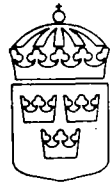

Finansutskottets betänkande

1988/89:FiU20

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1988/89:100 bil. 1 och bil. 2 p. 6)

1988/89
FiU20

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet finansplanens och partimotionernas förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

I det inledande avsnittet om *den ekonomiska politiken* bedömer utskottet att det för den internationella ekonomin kan förutses en relativt god ekonomisk utveckling även om tillväxten kommer att dämpas något under de två kommande åren. Den svenska ekonomin är alltjämt överhettad. De åtgärder som vidtagits inom byggnadsverksamheten för att kyla ner överhettningen och förslaget i anslutning till finansplanen att genomföra en vinstindragning från företagen anser utskottet välmotiverade. En avveckling av de kvarvarande delarna av valutaregleringen stöds av utskottet på vissa villkor. Den fortgående internationaliseringen och nya finansiella instrument har medfört att de kvarvarande delarna av valutaregleringen blivit allt mindre effektiva. Utskottet understryker emellertid att avvecklingen innebär att finanspolitiken kommer att få bära en större börda för att upprätthålla samhällsekonomisk balans.

De borgliga partierna reserverar sig var för sig när det gäller förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken men avlämnar bl.a. vad gäller löntagarfonder och vinstandelssystem gemensamma reservationer. De tre partierna stödjer förslaget om en avveckling av valutaregleringen men formerna för avvecklingen kritiserar på vissa punkter. I detta sammanhang avger moderata samlingspartiet och folkpartiet en gemensam reservation medan centerpartiet har en egen reservation.

Vänsterpartiet kommunisterna lämnar en reservation rörande inriktningen av den ekonomiska politiken och i övrigt nio reservationer rörande den ekonomiska politiken.

Miljöpartiet avger utöver en reservation om inriktningen av den ekonomiska politiken nio reservationer rörande andra ekonomisk-politiska frågor.

Av innehållsförteckningen på betänkandets sista sidor framgår hur de övriga reservationerna och de särskilda yttrandena fördelar sig på olika områden.

I avsnittet om *riktlinjer för budgetpolitiken* konstateras att det budgetförslag som regeringen redovisar i finansplanen samt de budgetpolitiska principer man där diskuterar väl svarar mot de krav på stramhet och fördelningspolitiska hänsyn som erfordras. Vad gäller *en utgiftsram för lönekostnadsökningar*

kan enligt utskottets mening lämpligheten av att avgränsa en utgiftsram till enbart ett resursslag – lönekostnader – ifrågasättas. Utskottet förordar att ett nytt system utvecklas som tar sikte på att lägga fast en ram för myndigheternas samlade förvaltningsutgifter. Det skulle ge myndigheterna incitament att begränsa den totala kostnadsutvecklingen och öka förutsättningarna för delegering av beslutanderätt och ansvar för arbetets uppläggning. Ett sådant system skulle också kunna kopplas till det nya budgetsysteem med treåriga budgetramar som successivt kommer att införas. I avvaktan härpå bör någon utgiftsram för lönekostnadsökningar inte fastställas för år 1989.

Reservationer vad gäller budgetpolitiken avlämnas enligt följande redovisning.

- Allmänna riktlinjer för budgetregleringen (m), (fp), (c), (vpk), (mp)
- Utgiftsram för lönekostnadsökningar (m), (fp), (c, mp), (vpk)
- Räkningar på statsskulden (m)
- Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto (m)

Företrädarna för moderata samlingspartiet och folkpartiet avlämnar ett särskilt yttrande beträffande *förvaltningen av postverkets likvida medel*.

I proposition 1988/89:100 (budgetpropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Finansplanen* (finansdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels föreslagit

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,
3. att riksdagen för budgetåret 1989/90 i avvaktan på slutliga förslag i kompletteringspropositionen och i enlighet med vad som förordats i propositionen
 - a) beräknar statsbudgetens inkomster,
 - b) beräknar förändringar i anslagsbehållningarna,
 - c) beräknar förändringar i dispositionen av rörliga krediter,
 - d) beräknar Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto,
4. att riksdagen godkänner de ändrade riktlinjerna för förvaltning av postverkets likvida medel,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen beträffande

5. statliga garantier,
6. den fortsatta avvecklingen av tjänstebrevsrätten,
7. avvecklingen av de särskilda anslagen till Extra utgifter.

Vid bilaga 1 Finansplanen har fogats som

- bilaga 1.1 Preliminär nationalbudget för 1989,
- bilaga 1.2 Utdrag ur riksrevisionsverkets inkomstberäkning,
- bilaga 1.3 Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen, m.m.

Finansutskottet kommer att behandla finansplanens hemställan under 3 i samband med kompletteringspropositionen. Övriga delar av finansplanen behandlas i detta betänkande.

I proposition 1988/89:100 *bilaga 2 Gemensamma frågor* har regeringen – efter föredragning av statsrådet Bengt K Å Johansson – berett riksdagen tillfälle ta del av vad som anförts under punkt 6 Lönenivån i anslagsberäkningarna.

I detta sammanhang behandlar utskottet följande under allmänna motionstiden väckta motioner:

1988/89:Fi201 av Olof Johansson m.fl. (c)
Bosparande m.m., i vad avser yrkande 2,

1988/89:Fi202 av Lars Werner m.fl. (vpk)
Samhällsfonder inför 1990-talet,

1988/89:Fi203 av Marianne Andersson m.fl. (c, m, fp)
Avskaffande av löntagarfonderna,

1988/89:Fi204 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
Frisläppande av investeringsfonderna,

1988/89:Fi205 av Carl Bildt m.fl. (m, fp, c)

Avveckling av löntagarfonderna,

1988/89:FiU20

1988/89:Fi206 av Lars Sundin (fp)

Slopande av löntagarfonderna,

1988/89:Fi207 av Olof Johansson m.fl. (c)

Den ekonomiska politikens betydelse för regionalpolitiken,

1988/89:Fi208 av Lars Werner m.fl. (vpk)

Cash-limit,

1988/89:Fi209 av Per Westerberg och Knut Wachtmeister (båda m)

”Cash limit”-systemet,

1988/89:Fi210 av Lars Werner m.fl. (vpk)

Demokratisk utveckling inom det ekonomiska livet,

1988/89:Fi211 av Inger Schörling m.fl. (mp)

EG-anpassningen, valutaregleringen och den svenska kronan,

1988/89:Fi212 av Carl Frick (mp)

Valutaregleringen,

1988/89:Fi213 av Inger Schörling m.fl. (mp)

Den ekonomiska politiken,

1988/89:Fi214 av Carl Bildt m.fl. (m)

Den ekonomiska politiken,

1988/89:Fi215 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (båda m)

Slopande av löntagarfonderna, m.m., i vad avser yrkandena 1 och 2,

1988/89:Fi216 av Lars Werner m.fl. (vpk)

Cash-limit i skolanslagen,

1988/89:Fi217 av Inger Schörling m.fl. (mp)

Avskaffande av löntagarfonderna,

1988/89:Fi218 av Anna-Greta Leijon m.fl. (s)

Budgetpolitiken och den offentliga sektorn,

1988/89:Fi219 av Birger Schlaug och Åsa Domeij (båda mp)

Principerna för bidrag.

1988/89:Fi220 av Gunnar Björk m.fl. (c)

Valutaregleringen,

1988/89:Fi221 av Carl Bildt m.fl. (m)

Det europeiska valutasamarbetet (EMS),

1988/89:Fi222 av Olof Johansson m.fl. (c)

Valutaregleringen m.m.,

1988/89:Fi223 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

Den ekonomiska politiken,

- 1988/89:Fi224 av Lars Werner m.fl. (vpk)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–3 och 5–10,
- 1988/89:Fi225 av Rolf Clarkson m.fl. (m)
Bilkreditförordningen,
- 1988/89:Fi226 av Olof Johansson m.fl. (c)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–9 och 11,
- 1988/89:Fi314 av Inger Schörling m.fl. (mp)
Den kommunala skatteutjämningen, i vad avser yrkande 2,
- 1988/89:Fi410 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
Företagens uppgiftslämnande, m.m., i vad avser yrkande 1,
- 1988/89:Fi411 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
Ågandespridning, i vad avser yrkandena 2 och 3,
- 1988/89:Fi506 av Anita Johansson m.fl. (s)
Förnyelse av offentliga sektorn,
- 1988/89:Fi608 av Alf Wennerfors (m)
Allemansfonderna, i vad avser yrkande 3,
- 1988/89:Fi701 av Lars Tobisson m.fl. (m)
Betalningar till och från staten, i vad avser yrkande 8,
- 1988/89:Fi708 av Lars Werner m.fl. (vpk)
Utbyggnad av förnyelsefonderna, m.m.,
- 1988/89:Fi709 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp)
Premieobligationslån till järnvägsinvesteringar,
- 1988/89:Fi710 av Rune Backlund m.fl. (c)
Arbetsgivaravgifterna,
- 1988/89:Fi714 av Marianne Stålberg (s)
Systemet med treåriga budgetramar m.m.

Motionsyrkandena

Allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

- 1988/89:Fi213 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari yrkas
1. att riksdagen med anledning av regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om riktlinjer för den ekonomiska politiken.
- 1988/89:Fi214 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas
1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen.
- 1988/89:Fi223 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas
1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som anges i motionen.

1988/89:Fi224 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1988/89:FiU20

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som i motionen förordas,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om en ekologisk näringspolitik,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om Sveriges relationer till EG,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om åtgärder för att hävda det nationella oberoendet,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om principerna för en rättvis skatte- och fördelningspolitik.

1988/89:Fi226 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande fördelningspolitiken.

Mål för den ekonomiska politiken

1988/89:Fi207 av Olof Johansson m.fl. (c) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:A435 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den ekonomiska politikens inriktning och betydelse för möjligheterna att nå målet regional balans.

1988/89:Fi223 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om god miljö som mål för den ekonomiska politiken.

1988/89:Fi226 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

3. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförts beträffande regional balans som ett mål för den ekonomiska politiken,

4. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförts beträffande god miljö som ett mål för den ekonomiska politiken.

Löntagarfonder

1988/89:Fi202 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att lägga fram förslag till ett nytt fondsystem inför 1990-talet med utgångspunkt från de riktlinjer om Samhällsfonder som motionen anger.

1988/89:Fi203 av Marianne Andersson m.fl. (c, m, fp) vari yrkas att riksdagen beslutar avskaffa de kollektiva löntagarfonder som infördes genom proposition 1983/84:50.

1988/89:Fi205 av Carl Bildt m.fl. (m, fp, c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar upphäva lagen om vinstdelningsskatt fr.o.m. 1989 års taxering,

2. att riksdagen beslutar sänka tilläggs pensionsavgiften med 0,2 procentenheter fr.o.m. den 1 juli 1989,

1988/89:FiU20

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till avveckling av löntagarfonderna i enlighet med vad som anförs i motionen.

1988/89:Fi206 av Lars Sundin (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att avskaffa löntagarfonderna,

2. att riksdagen uppdrar åt regeringen att till riksdagen återkomma med ett förslag till användning av löntagarfondernas avkastning i enlighet med vad som anförs i motionen.

1988/89:Fi215 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (båda m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:Sk413 – yrkas

1. att riksdagen beslutar att löntagarfonderna snarast bör avvecklas,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att inrättandet av nya kollektiva fonder i enlighet med LO:s förslag med bestämdhet skall avvisas.

1988/89:Fi217 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:N323 – yrkas att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till avveckling av de regionala löntagarfonderna så att 10 miljarder kronor av deras tillgångar fördelas till Närfondernas finansieringsfonder enligt vad som anförs i motionen.

1988/89:Fi314 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:Sk455 – yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om inrättande av Närfonder och om vinstdelningsskatt.

1988/89:Fi411 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om ytterligare fondupbyggnad.

Vinstandelssystem

1988/89:Fi410 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:N256 – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om att skapa gynnsamma förutsättningar för lokala andel-i-vinstsystem.

1988/89:Fi411 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om spridning av andel-i-vinstsystem till flera företag och människor.

1988/89:Fi608 av Alf Wennerfors (m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:N375 – yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om vinstandelssystem.

1988/89:Fi204 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:N254 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om frisläppande av investeringsfonderna.

1988/89:Fi210 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ekonomisk demokrati och en utveckling i riktning mot demokratiska förhållanden inom näringslivet,

2. att riksdagen hos regeringen begär tilläggsdirektiv till ägarutredningen att studera möjligheterna för en demokratisk utveckling inom företagen och hela det ekonomiska livet samt framlägga förslag i denna riktning.

1988/89:Fi224 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om demokratisering av ekonomin.

1988/89:Fi226 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag för främjande av högteknologi i enlighet med vad som anförts i motionen.

1988/89:Fi708 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:Ub261 – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en utbyggnad av förnyelsefonderna med avsättningar baserade på företagets vinster 1988 och 1989 enligt de riktlinjer som anges i motionen,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en teknisk-humanistisk vuxenutbildning finansierad genom en utbyggnad av förnyelsefonderna.

1988/89:Fi710 av Rune Backlund m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsgivaravgifternas roll i ekonomin och behovet av en trygg finansiering av socialförsäkringssystemets förmåner.

Statsskuldspolitiken

1988/89:Fi214 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad i motionen anförts om statsskuldspolitiken.

1988/89:Fi223 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksgälden till känna vad i motionen anförts om statsskuldspolitiken.

1988/89:Fi226 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om målsättning och inriktning beträffande engångsförstärkningar av budgeten samt bemyndigar regeringen att genomföra erforderliga försäljningar.

1988/89:Fi709 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen föreslagits om finansiering av järnvägsinvesteringar.

1988/89:Fi201 av Olof Johansson m.fl. (c) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:Bo205 – yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om sambandet mellan den ekonomiska politikens inriktning och kostnadsutvecklingen för boendet.

1988/89:Fi210 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

3. att riksdagen beslutar att valutalagstiftningens alla möjligheter utnyttjas för ett verkligt samhällsinflytande över den ekonomiska utvecklingen,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning med syfte att ge de fackliga organisationerna vid resp. företag vetorätt vid försäljning av svenska företag till utländskt kapital eller svenska företags uppköp av företag i utlandet.

1988/89:Fi211 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att valutaregleringen inte skall försvagas.

1988/89:Fi212 av Carl Frick (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den skall tillsätta en omfattande och allsidig utredning om konsekvenserna på kort och lång sikt av en avveckling av valutaregleringen.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att denna utredning skall vara parlamentarisk och att alla riksdagspartier skall vara representerade,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att utredningen skall lägga huvudvikten vid de ekologiska och internationella konsekvenserna av avvecklingen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att utredningen skall föreslå sätt och metoder för att valutapolitiken effektivt skall kunna vara ett delinstrument för en bra miljö- och resurspolitik,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en reformering av valutaregleringen skall kombineras med en beredskapslag som gör det möjligt att snabbt och effektivt ändra den så att den kan främja förhållandena i Sverige,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att valutaregleringen inte får reformeras förrän utredningen är klar och riksdagen har fattat beslut i frågan.

1988/89:Fi214 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförs om kredit- och valutapolitiken.

1988/89:Fi220 av Gunnar Björk m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs vad gäller avskaffandet av valutaregleringen.

1988/89:Fi222 av Olof Johansson m.fl. (c) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:U561 – yrkas

1. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att utvärdera konsekvenserna av avregleringen inom valutaområdet.

1988/89:Fi224 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder mot transnationaliseringen och utnyttjande av valutalagstiftningen härför.

1988/89:Fi225 av Rolf Clarkson m.fl. (m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:T447 – yrkas att riksdagen beslutar att avskaffa bilkreditförordningen.

1988/89:Fi226 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande valutareglernas avskaffande.

Anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS)

1988/89:Fi211 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige inte skall ansluta sig till EMS,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige skall behålla Sveriges riksbank,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den svenska kronan skall förbli svensk myntenhet och inte ersättas med något annat.

1988/89:Fi220 av Gunnar Björk m.fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Sveriges relation till europeiska monetära samarbetet (EMS).

1988/89:Fi221 av Carl Bildt m.fl. (m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:U560 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförts om svensk anknytning till EMS, European Monetary System.

1988/89:Fi222 av Olof Johansson m.fl. (c) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:U561 – yrkas

2. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Sveriges relationer med det europeiska monetära systemet (EMS).

1988/89:Fi223 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförts om anslutning till EMS.

Budgetpolitiken

1988/89:Fi213 av Inger Schörling m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen med anledning av regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för budgetregleringen.

1988/89:Fi214 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

1988/89:FiU20

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen, i berörd del.

1988/89:Fi219 av Birger Schlaug och Åsa Domeij (båda mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att principerna för bidrag dels bör vara fördelningspolitiska, dels bör vara så konstruerade att de ger individen största möjliga valfrihet.

1988/89:Fi223 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen godkänner de riktlinjer för budgetregleringen som anges i motionen.

1988/89:Fi224 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

2. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen som i motionen förordas.

1988/89:Fi226 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som förordas i motionen,

11. att riksdagen begär förslag om ökade inleveranser från televerket och statens vattenfallsverk med 300 resp. 500 milj. kr. budgetåret 1989/90.

1988/89:Fi506 av Anita Johansson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den offentliga sektorns förnyelse.

Beräknat tillkommande utgiftsbehov

1988/89:Fi214 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

3. att riksdagen för budgetåret 1989/90, i avvaktan på slutligt förslag, beräknar Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto, till 1 500 000 000 kr.

Räntor på statsskulden

1988/89:Fi214 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen för budgetåret 1989/90, i avvaktan på slutligt förslag, till Räntor på statsskulden m.m. beräknar ett förslagsanslag av 57 500 000 000 kr.

Treåriga budgettramar

1988/89:Fi714 av Marianne Stålberg (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att hänsyn skall tas till försäkringskassornas särskilda förutsättningar vid övergången till ett nytt treårigt budgetsystem,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att försäkringskassorna bör kunna medverka i försöksverksamhet med nya former för samarbete m.m. inom den offentliga sektorn.

Utgiftsram för lönekostnadsökningar

1988/89:FiU20

1988/89:Fi208 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:Ub266 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den s.k. cash-limit-metoden.

1988/89:Fi209 av Per Westerberg och Knut Wachtmeister (båda m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om oönskade effekter av "cash limit"-metoden.

1988/89:Fi214 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen, i berörd del.

1988/89:Fi216 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1988/89:U299 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om den s.k. cash-limit-metoden.

1988/89:Fi218 av Anna-Greta Leijon m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av personal- och lönepolitiken inom den gemensamma sektorn,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om budgetpolitiken som instrument för att såväl på kort som på lång sikt ompröva och förnya verksamheten i den gemensamma sektorn.

1988/89:Fi223 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utgiftsram (cash limit) för de statliga myndigheterna.

1988/89:Fi224 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utgiftsram för löneökningar.

1988/89:Fi226 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande utgiftsramar för lönekostnader i offentlig verksamhet.

Förvaltning av postverkets likvida medel

1988/89:Fi701 av Lars Tobisson m.fl. (m) vari yrkas

8. att riksdagen avslår prop. 1988/89:100, bilaga 1, punkt 4 och begär nytt förslag till riktlinjer för postverkets förvaltning av sina likvida medel i enlighet med vad som i motionen anförts.

Propositionen

Den ekonomiska politiken lades om år 1982 i syfte att hävda sysselsättningen och förbättra det låga sparandet. Resultaten blev goda, sägs det i propositionen. Tillväxten ökade, produktiviteten steg, näringslivets lönsamhet förbätt-

rades och investeringarna ökade. Bytesbalansen förstärktes, arbetsmarknaden började efter hand förbättras, den offentliga utgiftsökningen bringades under kontroll och budgetunderskottet minskades.

I propositionen framhålls att under år 1988 uppvisade den svenska ekonomin allttjämt en påtaglig styrka. Arbetslösheten var bara drygt 1,5 %, och reallönerna och investeringarna steg avsevärt. Detta läge ser ut att i stort sett bestå under år 1989. Bytesbalansunderskottet ökar visserligen något och investeringstillväxten avtar, men arbetslösheten väntas förbli låg. Denna bild döljer emellertid en rad problem.

- Den snabba pris- och lönestegringstakten är inte långsiktigt förenlig med en ekonomi i balans.
- Fallande oljepriser, sjunkande dollarkurs och höjda exportpriser på världsmarknaden för bl.a. skogsprodukter har inneburit att försämringen av bytesbalansen blivit begränsad. I längden kommer inte draghjälp utifrån, t.ex. i form av sänkta oljepriser eller snabbt växande marknader, att kunna fortsätta att neutralisera en svag produktivitetsökning och alltför snabba lönestegringar.
- Kapacitetsbrist hämmar produktionen. Detta gäller både arbete och kapital.
- Hushållssparandet är negativt. Det svaga hushållssparandet är en viktig faktor bakom det låga totala sparandet i Sverige.
- Stor uppmärksamhet måste ägnas åt de finansieringsproblem som kan komma att uppträda i socialförsäkringssektorn.

Den ekonomiska politiken under den kommande mandatperioden måste, mot denna bakgrund, inriktas på att dels dämpa den inhemska pris- och kostnadsstegringen, dels stimulera produktiviteten och den långsiktiga tillväxten. Årets budgetförslag är därför, sägs det i propositionen, stramt. Därutöver vidtas åtgärder för att under år 1989 kyla ned överhettningen i byggsektorn i storstadsregionerna samtidigt som en indragning föreslås av vinstmedel från företagen. Detta bör ske genom att en särskild skatt tas ut på företagsvinsterna under år 1989. Avsikten är att dessa åtgärder skall verka dämpande på lönestegringstakten redan under år 1989, och framför allt under år 1990. Den nominella löneökningen måste begränsas. I propositionen betonas att det i fortsättningen inte är med hjälp av sänkta reallöner som den svenska exporten bör vinna sina framgångar på världsmarknaden. Tvärtom är uppgiften att löpande öka produktiviteten och höja kvaliteten på svensk tillverkade varor och tjänster så att utrymme skapas för ökade reallöner, stigande standard samt investeringar som kan förbättra miljön.

Målen för den ekonomiska politiken är oförändrade – full sysselsättning utan inflation, god ekonomisk tillväxt, balans i de utrikes affärerna och en rättvis fördelning av resurserna – men medlen måste anpassas till den nya ekonomiska situationen.

I propositionen framhålls att *finanspolitiken* under den senaste sexårsperioden förts med betydande stramhet. Med hänsyn till den högkonjunktur som för närvarande råder bör finanspolitiken även fortsättningsvis vara restriktiv. Den strama finanspolitiken bör drivas vidare också under kommande år. Därvid bör inte höjningar av skattetrycket användas som

finanspolitiskt instrument. De åtgärder som nu föreslås vad gäller indragningar av företagets vinster har också avvägts så, att de ej leder till någon bestående ökning av skattebelastningen.

Den förda *penningpolitiken* karakteriseras i propositionen som stram i så måtto att räntan varit hög. Samtidigt har emellertid kreditexpansionen varit kraftig. Det senare torde i stor utsträckning vara en följd av den avreglering av kreditmarknaden som skett.

I propositionen föreslås liberaliseringen av valutaregleringen fortsätta. Det framhålls att tiden är mogen att i allt väsentligt avveckla de kvarvarande delarna av regleringen. Valutalagstiftningen skall behållas endast i beredskapssyfte. Förutsatt att riksdagen ansluter sig till denna uppfattning bör de konkreta beslut som direkt avser en fortsatt avveckling av valutaregleringen fattas av riksbanken. Detta kan ske inom ramen för nuvarande valutalag och valutaförordning.

I avsnittet om *fördelningspolitiken* anförs att föräldraförsäkringen är en hörnpelare i familjepolitiken. I propositionen föreslås att föräldraförsäkringen byggs ut så att den täcker en ersättningsperiod på ett och ett halvt år. Utbyggnaden bör ske i etapper och vara helt genomförd den 1 juli 1991.

Sysselsättningspolitiken bör inriktas så att det goda arbetsmarknadsläget utnyttjas för att så långt möjligt ge arbete åt dem med svagast ställning på arbetsmarknaden och ytterligare minska de regionala skillnaderna i sysselsättning. Arbetsmarknadens utbudssida, dvs. åtgärder för att vidga flaskhalsar och avhjälpa bristen på arbetskraft måste ges en fortsatt hög prioritering. Flyktingar och andra invandrare bör ges möjligheter att komma ut snabbare på arbetsmarknaden än i dag.

Enligt föredraganden innebär den nödvändiga *förnyelsen av den offentliga sektorn* främst att en koncentration till de mest prioriterade områdena för den offentliga verksamheten kommer till stånd. Resurserna skall satsas på de verksamheter och välfärdssystem som visar sig ge det största utbytet i form av rättvis fördelning, välfärd och trygghet. I förnyelsen av den offentliga sektorn bör också ingå att sådana tjänster, vilka lämnar relativt sett mindre bidrag till rättvisa och trygga levnadsvillkor för medborgarna, kan produceras av entreprenörer men enbart under förutsättning att detta blir billigare utan att kvaliteten blir lidande.

Syftet med den förda *budgetpolitiken* har varit att återställa balansen i statsfinanserna. I den av riksdagen fastställda statsbudgeten för budgetåret 1988/89 bedömdes budgetunderskottet uppgå till 5,6 miljarder kronor. Statsbudgeten för innevarande budgetår beräknas ge ett överskott med 11,0 miljarder kronor. En orsak till att statsbudgeten förstärks jämfört med förra budgetåret är bl.a. att ränteutgifterna för budgetåret 1988/89 beräknas bli förhållandevis låga. Detta beror på att bokföringsprinciperna för statsskuldväxlar har förändrats, vilket detta budgetår ger en positiv engångseffekt på ränteutgifterna på 7,0 miljarder kronor. Denna effekt kommer inte att kvarstå nästa budgetår. Trots denna engångseffekt uppgår statsskuldräntorna till 52,8 miljarder kronor, vilket motsvarar ca 15 % av de totala statsutgifterna. Om denna tunga utgiftspost skall kunna minskas, krävs ordentliga överskott i statsbudgeten under en följd av år.

I propositionen understryks att villkoren för lönebildningen i offentlig och

privat sektor måste bli mer likartade. Mot denna bakgrund har riksdagen lagt fast vissa budgetriktlinjer för staten. De innebär att statsmakterna inför varje avtalsrörelse skall lägga fast *en ram för lönekostnadsökningar*. Föredraganden understryker att detta *inte* utgör ett lönetak. För år 1988 fastställdes denna ram till 4 %. För att säkerställa personalförsörjningen i statsförvaltningen har regeringen givit kompensation för lönekostnadsökningar upp till sammanlagt 5,6 %. En ny ram bör nu läggas fast för år 1989. Det budgetförslag som redovisas bygger på att löneutgifterna ökar med högst 5 %. Om lönekostnadsökningarna överstiger denna procentsats måste de överskjutande kostnaderna finansieras genom ökad produktivitet.

I övrigt betonas i propositionen att bl.a. följande uppgifter är angelägna för den ekonomiska politiken:

- Regionalpolitiken måste aktiveras för att stimulera tillväxten i områden där det finns ledig kapacitet samt dämpa expansionen för att på så sätt motverka ytterligare flaskhalsar i storstäderna.
- En omfattande skattereform är ett krav.
- En ansvarsfull hushållning med naturresurserna är ett villkor för en god ekonomisk utveckling. Omvänt gäller att en framgångsrik ekonomisk politik är en förutsättning för en aktiv miljöpolitik. Detta innebär att miljön måste värnas genom förebyggande åtgärder och genom att skadade miljöer återställs. Miljöhänsyn måste prägla verksamheten i alla samhällssektorer.

Partimotionerna om den ekonomiska politiken

I motion *Fi214* (m) anføres att trots de senaste årens internationella högkonjunktur är det uppenbart att Sverige har problem som kräver en ny politik. Den ekonomiska utvecklingen i Sverige kännetecknas av lägre välfärdsökning och större prisstegringar än i omvärlden. Sverige är åter på väg in i stora underskott i sina utrikes affärer med risker för sysselsättning och trygghet. Osäkerhet om skatter, Europapolitik och energipriser hämmar företagsamhetens utveckling. Sammanfattningsvis konstateras i motionen att den svenska ekonomins balansproblem fortsätter att förstärkas. Med nuvarande inriktning av den ekonomiska politiken är risken påtaglig att bytesbalansunderskottets ökning accelererar, tillväxten stagnerar och arbetslösheten ökar i början av 1990-talet.

I motionen understryks att det yttersta målet för den ekonomiska politiken är att öka den enskildes frihet och välfärd. Detta förutsätter god ekonomisk tillväxt, stabila priser och arbete åt alla som vill arbeta. De målen kan nås endast med en politik som stärker marknadshushållningen och avlägsnar de tillväxthinder som under lång tid byggts in i den svenska ekonomin. Omvandlingens och dynamikens förutsättningar måste därvid sättas i centrum för *strukturpolitiken*. Omvandling av ekonomin förutsätter utveckling av nya lönsamma företag och avveckling av gamla olönsamma. Utvecklingskraften förstärks om man ökar ekonomins flexibilitet och förmåga att på marknadsmässiga villkor dirigera resurser mot områden med gynnsamma pris- och tillväxtförutsättningar såväl hemma som på världsmarknaden. Genom en bättre funktionsduglighet hos olika marknader och

högre produktivitet minskar också inflationsbenägenheten i ekonomin, vilket underlättar stabiliseringspolitiken. En skattereform som sänker marginalskatterna samtidigt som den utgör det första steget i en målmedveten minskning av det totala skattetrycket är den viktigaste uppgiften för den ekonomiska politiken. Detta framstår också allt tydligare som den enda vägen att åstadkomma reallöneökningar utan att skada konkurrenskraft och samhällsekonomi. En skattereform kan inte vänta. Den är nödvändig för att vidga den enskildes frihet och valmöjligheter. Den svenska ekonomin behöver dessutom avregleras. Det gäller både den offentliga sektorn och det privata näringslivet.

Stabiliseringspolitiken måste baseras på det förhållandet att kapacitetsutnyttjandet för närvarande är högt. Bakom dagens överhettningsproblem ligger inte främst en för stor konsumtionsökning utan en för liten produktionstillväxt, vilket i sin tur sammanhänger med restriktioner på ekonomins utbudssida, framför allt det hårda skattetrycket. Det är dessa restriktioner som måste angripas. Mot denna bakgrund avvisar motionärerna finanspolitiska åtstramningsåtgärder i form av snabba skattehöjningar. I stället är det angeläget att ge stabiliseringspolitiken en mer långsiktig inriktning. Att motverka uppkommande störningar av kortsiktig natur bör åvila penningpolitiken.

Uppgiften för finanspolitiken är inte längre att minska det statliga budgetunderskottet. I motionen avvisas den av socialdemokraterna förespråkade inriktningen mot ett bestående sparandeöverskott i den offentliga sektorn som skulle innebära en successiv överföring av ägande från enskilda händer till det allmänna. Det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske i den enskilda sektorn.

I motionen konstateras att regeringen i budgetpropositionen bekräftar att den numera ansluter sig till det i många år framförda moderata kravet att avveckla även valutareglerngarnas s.k. hårda kärna. Motionärerna är emellertid av den uppfattningen att återstoden av valutareglerngarn bör avskaffas i ett slag. En successiv avveckling efter ett okänt tidsschema kommer endast att skapa osäkerhet och spekulation på olika marknader. Målsättningen måste vara att valutareglerngarn inte skall behöva förlängas, när den nuvarande tillämpningstiden löper ut den 30 juni 1989.

Sammanfattningsvis omfattar det moderata alternativet till regeringens ekonomiska politik en strukturpolitisk omvandling genom skattelättnader och avreglering samt en icke-interventionistisk, normbaserad uppläggning av stabiliseringspolitiken. Detta program har, menar motionärerna, större möjligheter än en interventionistisk politik att varaktigt och trovärdigt värna den fulla sysselsättningen.

Förslaget i motionen till statsbudget för budgetåret 1989/90 innebär en utgiftsnivå som ligger 15,2 miljarder kronor lägre än regeringens förslag. Av dessa utgiftsminskningar är ca 3 miljarder kronor av mer eller mindre engångskaraktär, även om samma slags intäkter av denna storlek torde kunna beräknas för varje år under den närmast överskådliga framtiden. Vidare innebär förslaget att skatteintäkterna kan beräknas bli 9,8 miljarder kronor mindre än vad regeringen utgått från. Det kassamässiga överskottet för budgetåret 1989/90 blir enligt detta budgetförslag således 5,4 miljarder

kronor större än vad regeringen föreslagit.

I princip delar motionärerna regeringens uppfattning att en utgiftsram för löneökningar bör tillämpas även för nästa budgetår och att denna bör bestämmas till 5 %. Detta innebär emellertid inte att motionärerna anser den av regeringen använda tekniken för utgiftsramens tillämpning vara den bästa. Som motionärerna ser det, krävs för en smidig tillämpning av en utgiftsram att detaljstyrningen i budgetsystemet minskar och att en skattepolitik förs som skapar förutsättningar för en rimlig löne- och prisutveckling.

Avslutningsvis görs i motionen en bedömning av effekterna på den ekonomiska utvecklingen om de i motionen föreslagna åtgärderna genomförs. Sammantaget leder enligt denna bedömning den moderata politiken till en väsentligt högre tillväxttakt redan 1990. Därmed skulle enligt motionärerna Sverige komma mer i linje med den internationella utvecklingen. I det något längre perspektivet medför den förhöjda aktivitetsnivån att produktionskapaciteten förstärks, flaskhalsproblemen på arbetsmarknaden reduceras, inflationstakten avtar och räntenivån sänks, vilket allt hjälper till att förstärka bytesbalansen.

I *motion Fi223* (fp) anförs att den främsta orsaken till överhettning i svensk ekonomi och till de snabba prisökningarna är att regeringen fört en alltför svag finanspolitik. Folkpartiet föreslog våren 1988 en finanspolitisk åtstramning för att dämpa de negativa effekterna av överhettningen. Åtgärderna avvisades av riksdagen även om riksdagsmajoriteten delade folkpartiets uppfattning om behovet av åtstramning. Resultatet visar sig nu i fortsatt hög inflation.

Förra året steg priserna drygt dubbelt så mycket som regeringen antagit, eller med 6,3 % jämfört med antagna 3 %. Motionärernas bedömning är att inflationen även i år blir högre än de 5,5 % som anges i finansplanen.

Folkpartiet avvisar regeringens förslag att genom en extra engångsskatt på företagets vinster kunna dämpa löneökningarna. Vidare kommenteras också finansministerns, enligt motionärerna, kovändning i fråga om utgiftsramen för de statliga myndigheterna. Enligt motionärernas bedömning är det regeringens oskickliga hantering och utställda men svikna löften som skapat dagens oklara läge.

Avvecklingen av valutaregleringen hälsas av motionärerna med tillfredsställelse. Sverige bör nu överväga anslutning till EMS-systemet.

Motionärerna lyfter fram fem problemområden i den svenska ekonomin. Problemområdena är den snabba inflationen, det negativa sparandet hos hushållen, den långsamma produktivitetsutvecklingen, bristen på arbetskraft samt den galopperande kostnadsutvecklingen inom socialförsäkringsystemet.

I motionen understryks att den automatiska utgiftsökningen inom socialförsäkringssystemet tillsammans med kraven på en totalt sett återhållsam utgiftsutveckling redan skapar svårigheter inom viktiga offentliga verksamheter. Än värre blir det framöver om ingenting görs.

På grund av den egna propagandistiska terminologin ("välfärden raseras") har regeringen, menar motionärerna, drivit in sig själv i en återvändsgränd. Effekterna därav blir antingen fortsatt kris inom de offentliga verksamheter-

na (sjukvård, barnomsorg, skola, forskning, försvar, m.m.) eller fortsatt stigande skattetryck. Ingendera kan accepteras. Inom socialförsäkringssystemen finns redan i dag stora problem.

- De administrativa problemen och kostnaderna är betydande. Handläggningen av ärenden är orimligt lång och försäkringskassorna tvingas avstå från viktiga rehabiliteringsinsatser.
- Rättviseproblemen är stora genom den varierande täckningsgrad som gäller för sjukpenning, arbetsskadeersättning, ATP m.m.
- Effekterna på arbetsvilja och sparande måste klarläggas.
- Alltför vattentäta skott mellan de olika systemen är ett problem. Människor tvingas vänta i månader och år på behandling i sjukvården trots att deras sjukpenning mer än väl skulle täcka kostnaderna för behandling.
- Sambandet mellan avgifter och förmåner är svagt.
- Den metod för förmånernas värdesäkring som valts innebär att en låg ekonomisk tillväxt skapar betydande finansieringsbördor för löntagarna.

I motionen understryks att folkpartiet slår vakt om den generella socialförsäkringen som i långa stycken är en frukt av en liberal reformpolitik. För att bevara den trygghet för enskilda som denna politik innebär krävs en genomgripande översyn. Folkpartiet ger i motionen sin syn på hur en sådan översyn bör utformas. Syftet är att skapa både trygga försäkringssystem och utrymme för angelägna reformer inom offentliga verksamheter.

Vissa av de offentliga verksamheterna befinner sig, menar motionärerna, redan i kris. Mot denna bakgrund föreslås därför ökade resurser till äldreomsorg, sjukvård, demensvård, skola m.fl. angelägna uppgifter. Det innebär att motionärerna vill satsa 1,2 miljarder kronor på "det glömda Sverige" utöver vad regeringen föreslår. Även inom miljö- och kulturpolitiken krävs tillskott. Totalt föreslår folkpartiet ca 2,7 miljarder kronor till reformer.

Reformerna skall finansieras främst genom neddragning inom några transfereringssystem. Besparingarna tillsammans med höjningar av alkohol- och tobaksskatterna uppgår till ca 6,2 miljarder kronor. Folkpartiets budgetförslag innebär således att ca 3,5 miljarder kronor utöver vad regeringen kan komma att föreslå avsätts för i första hand sänkning av inkomstskatten för 1990.

Sverige har, sägs det i *motion Fi226 (c)*, haft ett andrum för att lösa de grundläggande obalanserna i ekonomin. Devalvering, oljeprissänkning, internationell räntesänkning, dollarkursfall och minskad internationell inflationstakt har inneburit en respittid för att komma till rätta med hög inflation, snabb kostnadsutveckling, låg produktivitetsutveckling samt svag extern balans. Man kan konstatera att inget av dessa problem är löst. Regeringen har trots de internationellt goda förutsättningarna hittills misslyckats med att uthålligt lösa de ekonomiska problemen.

Styrkan i en ekonomi måste bedömas utifrån dess förmåga att utnyttja högkonjunkturer, överbrygga lågkonjunkturer och långsiktigt bibehålla ekonomiskt välbefinnande och utvecklingsförmåga. Sett från dessa utgångspunk-

ter ter sig, menar motionärerna, framtiden inte enbart ljus för svensk ekonomi. Den ekonomiska tillväxten i Sverige är betydligt lägre än i våra konkurrentländer och bytesbalansen är negativ och vikande. De regionala obalanserna består. I motionen understryks att centern vill göra regional balans liksom en god miljö till mål för den ekonomiska politiken.

Enligt motionärerna utgör följande områden de främsta uppgifterna för den ekonomiska politiken:

- aktiv sysselsättningspolitik för att möta arbetskraftsbehovet,
- en genomgripande skattereform med fördelningspolitiskt acceptabel inriktning,
- reformerad offentlig sektor,
- åtgärder för att stimulera hushållssparandet,
- politik för regional balans,
- överhettade områden måste dämpas,
- satsning för framtiden på småföretagande,
- satsning för framtiden på utbildning och infrastruktur,
- samhällsplanering för ekologisk balans,
- bromsad ökningstakt för vissa transfereringssystem som har en lavinartad kostnadsutveckling i dag,
- strukturomvandling inom industrin,
- enklare och mer stabila spelregler i ekonomin.

Finanspolitiken måste bära ett större ansvar för stabiliseringspolitiken. Penningpolitikens börda måste bli lättare så att räntorna kan sänkas.

För att få ned kostnads- och löneökningstakten föreslås i motionen följande åtgärder:

- fast växelkurs skall anges som norm för den ekonomiska politiken,
- investeringsavgift på 25 % i överhettade koncentrationsområden,
- differentierad moms med sänkt skatt på mat,
- marginalskattesänkning år 1990 i kombination med fördelningspolitiska åtgärder,
- utrymme för reallöneökningar genom en begränsning av tillväxttakten i offentlig sektor,
- samordning av avtalsperioderna,
- införande av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Motionärerna delar regeringens uppfattning att det är dags att avskaffa valutaregleringen. En sådan åtgärd ses som en lämplig del av en räntepres-sande politik.

I motionen avvisas förslaget att ta ut en särskild skatt på företagsvinsterna under 1989. Motionärerna betonar i detta sammanhang vikten av stabilitet i de spelregler som samhället ställer upp för ekonomin. Det framhålls att det inte finns något som talar för att den föreslagna vinstskatten skulle verka dämpande på lönestegringstakten.

Statsbudgeten är i balans för första gången sedan budgetåret 1962/63. Detta är tillfredsställande. Balansen i ekonomin har emellertid, menar motionärerna, till stor del åstadkommit genom en lägre disponibel inkomst för flertalet hushåll under 1980-talet. Undersökningar har visat att inkomst- och förmögenhetsklyftorna ökat under de socialdemokratiska regeringsåren.

Flera grundläggande problem i svensk ekonomi är dessutom ännu olösta och riskerar att leda till nya obalanser i framtiden.

1988/89:FiU20

Centerns budgetförslag ger i förhållande till regeringens en ytterligare budgetförstärkning på 3,5 miljarder kronor. Skattetrycket sänks därvid med 0,3 % av BNP under nästa budgetår. Budgetförslaget innebär sammantaget att 5 miljarder kronor satsas på att främja sysselsättningen på ett regionalpolitiskt riktigt sätt. Vidare införs medel för en förbättrad infrastruktur, vård och omsorg, utbildning, miljöåtgärder och rättsväsende. Finansieringen föreslås ske genom en höjning av skatten på olja, kol och uran. Bränslen bör beskattas lika vid såväl värme- som elproduktion. De höjda skatterna förutsätts användas till en skattereduktion lika för alla skattebetalare vid en marginalsattesänkning inför 1990 års skatter. Skattereduktionen blir därmed ett fördelningspolitiskt komplement som kan bidra till lugnare avtalsrörelse och lägre inflation.

Motionärerna avvisar användningen av cash-limit-metoden i den form som regeringen föreslår. Det framhålls att centern var det enda oppositionsparti på den icke-socialistiska sidan som 1988 kritiserade regeringens utgiftsram. Kritiken kvarstår. Bl.a. framhålls att en kassabegränsning måste avse det totala anslaget till en myndighets verksamhet om en sådan metod skall kunna fungera.

Vänsterpartiet kommunisterna anför i *motion Fi224* (vpk) att den ekonomiska politiken inte har motverkat utan tvärtom varit ägnad att befästa en rad centrala tendenser som förstärker kapitalismens motsättningar och orättvisor. Som exempel kan nämnas koncentrationen av makt och kapital, kapitalets transnationalisering, vidgade klassklyftor i samhället och EG-anpassning. Dessutom har den ekonomiska politiken medfört nedskärningar av och åtstramning mot den offentliga sektorn. Dessa har inneburit att verksamheter försämrats, att offentliga kapitaltillgångar börjat att förstöras, att kommunerna inte kunnat upprätthålla eller utveckla social service, undervisning och kultur på ett sätt som medborgarna har rimlig rätt att kräva.

Regeringen har – med hjälp av goda konjunkturer – kunnat få bort det stora underskottet i statsbudgeten som de borgerliga lämnade efter sig när de förlorade sin majoritet 1982. Detta har möjliggjorts genom att statens inkomster – till följd av bl.a. en löneutveckling som regeringen sökt motverka – har ökat fortare än regeringen förutsett. Detta har parats med en politik som slagit hårt inte minst mot den kommunala sektorn.

En omläggning av den ekonomiska politiken blir mot denna bakgrund alltmer angelägen och behövlig. Den bör ha följande inriktning:

- Demokratiserad ekonomi. En demokratisering av ekonomin är grundläggande för att motverka storfinansens maktkoncentration och samhällets utveckling. Möjligheter skapas för en styrning av investeringar i enlighet härmed.
- Skärpt valutalagstiftning. Transnationaliseringen motverkas och kapitalrörelser över gränserna kontrolleras. Riksdagen måste uttala sig för att valutalagstiftningen skall tillämpas. De anställda ges vetorätt mot att utländska företag köper upp svenska företag eller eljest flyttar produktionen utomlands.

- Breddning av Sveriges internationella relationer. Riksdagen bör uttala sig mot underordningen av Sverige under EG:s politik. Målsättningen gentemot EG skall vara densamma som gentemot andra stater; beredskap till samarbete, frihandel (med EG finns redan frihandelsavtal) men inte underordning och beroende.
- En ekologisk näringspolitik. En medveten styrning av näringslivets utveckling mot sådana produktionsmetoder, tekniker och material som är skonsamma mot vår miljö är nödvändig. Detta kräver att ekonomisk-politiska instrument skapas för att ge näringspolitik och investeringar en sådan inriktning.
- Investeringsprogram för offentlig sektor. Det krävs ett rejält investeringsprogram för att klara eftersatta behov inom den offentliga sektorn. Den offentliga sektorn bör vara en föregångssektor när det gäller arbetsförhållanden och inflytande för de anställda.
- Förstärkt regionalpolitik. För att uppnå detta krävs att en bred forskning och utvecklingsverksamhet startas inom den offentliga sektorn. De långsiktiga tendenserna till avfolkning och de långsiktiga problemen för Norrlandslänen, Bergslagen och Sydöstsverige måste brytas. Särskilda regionalpolitiska insatser bör göras för att stödja och bredda kvinnors möjligheter till arbete och utkomst i glesbygdsområden med en ensidig, traditionellt manlig arbetsmarknad.
- En fördelningspolitik som minskar klassklyftor och ger alla förutsättningar till en god försörjning. Den framtida skattepolitiken måste utformas så att den verkar utjämnande. En utjämnande skattepolitik bör ta sin utgångspunkt i att möjliggöra sänkta kommunala skatter och därmed minska skattemarginalerna nerifrån. En viktig del i en skattereform är slopad matmoms. Skärpta skatter på kapitalinkomster och spekulationer är en nödvändighet.
- Kortare arbetsdag med målet sex timmars arbetsdag.
- En bostadspolitik för lägre hyror.

I motionen framhålls att vänsterpartiet kommunisternas alternativa förslag till statsbudgetens olika delar bildar utgångspunkten för att förverkliga de angivna allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Budgetförslaget innebär att en överföring av ekonomiska resurser sker från kapitalägare och från överlikviditeten i näringslivet till de lönearbetande, till regional utveckling, till trafik- och energipolitik och till den offentliga sektorns socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar.

Den offentliga sektorn måste prioriteras. I samband med att kommunernas ekonomi skall behandlas i kompletteringspropositionen bör en likviditetsindragning övervägas från näringsliv och banksystem i storleksordningen 10 miljarder kronor för en utbyggnad av den gemensamma sektorn. Denna indragning bör under följande budgetår omformas till en vinstskatt.

I jämförelse med regeringens förslag innebär budgetförslaget i motion Fi224 (vpk) bl.a. att vården, barnomsorgen och barnbidragen tillsammans tillförs ytterligare drygt 5 miljarder kronor.

Finansieringen av de åtgärder som föreslås i motionen sker främst genom en kraftigare beskattning av företagens energianvändning, handeln med värdepapper och förmögenheter.

I motionen avvisas förslaget i propositionen att ange en utgiftsram på löneökningar. 1988/89:FiU20

I *motion Fi213* (mp) anføres att få långsiktiga fundamentala problem i svensk ekonomi berörs i propositionen och det gör bedömningen utomordentligt kortsiktig. Propositionens huvudtankar utgår ifrån att vi i Sverige okritiskt bör sträva efter ekonomisk tillväxt. När man inte ser till tillväxtens innehåll är det stor risk att detta leder till ökad miljöförstöring och ökad utplundring av naturtillgångar. Enligt motionärerna måste den materiella förbrukningen minska om vi skall ha möjligheter att på sikt kunna leva drägliga liv. I propositionen bortser man genomgående, enligt motionärerna, från sambandet mellan ekonomi och ekologi. Den nuvarande ekonomiska politiken leder till en omfattande och accelererande miljöförstöring.

I motionen uppställs följande solidaritets- och kvalitetsmål som skall utgöra utgångspunkten för inriktningen av den ekonomiska politiken:

- ett samhälle byggt innanför de ekologiska ramarna, dvs. vad natur, människor och djur mår bra av på kort och lång sikt,
- solidaritet med människor även i andra delar av världen och med kommande generationer,
- meningsfullt arbete åt alla efter behov, förmåga och vilja,
- välbefinnande.

För att uppnå dessa mål krävs, sägs det i motionen, långtgående förändringar i den svenska samhälls ekonomin. Den ändrade inriktningen innebär bl.a.:

- att miljö- och naturresursfrågorna får utgöra grunden för politiken;
- att fördelningspolitiken skärps;
- att omsorgen om sjuka och gamla får betydligt större utrymme;
- att alla människor ges möjligheter att välja barnomsorg, skola, vård, militär- eller annan samhällstjänst, pensionsålder, arbetstid och annat som påverkar livsstilen.

Vad gäller det specifikt ekonomisk-politiska området anføres i motionen bl.a. följande.

Motionärerna ser med stor oro på förslaget att avveckla valutaregleringen som innebär att det blir utomordentligt svårt att föra en självständig svensk ekonomisk politik eftersom EG vill bygga upp en egen valutamarknad och en egen centralbank. Det är, sägs det i motionen, till detta som regeringen vill anpassa Sverige. De avgörande motiven för och konsekvenserna av en svensk avveckling av valutaregleringen har inte presenterats. En utredning som allsidigt belyser dessa problem måste tillsättas. En avveckling måste kombineras med en beredskapslag.

Ett högt efterfrågetryck ökar takten i inflationen, som bl.a. ger negativa fördelningseffekter eftersom den bidrar till att överföra pengar till dem som har det gott ställt. Motionärerna framhåller att den höga konsumtionsnivån genom stor materiell förbrukning är orimlig även från miljösynpunkt. Ett sätt att minska inflationstrycket är att stimulera hushållen till ett ökat sparande. Ett ökat sparande måste emellertid användas på ett så ekologiskt rimligt sätt som möjligt, dvs. i projekt som klart och medvetet innebär att belastningen på miljön minskar på kort och lång sikt. I motionen föreslås att en sparform

I motionen framhålls att det presenterade budgetförslaget är väl balanserat. I förhållande till förslaget i finansplanen ökar statens utgifter med 12 miljarder kronor medan skatteintäkterna ökar med 16 miljarder kronor. Den skatteomläggning som föreslås innebär i sitt första steg, dvs. för budgetåret 1988/89, bl.a. att skatter och avgifter som styrmedel skall få företag och konsumenter att minska miljöförstöringen och slöseriet med begränsade naturtillgångar. Bl.a. föreslås:

- ökad beskattning av landsvägs- och flygtrafiken med ca 13 miljarder kronor,
- ökad beskattning av energiråvaror med ca 8 miljarder kronor,
- beskattning av utsläpp med 5 miljarder kronor och
- avgifter på konstgödsel och bekämpningsmedel med 3 miljarder kronor.

De miljöpåverkande skatte- och avgiftshöjningarna beräknas totalt ge 30 miljarder kronor i skatteintäkter. För att dämpa konsumtionen föreslås vidare en höjning av punktskatterna på sprit, vin, öl, tobak och reklam, som motsvarar en ökning av skatteintäkterna med totalt 2 miljarder kronor. Skatten på realisationsvinster bör höjas medan statens intäkter från arbetsgivaravgifter minskas med ca 13 miljarder kronor, varav 5 miljarder kronor härrör från vården och återstoden från en sänkning av avgifterna i norra Sverige och på Gotland.

I motionen framhålls att de föreslagna skatte- och avgiftshöjningarna samtidigt motsvaras av satsningar av storleksordningen 40 miljarder kronor på fördelningspolitiska åtgärder och bidrag till hushåll och företag för miljöförbättrande åtgärder och uppbyggande av ett biologiskt jordbruk. Vidare kompenseras glesbygden med 1 miljard kronor i samband med en höjning av drivmedelsskatterna.

Utskottet

Den ekonomiska politiken

Internationell bakgrund

Efter det världsomfattande börsfallet för drygt ett år sedan var förväntningarna inställda på en konjunkturedgång. Så blev emellertid icke fallet. Fyra år av god tillväxt följdes av ytterligare ett gott år. År 1988 innebar för OECD-länderna totalt en produktionstillväxt på 4 % och för världshandeln en tillväxt på inte mindre än 9 %. Man måste gå tillbaka till början av 1970-talet för att finna motsvarande starka tillväxt i OECD-området. En av förklaringarna till att en lågkonjunktur inte följde i börskrisens spår var den samordning av penningpolitiska insatser som kom till stånd efter överenskommelser mellan de stora industriländerna. Det bör dock också framhållas att styrkan och stabiliteten i den ekonomiska tillväxten från mitten av år 1987 i allmänhet har underskattats. Oljeprisfallet år 1986 och en successivt minskande inflation har fått bestående positiva effekter. Därtill kommer att utbudsstimulerande åtgärder och andra insatser för att åstadkomma bättre

fungerande ekonomier bidragit till att hålla uppe en hög tillväxt men också till en större förmåga att klara störningar. Som anförs i propositionen tycks detta speciellt gälla Västeuropa där tillväxten under 1980-talets första år var mycket svag.

Utskottet konstaterar att OECD-sekretariatet och praktiskt taget alla större konjunkturinstitut gör bedömningen att produktionstillväxten under de två kommande åren kommer att dämpas. I propositionen anges en samlad tillväxt för OECD-länderna på 3 % för år 1989 och på 2,5 % för år 1990. Denna prognos ligger något under den prognos som OECD-sekretariatet redovisade i december år 1988. Även om detta är en dämpning av den ekonomiska aktiviteten så innebär prognosen en fortsatt relativt god tillväxt i OECD-området. Samtidigt väntas inflationen öka något från 3,5 % år 1989 till 4 % under såväl år 1989 som 1990.

Arbetslösheten har varit hög under hela 1980-talet. För de kommande två åren väntas därvidlag ingen större förändring. OECD-sekretariatets bedömning pekar mot en mindre nedgång av arbetslösheten för OECD totalt till omkring 7,5 %. Men för Västeuropa kommer den att ligga kvar på drygt 10 %.

I det föregående har utvecklingen redovisats för OECD-området som helhet. Skillnaderna i utveckling mellan länderna är emellertid betydande. Många länder som exempelvis de nordiska hade år 1988 en inflationstakt som låg väsentligt över genomsnittet för OECD. Västtyskland, den största avnämnaren för svensk export, Holland, Belgien, Österrike, Schweiz, Irland och Frankrike hade samtidigt en inflationstakt på 2,5 % eller lägre. OECD-sekretariatets bedömning för de två kommande åren visar en fortsatt låg inflation för dessa länder även om prisstegringarna väntas bli något högre i jämförelse med år 1988. Gemensamt för dessa länder med undantag för Schweiz är emellertid att arbetslösheten är hög. För de länder där inflationen är mycket låg – något mer än 1 % eller lägre – dvs. Västtyskland, Belgien och Holland ligger arbetslösheten i intervallet 8–12 %. Som nämnts kommer inte de två kommande åren för dessa länder att innebära någon ljusning i det svåra arbetsmarknadsläget. Det förtjänar att här understrykas att den negativa utvecklingen på arbetsmarknaden i Västeuropa inte har någon motsvarighet under hela efterkrigstiden. Detta gäller såväl arbetslöshetens omfattning som dess varaktighet över tiden.

De internationella förutsättningar som bildar utgångspunkt för bedömningen av den svenska ekonomins utveckling för åren 1989 och 1990 sammanfattas i propositionen på följande sätt.

Tabell 1. Internationella förutsättningar

	1987	1988	1989	1990
BNP i OECD, %	3,3	4	3	2 1/2
Konsumentpriser i OECD (IPI årsgenomsnitt) %	3,6	3 3/4	4	4
Arbetslöshet i OECD, %	7,9	7 1/4	–	–
Råoljehäls, dollar per fat	18,4	14,9	15,0	15,0
Dollarkurs i kr.	6,35	6,14	6,03	6,03

Källor: OECD och finansdepartementet.

Utskottet noterar att i de motioner som kommenterar de i propositionen redovisade prognoserna, dvs. *motionerna Fi214 (m), Fi223 (fp) och Fi226 (c)*, görs inte några bedömningar av den internationella utvecklingen som avviker från propositionens bedömning.

Den utveckling som beskrivs i tabell 1 kan komma att förändras av flera orsaker.

I här nämnda motioner och i propositionen framhålls att även om flera faktorer pekar mot en fortsatt god ekonomisk tillväxt i OECD-området är prognoserna osäkra. Risker för störningar bör inte underskattas. En sådan riskfaktor är de sedan år 1984 rådande obalanserna i det internationella handelsutbytet.

Visserligen har obalanserna mellan USA, Japan och Västeuropa minskat under de senaste två åren, men utan ytterligare ekonomisk-politiska insatser är risken stor för att anpassningen nu bromsas upp. Även i detta fall kan resultatet bli att marknaderna driver fram tvära kast i räntor och växelkurser. För en sådan utveckling talar bl.a. bedömningen att den inhemska efterfrågan i Förenta Staterna kommer att öka med i stort sett samma takt som i övriga OECD-länder, efter att ha ökat långsammare under år 1988.

Den av president George Bush den 9 februari presenterade budgeten ändrar inte denna bedömning för år 1989. För år 1990 har det hänvisats till den s.k. Gramm-Rudman-lagen (Balanced Budget Act) enligt vilken budgetunderskottet successivt skall minskas från för närvarande närmare 155 miljarder dollar till 136 miljarder dollar under år 1989 och till 100 miljarder dollar år 1990. Målet är att underskottet skall vara eliminerat år 1993. Som OECD-sekretariatet ser det finns det knappast någon möjlighet att i någon väsentlig omfattning minska budgetunderskottet utan att tillgripa skattehöjningar, en åtgärd som presidenten hittills bestämt har motsatt sig. Det bör framhållas att Balanced Budget Act endast tvingar kongressen att vidta åtgärder om budgetens förväntade saldo bedöms som oförenligt med den nuvarande målsättningen att underskottet skall vara eliminerat år 1993. Om sedan det faktiska utfallet blir sämre än väntat, exempelvis en ökning av underskottet, kan inte denna lag åberopas för att i efterhand justera budgetutfallet.

När det gäller stora obalanser i handelsutbytet mellan länder finns det anledning att framhålla riskerna för att besvärande balansproblem också kan uppstå mellan länderna i Västeuropa.

Som framhålls i propositionen kan detta leda till att länder som i dag har underskott i bytesbalansen får ta en större del av anpassningsbördan än länder med överskott. Det finns redan betydande spänningar inom det europeiska valutasamarbetet på grund av skillnader i prisstegringstakt länderna emellan. För att undvika att ytterligare öka spänningarna har vissa penningpolitiska åtstramningar vidtagits med högre räntor som följd. Liknande penningpolitiska åtgärder har också vidtagits i Förenta Staterna för att stabilisera dollarn. Det kan sålunda föreligga ett hot mot den nuvarande positiva utvecklingen i industriländerna. Om stora bytesbalansunderskott inte visar tecken på att avta finns det risk för att en politik med stigande räntor ses som nödvändig.

Vid behandlingen av regeringens ekonomiska paket i december år 1988 (prop. 1988/89:47, FiU10) konstaterade utskottet att den svenska ekonomin efter mer än två års konjunkturuppgång generellt sett är inne i en överhettad fas. Utskottet anförde följande. "Högkonjunkturen är fortfarande stabil. Några tydliga tecken på att vändpunkten skulle vara passerad eller nära förestående kan ännu inte skönjas. Kapacitetsbristen i kombination med den nuvarande svaga produktivitetensutvecklingen i näringslivet håller tillbaka tillväxten. Att den svenska ekonomin arbetar vid kapacitetsgränsen medför även att de fortsatt goda internationella konjunkturutsikterna inte kan utnyttjas fullt ut för en förstärkning av bytesbalansen. De allt tydligare tecknen på överhettning i ekonomin visar sig också på arbetsmarknaden. Bristen på arbetskraft blir i stora delar av landet alltmer akut och kan väntas bestå även under den närmaste framtiden. En befarad fortsatt hög löneglidning utgör ett av hoten mot en balanserad pris- och kostnadsutveckling."

Som framgår av tabell 2 är den bedömning som redovisas i finansplanen praktiskt taget identisk med den prognos som presenterades i proposition 47.

Tabell 2. Försörjningsbalans och nyckeltal

	Procentuell volymförändring						
	1988	1989		1990			
		Prop. 47 okt. 88	Konj. inst. dec. 88	Finans- planen dec. 88	Prop. 47 okt. 88	Finans- planen Alt. 1 dec. 88	Finans- planen Alt. 2 dec. 88
BNP	2,8	1,7	1,7	1,7	1,3	1,7	1,4
Import av varor och tjänster	5,5	5,3	5,1	4,9	3,4	3,9	3,9
Tillgång	3,5	2,6	2,6	2,5	1,9	2,3	2,0
Privat konsumtion	2,7	1,9	2,4	1,9	1,5	1,5	1,7
Offentlig konsumtion	1,4	1,7	1,7	1,9	1,0	1,5	1,1
Bruttoinvesteringar	5,1	2,3	1,9	1,5	1,3	2,5	1,7
Lagerinvesteringar	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2
Export av varor och tjänster	4,2	3,3	2,9	3,2	2,6	3,2	2,7
Användning	3,5	2,6	2,6	2,3	1,9	2,3	2,0
Inhemsk efterfrågan	3,2	2,4	2,1	1,9	1,6	1,9	1,8
Nyckeltal:							
Konsumentpris dec.-dec. %	6,3	5,9	6,0	5,5	5,7	4,0	5,5
Arbetslöshet %	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Timlön %	7,5	7,0	7,5	7,0	7,0	4,0	7,0
Bytesbalans							
Miljarder kronor	-10,4	-13,8	-12,0	-14,1	-18,1	-18,3	-18,8

För det gångna året redovisas i finansplanen ett underskott i bytesbalansen på drygt 10 miljarder kronor. Enligt riksbankens senast publicerade statistik anges underskottet till något mer än 13,5 miljarder kronor. Skillnaden mellan bedömningen i finansplanen av 1988 års resultat och den nu föreliggande statistiken förklaras av att underskottet i december månad blev

större än väntat. Försämringen beror främst på en fortsatt försvagning av tjänstebalansen. Det kan vidare nämnas att handelsbalansen för helåret 1988 gav ett överskott på 25,3 miljarder kronor, vilket är en förbättring med 2,8 miljarder kronor jämfört med helåret 1987. Exporten ökade under år 1988 med 8 % i löpande priser och importen med 8,5 % jämfört med helåret 1987. Importpriserna har däremot inte ökat i samma utsträckning som exportpriserna.

Den enda större differensen mellan proposition 47 och finansplanen i bedömningen för år 1989 är en neddragning av ökningen i bruttoinvesteringarna från 2,3 % till 1,5 %. Neddragningen motiveras av nedgången i bostadsinvesteringarna. Den förklaras av att åtstramningen av ombyggnadsverksamheten underskattades i den bedömning som redovisades i proposition 47. Industriinvesteringarna kommer däremot enligt finansplanen att öka relativt kraftigt eller med 5,1 % även under år 1989.

Även mellan konjunkturinstitutets bedömning och finansplanen råder en god överensstämmelse utom när det gäller konsumtionsprognosen. Konjunkturinstitutet förutser en väsentligt kraftigare efterfrågeökning på denna punkt.

I *motion Fi413* (m) anføres att det finns risk för att konjunkturinstitutets prognos för den privata konsumtionen kan komma att infrias. Regeringen har inte, menar motionärerna, vidtagit några verkningsfulla åtgärder för att förbättra hushållssparandet och det är därför alltför optimistiskt att räkna med den förbättring av sparandet som den lägre konsumtionsprognosen förutsätter. Som utskottet ser det är bedömningen av konsumtionsutvecklingen mycket osäker efter de senaste fyra årens kraftiga ökning av den privata konsumtionen. Det finns tydliga tecken på att ökningstakten avtagit men samtidigt kan konstateras att avregleringen av kreditmarknaden alltjämt tycks ha en expansiv effekt på hushållens inköp av varaktiga varor. Som framhålls i propositionen har det emellertid genom en stigande realränta blivit dyrare att låna. Den aviserade skattereformen bör med bättre villkor för sparande och begränsningar i värdet av ränteavdragen redan under år 1989 också medverka till att hushållens benägenhet att ta nya lån minskar. Utskottet anser det mot denna bakgrund vara realistiskt att räkna med avtagande konsumtionstakt år 1989. Det kan nämnas att i en prognos från Handels utredningsinstitut i februari i år förutses mot bl.a. denna bakgrund att den privata konsumtionen kommer att öka med endast 1 % under år 1989 och endast 0,8 % under år 1990.

Utöver vad som här anförts om konsumtionsprognosen anges inte i motionerna Fi214 (m), Fi223 (fp) och Fi226 (c) några större avvikelser från den försörjningsbalans, vad gäller år 1989, som presenteras i finansplanen. Motionärerna understryker emellertid att de antaganden om löne- och prisökningar som görs i finansplanen för åren 1989 och 1990 med största sannolikhet är för låga. Samtidigt framhålls att ännu kraftigare löneökningar än vad som förutsätts i finansplanen bidrar till att minska tillväxten ännu mer än vad regeringen förutsätter. I folkpartimotionen framhålls att en risk finns att tillväxten redan år 1990 sjunker under 1 %. Samtidigt påpekas att tillväxten är fel sammansatt. Den nödvändiga kapitalbildningen har inte i tillräcklig utsträckning kommit till stånd. I stället har tillväxten varit konsumtionsledd.

Utskottet delar motionärernas oro över att de nominella löneökningarna från samhällsekonomisk synpunkt under senare år har varit för stora. Som framgår av tabell 2 skulle en ökning av timlönerna med 4 % (alt. 1) i stället för 7 % (alt. 2) ge en väsentligt kraftigare ökning av investeringarna samtidigt som inflationen pressas ned till genomsnittet för OECD-länderna. Därigenom skulle den pågående urholkningen av den svenska industrins konkurrenskraft bromsas. En sådan utveckling skulle väsentligt underlätta möjligheterna att bemästra bl.a. de sysselsättningsproblem som ofrånkomligen kommer att uppträda i samband med en kommande konjunkturedgång.

I december år 1988 i samband med utskottets behandling av proposition 47 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m.m. (1988/89:FiU10) varnade, som tidigare nämnts, utskottet för att rådande överhettning av ekonomin kan orsaka en stegring av den redan i dag alltför höga inflationstakten. Utskottet vill understryka att det nuvarande ekonomiska läget i jämförelse med situationen i december år 1988 inte nämnvärt har förändrats. Under december månad ökade antalet sysselsatta kraftigt och antalet arbetslösa sjönk samtidigt med hela 20 000 personer till 51 000, vilket motsvarar endast 1,1 % av arbetskraften. Konjunkturinstitutets senaste barometer publicerad i mitten av januari och statistik från arbetsmarknadsverket och statistiska centralbyrån redovisad i början av februari visar att ekonomin alltjämt är överhettad.

Den förda ekonomiska politiken

Utskottets redovisning av det ekonomiska läget i föregående avsnitt visar att det i den svenska ekonomin för närvarande råder fullt kapacitetsutnyttjande, en relativt god tillväxt i industriinvesteringarna och en mycket låg arbetslöshet. Sett i ett längre perspektiv har omläggningen av den ekonomiska politiken hösten 1982 tillsammans med en förbättrad världskonjunktur medfört en markerad omsvängning av den ekonomiska situationen jämfört med krisåren i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet. Denna utveckling har emellertid också haft till följd att ett starkt pris- och kostnadstryck har uppstått. Den höga pris- och lönestegringstakten utgör ett allvarligt och starkt oroande hot mot sysselsättningen. Den gör det svårare att fortsätta att driva en rättvis fördelningspolitik och upprätthålla den ekonomiska stabiliteten.

Den ekonomiska politikens främsta uppgift är i det korta perspektivet att pressa tillbaka inflationen utan att arbetslösheten ökar och i det medellånga perspektivet att höja produktivitetstillväxten och säkra en sådan internationell konkurrenskraft att full sysselsättning och tryggad materiell välfärd för hela folket kan värnas. Samtidigt måste, som också framhålls i propositionen, en ansvarsfull hushållning med naturresurserna vara en ledstjärna vid genomförandet av en sådan politik. Miljöhänsyn måste prägla verksamheten i alla sektorer.

De uppgifter som utskottet har angivit för den ekonomiska politiken ställer stora krav på dess utformning. Inriktningen bör vara en kombination av stram efterfrågepolitik och utbudsstimulerande åtgärder.

Oppositionspartiernas alternativ

I motionerna Fi214 (m), Fi223 (fp) och Fi226 (c) finns det en betydande samstämmighet med vad som anförs i propositionen om vilka som är de mest centrala problemen i den svenska ekonomin och som måste åtgärdas för att en fortsatt god utveckling av den svenska ekonomin skall vara möjlig. De problem som skjuts i förgrunden är den snabba pris- och löneutvecklingen, den svaga produktivitetstillväxningen, de avtagande effekterna av devalveringen som inträffar samtidigt som draghjälp utifrån i form av fallande oljepriser och dollarkurs och den gynnsamma prisutvecklingen på våra exportprodukter successivt avtar. Vidare påtalas kapacitetsbristen i vår industri, det låga hushållssparandet samt kravet på en förnyelse av den offentliga sektorn. Utskottet vill dock påpeka att de problem som här räknats upp inte genomgående är typiska för Sverige.

Som exempel kan nämnas att försvagningen i produktivitetstillväxten är ett internationellt fenomen. För OECD-området som helhet är nedgången av produktivitetstillväxten sedan 1960-talet av samma storleksordning som i Sverige. För de flesta europeiska länderna, med undantag för Storbritannien, gäller att produktivitetstillväxten under 1980-talet varit svagare än under 1970-talet. Däremot har produktivitetstillväxten i USA ökat under 1980-talet.

Vissa av problemen är emellertid specifika för den svenska ekonomin. Det gäller särskilt lönebildningen. Svårigheterna att pressa ned de nominella löneökningarna till en nivå som motsvarar våra viktigaste konkurrentländers är bl.a. beroende av den i jämförelse med de flesta andra industriländer extremt låga arbetslösheten.

Den ekonomiska politik som föreslås i här angivna motioner som alternativ till propositionens förslag har på flera punkter olika inriktning. Utskottet vill här särskilt framhålla den syn på stabiliseringspolitikens uppgifter i motion Fi214 (m) som helt skiljer sig från den som redovisas i motionerna Fi223 (fp) och Fi226 (c). Utskottet återkommer till detta vid den mer ingående behandlingen av motion Fi214 (m).

På flera punkter riktas emellertid en kritik mot förslagen i propositionen som är gemensam för de borgerliga motionerna. Det gäller bl.a. regeringens förslag att vidta åtgärder för att dämpa lönestegringsstakten. I samtliga borgerliga motioner avvisas förslaget om en särskild skatt på företagsvinster. Enligt motionärerna kommer inte denna skatt att verka dämpande på löneökningarna. I stället kan effekten bli den motsatta samtidigt som investeringarna hålls tillbaka i näringslivet. Utskottet är inte av samma mening. Även om denna åtgärd skulle kunna få en viss begränsad effekt på investeringarna bör den vinstindragning på ca 3,5 miljarder kronor, som den extra vinstskatten beräknas ge, verka återhållande på löneökningarna. Förslaget har även mottagits väl av flera arbetstagarorganisationer.

I alla de tre borgerliga motionerna framhålls vikten av att hushållssparandet ökar. Utskottet delar motionärernas uppfattning att sparandet måste öka och att det svaga hushållssparandet är en viktig faktor bakom det låga sparandet i Sverige. Regeringen har mot denna bakgrund givit spardelegationen i uppdrag att kartlägga hushållssparandet och föreslå åtgärder som kan

leda till ett ökat sparande. Utredningen skall redovisa sina resultat under våren 1989.

1988/89:FiU20

Det moderata alternativet till regeringens ekonomiska politik sammanfattas i *motion Fi214* (m) på följande sätt. En strukturomvandling skall åstadkommas genom skattelättnader och avreglering samt genom en icke-interventionistisk, normbaserad uppläggning av stabiliseringspolitiken.

Stabiliseringspolitiken måste enligt motionärerna baseras på det förhållandet att kapacitetsutnyttjandet är högt och därför inriktas mot ekonomins utbudssida samt ha en långsiktig inriktning. Att utnyttja åtstramningsåtgärder för att finstyra den totala efterfrågan anser motionärerna vara en förlegad syn på stabiliseringspolitikens uppgifter. De kortsiktiga justeringar som kan behöva göras inom ramen för en fast växelkurs för att inflation och arbetslöshet skall hållas nere bör, sägs det i motionen, åvila penningpolitiken.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att finanspolitiken inte längre skall utnyttjas som medel vid allvarliga störningar på ekonomins efterfrågesida. Utskottet är tvärtemot av den uppfattningen att kraven på en effektiv finanspolitik kommer att ställas allt högre efter den nu genomförda avregleringen på kreditmarknaden och den förestående avvecklingen av valutaregleringen. Det är ofrånkomligen så att statsmakterna genom dessa åtgärder avhämt sig ett flertal penningpolitiska medel som tidigare utnyttjades inom stabiliseringspolitiken. Detta kan ses som en kostnad för att få en bättre fungerande kreditmarknad. Penningpolitikens uppgift framöver blir i första hand att försvara kronans värde vid mindre störningar i valutaflödena. I motsats till vad som framhålls i *motion Fi214* (m) måste följaktligen finanspolitiken fortsättningsvis få bära en större börda vad avser den ekonomiska politikens uppgift att upprätthålla samhällsekonomisk balans.

I *motion Fi214* (m) illustreras genom ett räkneexempel de effekter som det moderata alternativet till uppläggning av den ekonomiska politiken, enligt motionärerna, skulle få på den ekonomiska utvecklingen. Beräkningarna utgår ifrån att en skattereform genomförs, som innebär att marginalskatterna sänks kraftigt, redan den 1 januari 1990. Samtidigt skall en långtgående avreglering ske av den offentliga sektorn och ett program för ökat hushållsparande genomföras. Om resultatet av en sådan politik jämförs med finansplanens prognos för år 1990 alternativ 2 (se tabell 2, s. 26) blir resultatet enligt motionärerna följande.

En kraftig ökning kommer till stånd av den totala produktionen som ligger väsentligt över den som redovisas i finansplanen. Vidare fås en påtagligt högre tillväxt såväl i bruttoinvesteringarna och den privata konsumtionen som i exporten. Pris- och löneökningarna antas bli måttliga och stanna vid 4 %. Bytesbalansen försämras endast marginellt i jämförelse med den utveckling som redovisas i finansplanens alternativ.

Som utskottet ser det är det föga sannolikt att den här beskrivna utvecklingen kan realiseras. Invändningarna är flera. Det kan betvivlas att skattesänkningarna leder till en så pass kraftig extra ökning av arbetsutbudet med 0,9 % redan under år 1990, vilket förutsätts i räkneexemplet. Men även om arbetskraftsutbudet faktiskt skulle öka i denna omfattning förefaller det vara oundvikligt att resultatet blir ett kraftigt underskott på bytesbalansen.

Orsaken till detta är att den mycket stora skattesänkningen innebär en betydande ökning av efterfrågan. Denna efterfrågeökning motverkas endast till en mindre del av minskad offentlig konsumtion. Det kan också ifrågasättas om parterna på arbetsmarknaden anser att den föreslagna skattereformen är en god utgångspunkt för att godkänna ett avtal med låga lönepåslag. Sker inte detta växer givetvis underskottet i bytesbalansen än mer. Utskottets slutsats blir sålunda att den politik som förordas i motionen och vars effekter redovisas i räkneexemplet leder till ett kraftigt underskott i bytesbalansen med krav på omfattande åtgärder för att strama åt ekonomin.

Den avreglering och förnyelse av den offentliga sektorn som föreslås i motionen innebär att alla delar av den offentliga sektorn som t.ex. vården och arbetsmarknadspolitiken skall öppnas för privata initiativ. Utskottet vill bestämt avvisa denna långtgående privatisering av den offentliga sektorn.

Mot bakgrund av vad utskottet här anfört avstyrks yrkande 1 i motion Fi214 (m).

I *motion Fi223* (fp) framhålls att riksdagsmajoriteten våren 1988 borde ha ställt upp på folkpartiets förslag att vidta kraftiga finanspolitiska åtgärder för att bl.a. dämpa efterfrågetrycket och minska den överhettning av ekonomin som redan då var ett faktum. Effekten av att underlåta att vidta åtstramande åtgärder visar sig nu, menar motionärerna, i fortsatt hög inflationstakt. I motionen framhålls, utöver vad som tidigare behandlats av utskottet, särskilt vikten av att vidta åtgärder som skapar förutsättningar för parterna på arbetsmarknaden att träffa avtal på lägre nivåer än i dag. Därutöver understryks vikten av en genomgripande översyn av socialförsäkringssystemet.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att folkpartiets förslag till åtgärder våren 1988 för att minska överhettningen i ekonomin till viss del godtogs av riksdagsmajoriteten. Utskottet tolkar den diskussion som nu förs i motionen så, att i nuvarande situation, med en visserligen alltjämt överhettad ekonomi, bör inte åtgärder vidtas för att dämpa efterfrågan. Detta är ett ställningstagande som också görs i motion Fi226 (c). Med hänvisning till den dämpning av tillväxten som nu kan skönjas vad gäller den internationella utvecklingen, delar utskottet motionärernas uppfattning. Utskottet vill dock tillägga att det internationella konjunkturläget för närvarande är mycket svårbedömt.

I motion Fi223 (fp) förutsätts att regeringen senast i kompletteringspropositionen presenterar ett förslag till skatteskalor så att parterna vid avtalsförhandlingarna vet vilka regler som gäller främst i fråga om skatterna. Som utskottet ser det är det utifrån motiveringen att parterna skall vara väl informerade inför avtalsförhandlingarna knappast lämpligt att endast presentera en isolerad del av den kommande skattereformen. Ett sådant tillvägagångssätt kan i sämsta fall få rakt motsatt effekt mot vad motionärerna vill uppnå.

I motion Fi223 (fp) ägnas ett stort utrymme åt en diskussion av de problem som de kraftigt växande kraven på socialförsäkringssystemet skapar. Som utskottet ser det är det angeläget att försäkringssystemet ses över och att bl.a. frågor rörande samordningsproblem mellan socialförsäkringssystemet och socialpolitiken i övrigt tas upp i detta sammanhang. Frågan om systemets

hållfasthet på lång sikt, som tas upp i motionen, bör också beaktas. I propositionen understryks också att en av de mest angelägna uppgifterna för den ekonomiska politiken de närmaste åren är att analysera orsakerna till och föreslå åtgärder för att klara de snabbt stigande kostnaderna i de stora transfereringssystemen såsom sjukförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. Ett arbete med den inriktning som anges i motion Fi223 (fp) har således påbörjats inom regeringskansliet.

Med hänvisning till vad utskottet här anfört avstyrker utskottet motion Fi223 (fp) yrkande 1.

I *motion Fi226 (c)* anförs att det allvarligaste problemet i den svenska ekonomin är de kraftiga pris- och löneökningarna. Motionärerna framhåller att finanspolitiken framgent måste bära ett större ansvar för stabiliseringspolitiken. Detta understryks ytterligare av att valutaregleringen avvecklas. De åtgärder som föreslås för att bekämpa inflationen och hålla tillbaka löneökningarna är bl.a. förslag för att stimulera hushållssparandet, att införa en investeringsavgift på 25 % i överhettade koncentrationsområden och att differentiera momsen m.fl. åtgärder för att påverka lönebildningen.

Utskottet är som nämnts av samma åsikt som motionärerna att kravet på att hålla tillbaka inflationen innebär att allt större bördor måste läggas på finanspolitiken, att hushållssparandet måste öka och att lönebildningen bör reformeras. Förslaget att avveckla valutaregleringen behandlas i betänkandet i avsnittet om kredit- och valutapolitiken. De konkreta förslagen att sänka momsen på mat och införa en investeringsavgift på byggande ser emellertid inte utskottet som lämpliga finanspolitiska åtgärder för att minska inflationstrycket i en klart överhettad ekonomi. En differentierad moms med den finansiering genom höjd moms på sällanköpsvaror som föreslagits av centern får närmast en expansiv effekt på ekonomin. En investeringsavgift på byggverksamheten i storstadsområdena som alternativ till nu gällande restriktioner skulle verka kraftigt kostnadsdrivande och är därför, enligt utskottets mening, ej heller någon lämplig åtgärd.

I det omfattande avsnittet om lönebildningen upprepar motionärerna vad regeringen vid flera tillfällen sagt och utskottet vid dessa tillfällen ställt sig bakom. Bl.a. avvisar motionärerna en rad olika alternativ för att dämpa lönekostnaderna som t.ex. att genom en kraftig åtstramning av ekonomin via en högre arbetslöshet pressa ned inflationen, förstärka konkurrenskraften genom upprepade devalveringar, ge upp prisstabilitetsmålet och låta växelkurserna fluktuera fritt, genom lagstiftning förbjuda löneökningar eller genom prisstopp förhindra kostnadsökningar. Detta är exempel på ställningstaganden som det råder stor, för att inte säga total, enighet om och som utskottet följaktligen inte har anledning att invända emot.

Utskottet konstaterar också att motionärerna har samma uppfattning som regeringen om en lång rad åtgärder som är nödvändiga för att få ned kostnads- och lönestegringsstakten. För höga löneökningar kommer inte att kunna pareras med devalveringar. Uttaget av arbetsgivaravgifter bör inte höjas. En framtida skattereform måste innebära marginalskaattesänkningar. Den offentliga konsumtionens tillväxt måste begränsas för att ge utrymme för reallöneökningar. Skattetrycket måste hållas nere. Det är önskvärt med en samordning av olika avtalsperioder även fortsättningsvis.

Utskottet kan för sin del inte se att ett bifall till motionens yrkande i denna del skulle tjäna något reellt syfte. Det är i huvudsak redan tillgodosett genom de ställningstaganden utskottet och riksdagen gjort de senaste åren.

I motionen finns också ett avsnitt om åtgärder för att uppnå en varaktig tillväxt. Varaktig tillväxt förutsätter ekologisk balans, som skall vidmakthållas genom att utnyttja skatter och avgifter. För att nå en sådan tillväxt föreslås bl.a. satsningar på en utbyggnad av infrastrukturen, avreglering och en uppluckring av vissa monopol. Vidare bör en effektivisering av den offentliga sektorn ske genom decentralisering och inriktning av verksamheten mot områden där man har de bästa förutsättningarna. Även när det gäller här nämnda åtgärder anser utskottet att motionärernas förslag till inriktning av politiken i stort överensstämmer med vad som uttalas i propositionen. Utskottet förutsätter därvid att den inriktning av den offentliga sektorns verksamhet som motionärerna förordar skall tolkas så att resurserna koncentreras till de områden där det är av särskild vikt att alla medborgare, oavsett inkomster eller ekonomisk ställning i övrigt, kan förse med likvärdiga och högkvalitativa tjänster.

Utskottet kan även i huvudsak ställa sig bakom den allmänna inriktning av fördelningspolitiken som förordas i motionen. Även när det gäller detta område råder det en god överensstämmelse med vad som anges i propositionen.

På flera områden där motionärerna för fram konkreta förslag har dock utskottet en avvikande mening. Som exempel kan nämnas differentierad moms som stöd till låginkomstgrupper. Utskottet ifrågasätter starkt om detta är en effektiv fördelningspolitisk åtgärd. Denna fråga är för närvarande under behandling i regeringskansliet. Vad gäller förändringen av studiemedelssystemet vill utskottet framhålla att studiemedlen har höjts fr.o.m. den 1 januari 1989 från 145 % av basbeloppet till 170 % samtidigt som bidragsdelen av studiemedlen ökas.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört avstyrks yrkandena 1 och 7 i motion Fi226 (c).

I *motion Fi224* (vpk) ges det erkännandet till regeringen att den "administrerat staten med ett hyfsat handlag". Hård kritik riktas emellertid mot inriktningen av den ekonomiska politiken som av motionärerna karakteriseras som en "oreglerad kapitalism". Det som bl.a. lett in politiken mot denna inriktning sägs vara att regeringen förutsätter att inflationen bestäms av storleken på löneökningarna. Som motionärerna ser det har denna felaktiga hypotes varit en starkt bidragande förklaring till den i dag förda orättfärdiga fördelningspolitiken.

Den beskrivning av den ekonomiska politikens innehåll som förs fram i motion Fi224 (vpk) anser utskottet vara verklighetsfrämmande. Att de åtgärder som regeringen tvingades vidta för att föra Sverige ur den ekonomiska kris som rådde i början av 1980-talet medförde fördelningspolitiska spänningar var oundvikligt. Utskottet vill dock understryka att åtgärder har vidtagits och att avsikten med den förda fördelningspolitiken bl.a. är att eliminera dessa spänningar. I denna politik har ingått införandet av löntagarfonder och förnyelsefonder, tillfällig förmögenhetsskatt på livförsäkringsbolag, ökad realisationsvinstbeskattning och införandet av omsätt-

ningsskatt på aktier. Att karakterisera en sådan politik som "oreglerad kapitalism" måste bygga på ett missförstånd av detta begrepps innebörd.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att den förda sysselsättningspolitiken är av central betydelse för att åstadkomma en jämn och rättvis fördelning av levnadsvillkor. Den är följaktligen en mycket viktig del av fördelningspolitiken. De senaste åren har den gynnsamma sysselsättningsutvecklingen medfört att allt fler medborgare fått arbetsinkomster och kunnat höja sin levnadsstandard eller minska sitt beroende av inkomstprövade bidrag. Jämställdheten har förbättrats genom att kvinnornas förvärvsfrekvens och genomsnittliga arbetstid fortsatt att öka. Arbetslösheten har fortsatt att minska under år 1988. Fler ungdomar har fått arbete på den ordinarie arbetsmarknaden och antalet ungdomar i ungdomslag har nästan halverats sedan år 1987. Andelen långtidsarbetslösa har minskat med en fjärdedel. Det betyder att färre utförsäkras från arbetslöshetskassan. Många som tidigare saknat eller haft otillräcklig egen arbetsinkomst har kunnat förbättra sin ekonomi. Även den av regeringen tillsatta arbetsmiljökommissionen har i detta sammanhang stor betydelse. Den har till uppgift att kartlägga de sämsta arbetsmiljöerna i landet och föreslå åtgärder för att förbättra dem. Detta är en viktig uppgift för att minska orättvisor och kvardröjande eller nya klassklyftor. Förbättrad arbetsmiljö bidrar också till att minska sjukskrivningen och utslagningen från arbetsmarknaden.

Som framgått av vad utskottet här anfört måste de fördelningspolitiska målen ha hög prioritet. Detta får emellertid inte innebära att man bortser ifrån eller bagatelliserar sambandet mellan höga nominella löneökningar och hög inflation. Om den ekonomiska politiken inte kan medverka till en lägre pris- och lönestegringstakt kommer ofrånkomligen arbetslösheten att stiga. Kraftig inflation och hög arbetslöshet ger i sin tur så svåra negativa fördelningseffekter att de blir omöjliga att hantera för den ekonomiska politiken.

Utskottet vill i detta sammanhang understryka att inflationen förvisso inte har kostnadsdrivande höga nominella löneökningar som enda förklaring. Alltför hög efterfrågan i relation till utbudet av varor och tjänster och bristande konkurrens på olika marknader kan vara faktorer som driver upp prisnivån. Som framhålls i propositionen har prisstegringstakten under senare år varit betydligt högre än den genomsnittliga inflationen i de delar av den svenska ekonomin som är hemmamarknadsorienterade och som saknar mer betydande inslag av utländsk konkurrens. Särskilt har detta gällt de sektorer som omfattas av regleringar och centralt förhandlade priser, såsom livsmedels-, bygg-, bostads- och transportsektorerna. Mot denna bakgrund finns det, som framhålls i propositionen, särskilda skäl att granska och överväga skärpningar av konkurrenspolitiken för just dessa delar av den svenska ekonomin. Detta blir viktiga uppgifter för den kommande konkurrensutredningen.

I motion Fi224 (vpk) krävs även åtgärder för att styra näringslivet mot miljövänliga produktionsmetoder. Vidare föreslås en kraftig utbyggnad av den offentliga sektorn.

Av utskottets bedömning av det ekonomiska läget framgår att ekonomins produktionskapacitet måste byggas ut om ett varaktigt överskott i bytesba-

lansen skall kunna uppnås. Utskottet har samma mening som motionärerna att åtgärder skall vidtas för att styra näringslivets utveckling mot att använda en teknik som inte är miljöförstörande. Detta kan i vissa fall kräva lagstiftning. Ur effektivitetssynpunkt kan i andra fall miljöavgifter vara att föredra. En detaljstyrning av företagens investeringar enligt motionärernas förslag vill utskottet bestämt avvisa. Vad gäller förslaget om en kraftig utbyggnad av den offentliga sektorn anser utskottet att det är fel att i nuvarande ekonomiska situation förorda en expansion av denna sektor på bekostnad av industrisektorn. De nödvändiga investeringarna i den offentliga och privata sektorn kan endast åstadkommas genom att tillväxten ökar och/eller att tillväxten i den totala konsumtionen dras ner.

Med hänvisning till vad utskottet här anfört avstyrks yrkandena 1, 6 och 10 i motion Fi224 (vpk).

I motion Fi224 (vpk) krävs också att Sverige skall bredda sina internationella relationer och att riksdagen bör "uttala sig mot underordningen av Sverige under EG:s politik".

Utskottet vill med anledning av dessa yrkanden anföra följande. Mellan EG- och EFTA-länderna pågår diskussioner och förhandlingar om hur integrationen skall utsträckas till att omfatta hela Västeuropa. Sverige har också möjlighet att genom nationella beslut harmonisera sina regler med EG:s. Den ökade integrationen i Västeuropa kommer att öppna möjligheter för betydande ekonomiska vinster. Det är av stor vikt att också Sverige får del av denna ökade ekonomiska potential.

Riksdagen har beslutat att Sverige, så långt som är möjligt inom de ramar som sätts av vår utrikes- och säkerhetspolitik, skall delta i den ekonomiska integrationen i Västeuropa.

Utskottet ser inga skäl till att utifrån yrkandena i motion Fi224 (vpk) ändra den av riksdagen fastlagda inriktningen av EG-politiken. Utskottet avstyrker därför yrkandena 7 och 8 i denna motion.

I motion Fi213 (mp) hävdas att den materiella förbrukningen måste minska om vi skall ha möjligheter att på sikt kunna leva ett dragligt liv. Ekonomisk tillväxt sägs inte vara intressant i sig. Det är den ekonomiska utvecklingens inriktning och effekter samt tillväxtens innehåll som, sägs det i motionen, är det centrala. Kritik riktas även mot sättet att redovisa de ekonomiska problem i propositionen som Sverige står inför. Få långsiktiga fundamentala problem berörs och bedömningen av den framtida utvecklingen sägs vara utomordentligt kortsiktig. Motionärerna föreslår en mängd skatte- och avgiftshöjningar motiverade utifrån miljöpolitiska överväganden.

Utskottet är av samma mening som motionärerna att det vid utformningen av den ekonomiska politiken är viktigt att se till tillväxtens innehåll och sammansättning. Men därav följer inte att en nolltillväxt – mätt som procentuell ökning av bruttonationalprodukten (BNP) – bör förordas. Enligt utskottet är det i stället en förutsättning för att kunna vidta åtgärder mot miljöförstörelsen att ekonomin inte stagnerar. Som utskottet ser det går det inte att göra sannolikt att de långtgående krav som motionärerna, utöver de höga miljöpolitiska ambitionerna, ställer på fördelningspolitiken skulle kunna uppfyllas i en stagnerande ekonomi. En permanent nolltillväxt i BNP skulle ställa den ekonomiska politiken inför praktiskt taget olöslbara

uppgifter inte minst från fördelningspolitiska synpunkter.

I motionen hävdas också att propositionen inte behandlar centrala frågor för den ekonomiska politiken. Motionärerna anser att det endast är problemen på kort sikt som tas upp till behandling. Utskottet vill understryka att det är ett allvarligt misstag att inte beakta sambandet mellan den ekonomiska utvecklingen på kort sikt resp. på lång sikt. En effektiv stabiliseringspolitik är en förutsättning för att ekonomin inte skall drabbas av långsiktiga obalanser. Skulle så ske är det en självklarhet att detta bl. a. skulle innebära stora svårigheter att genomföra förbättringar inom miljöpolitiken.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört vill utskottet bestämt avvisa den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i motion Fi213 (mp). Utskottet avstyrker sålunda yrkande 1 i denna motion.

Övriga ekonomisk-politiska frågor

God miljö och regional balans som mål för den ekonomiska politiken

I *motionerna Fi223 (fp)* och *Fi226 (c)* framhålls i särskilda yrkanden att god miljö är ett viktigt mål för den ekonomiska politiken. I folkpartimotionen anförs att i finansplanens beskrivning av målen för den ekonomiska politiken saknas god miljö, vilket kan uppfattas som ett uttryck för att socialdemokraterna inte ser miljöpolitiken som en integrerad del av den ekonomiska politiken utan ger den en underordnad roll. I centermotionen uttalas att det yttersta syftet för den ekonomiska politiken är ökad livskvalitet och därför måste en god miljö vara ett klart uttalat mål.

Utskottet instämmer till fullo i motionärernas uppfattning att kraven på en god miljö måste vara en av de viktigaste utgångspunkterna för utformningen av den ekonomiska politiken. Sedan årtal tillbaka har detta slagits fast av riksdagens samtliga partier antingen i propositioner eller i motioner. Enligt utskottets mening råder det i dag i riksdagen enighet om att "god miljö" ingår som ett viktigt mål för den ekonomiska politiken. Detta gäller oaktat det inte är möjligt att utforma ett enhetligt mått som gör det möjligt att kvantifiera de samlade effekterna på miljön av ett visst tillväxtförlopp. Det understryks också i årets budgetproposition att en ansvarsfull hushållning med naturresurserna är ett villkor för en god ekonomisk utveckling. Omvänt gäller att en framgångsrik ekonomisk politik är en förutsättning för en aktiv miljöpolitik. Detta innebär att miljön värnas genom förebyggande åtgärder och genom att skadade miljöer återställs. Miljöhänsyn måste, framhålls det i propositionen, präglade verksamheten i alla samhällssektorer.

Utskottet anser mot här angiven bakgrund att yrkande 3 i motion Fi223 (fp) och yrkande 4 i motion Fi226 (c) inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Yrkandena avstyrks av utskottet.

I *motion Fi226 (c)* och *motion Fi207 (c)* krävs att också regional balans skall vara ett mål för den ekonomiska politiken. Motiveringen till yrkandet i motion Fi226 (c) är att "regional balans" inte uttryckligen nämns i propositionen vid uppräknningen av de ekonomisk-politiska målen.

Även i motion Fi207 (c) uttalas att regional balans måste vara en viktig del av den ekonomiska politiken. Den mest positiva utvecklingen av samhälls-

ekonomin erhålls, sägs det i motionen, om mänskligt kunnande, samhällsinvesteringar och råvarutillgångar över hela landet tas till vara.

1988/89:FiU20

Utskottet har beträffande "regional balans" inte någon annan mening än motionärerna att detta är ett viktigt mål för den ekonomiska politiken. I finansplanen framhålls också vikten av att infrastrukturen och kommunikationerna – dvs. statens järnvägar, vägnätet, inrikesflyget och telesystemet – byggs ut och moderniseras så att tillväxten kan spridas mer jämnt över landet. Vidare understryks att regionalpolitiken bör aktiveras för att stimulera tillväxten i områden där det finns ledig kapacitet samt dämpa expansionen för att på så sätt motverka ytterligare flaskhalsar i storstäderna.

Med hänvisning till det anförda avstyrks motionerna Fi207 och Fi226 (c) yrkande 3.

Avveckling av löntagarfonderna samt inrättande av samhällsfonder och närfonder m.m.

Krav på avveckling av löntagarfonderna förs fram i *motionerna Fi205* av Carl Bildt m.fl. (m, fp, c), *Fi203* av Marianne Andersson m.fl. (c, m, fp), *Fi206* av Lars Sundin (fp), *Fi215* av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (båda m) samt i *Fi217* av Inger Schörling m.fl. (mp).

Den i motion Fi205 (m, fp, c) föreslagna lösningen innebär dels att löntagarfonderna skall avvecklas enligt en i motionen redovisad plan, dels att man skall avskaffa vinstdelningsskatten fr.o.m. 1989 års taxering och sänka tilläggs pensionsavgiften med 0,2 procentenheter per den 1 juli 1989. I motion Fi206 begärs, utöver fondavveckling, att regeringen skall återkomma med förslag till användning av löntagarfondernas avkastning inom vissa i motionen angivna områden.

I motion Fi215 begärs dels att löntagarfonderna skall avvecklas, dels att riksdagen skall uttala sig mot nya kollektiva fonder enligt ett av LO framlagt förslag. Samma yrkande förs också fram i *motion Fi411* av Bengt Westerberg m.fl. (fp).

I motion Fi217 (mp) förordas att 10 miljarder kronor av de tillgångar som frigörs vid en fondavveckling skall användas som finansiell bas i ett nytt fondsystem som miljöpartiet vill införa. Detta fondsystem, kallat närfonder, berörs också i *motion Fi314* av Inger Schörling m.fl. (mp). Där föreslås att en del av vinstdelningsskatten skall kunna tas i anspråk för finansiering av närfondernas verksamhet i avvaktan på att löntagarfondernas medel blir tillgängliga.

I *motion Fi202* av Lars Werner m.fl. (vpk) förespråkas att ett nytt system med samhällsfonder byggs upp inför 1990-talet.

Utskottet får med anledning av de här återgivna motionerna anförda följande. Riksdagen har alltsedan löntagarfonderna inrättades årligen prövat motioner med krav på deras avveckling. Motiven för ett avskaffande har hela tiden varit desamma, och motionskraven har på förslag av finansutskottet varje år avvisats av riksdagen. Senast skedde detta i december 1988 (1988/89:FiU10, rskr. 94).

Bortsett från miljöpartiet, som med löntagarfondernas tillgångar vill bygga

upp s.k. närfonder, framförs i motionerna inga nya argument för en avveckling. I likhet med andra, tidigare upprepade motiv har miljöpartiets förslag inte den bärkraft att det föranleder utskottet att ompröva sin tidigare redovisade uppfattning i frågan. De i motionerna framförda yrkandena om en avveckling av löntagarfonderna avstyrks således av utskottet. Detsamma gäller de härmed avhängiga yrkandena om en alternativ användning av fondernas tillgångar och avkastning. Utskottet kan av samma skäl inte heller biträda kraven på att vinstdelningsskatten skall avvecklas eller utnyttjas för annat ändamål, liksom kravet på att tilläggsavgiften skall sänkas. Vad utskottet här anfört innebär alltså att utskottet avstyrker bifall till motionerna Fi205 (m, fp, c), Fi203 (c, m, fp), Fi206 (fp), Fi215 (m) yrkande 1, Fi217 (mp) och Fi314 (mp) yrkande 2.

I två motioner framförs yrkanden om att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att man med bestämdhet avvisar inrättandet av nya kollektiva fonder i enlighet med Landsorganisationens förslag.

Såvitt utskottet kan förstå vänder sig motionärerna mot de förslag som förs fram i LO-rapporten Vårdförstaten och sparandet. Denna rapport har utarbetats av en arbetsgrupp inom Landsorganisationen och är avsedd att tjäna som underlag för en diskussion inom arbetarrörelsen inför 1991 års LO-kongress. Den har inte tillställts regeringen, än mindre överlämnats till riksdagen för prövning. Enligt utskottets mening ankommer det inte på riksdagen att med uttalanden försöka styra den fria debatt som förs internt i en fristående arbetstagarorganisation. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionerna Fi215 (m) yrkande 2 och Fi411 (fp) yrkande 2.

De samhällsfonder som vänsterpartiet kommunisterna förespråkar skall enligt motionen fungera som ett redskap för att bryta storfinansens makt och ingå i en strategi för socialism. Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är viktigt att på olika sätt stärka löntagarnas inflytande. Det är också angeläget att förbättra kapitalbildningen i samhället och att stärka det offentliga sparandet. Utskottet anser dock att dessa syften bättre gagnas med andra lösningar än samhällsfonder uppbyggda på det sätt som motionärerna föreslår. Utskottet avstyrker därför motion Fi202 (vpk).

Vinstandelssystem

Frågan om företagsanknutna vinstandelssystem tas upp i *motionerna Fi410* och *Fi411* av Bengt Westerberg m.fl. (fp) samt i *motion Fi608* av Alf Wennerfors (m). I motion Fi411 pläderas för en utbyggnad av vinstandelssystemen. Staten bör stimulera en sådan utveckling bl.a. genom lindrad beskattning och genom att slopa arbetsgivaravgifterna på sådana avsättningsar som binds minst fem år i en vinstandelssystemstiftelse. I motion Fi608 förordas att vinstandelssystem skall införas också inom statligt ägda företag samt inom televerket, luftfartsverket och postverket.

Under 1980-talet har olika former av frivilliga, företagsanknutna andel-vinst-system vunnit spridning bland företag. I motionerna anføres en rad skäl för att staten skall främja en fortsatt uppbyggnad av sådana system, bl.a. ökat engagemang samt ökad delaktighet och ägandespridning. Såsom utskottet påpekat när snarlika yrkanden tidigare varit uppe till behandling, torde

emellertid inte de med dessa system förknippade fördelarna bli mindre av att delägarnas andelar är pensionsgrundande och behandlas därefter i avgiftshänseende.

Vad beträffar frågan om vinstdelningssystem för de statliga affärsverken vill utskottet erinra om att dessa myndigheters vinstutveckling påverkas inte bara av strikt företagsekonomiska bedömningar utan också av att taxesättning och utbud av tjänster grundas på en rad andra omständigheter, däribland sociala och regionalpolitiska förhållanden. Bl.a. med hänsyn härtill är det inte lämpligt att tillämpa de företagsanpassade vinstandelssystemen på dessa myndigheter. Det är emellertid som utskottet ser det viktigt att man inom den offentliga sektorn utvecklar former för att ta till vara personalens kunskaper och engagemang för den egna verksamheten. Av finansplanen framgår att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på dessa problem och kommer att fortsätta arbetet för att utveckla och förnya den offentliga sektorn.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna Fi410 (fp) yrkande 1, Fi411 (fp) yrkande 3 och Fi608 (m) yrkande 3.

Frisläpp av investeringsfonder

I motion Fi204 (fp) föreslås att investeringsfonderna släpps fria i avvaktan på ett nytt skattesystem. Det underlättar, menar motionärerna, företagens planering så att investeringarna får effekt i en kommande lågkonjunktur.

Regeringen meddelade i november i proposition 1988/89:47 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder att man ämnade förlänga gällande frisläpp av investeringsfonderna ytterligare ett år. Utskottet hade inget att erinra mot detta. Det innebär att investeringsfonderna för närvarande är frisläppta för investeringar i stödområdena t.o.m. mars 1990 och för miljöinvesteringar t.o.m. mars 1991. Vidare gäller att investeringsfonderna är frisläppta för byggnadsinvesteringar i hela landet med undantag för storstäderna. De selektiva frisläppen av investeringsfonderna motiveras av regional- och miljöpolitiska skäl.

Utskottet finner ingen anledning att nu ändra sitt ställningstagande. Utskottet avstyrker därför motion Fi204 (fp).

Förnyelsefonder

I motion Fi708 av Lars Werner m.fl. (vpk) föreslås att systemet med förnyelsefonder byggs ut. Enligt motionärerna bör företagen åläggas att av 1988 och 1989 års vinster sätta av medel till en gemensam fond som inte är företagsanknuten. Fondens medel skall kunna utnyttjas i första hand av dem som står utanför det nuvarande systemet, dvs. de som är anställda i lågvinstföretag och i den offentliga sektorn. Fondmedlen skall i första hand användas för att finansiera en bred teknisk-humanistisk vuxenutbildning. De skall emellertid också kunna användas för forsknings- och utvecklingsprojekt inom företag och myndigheter.

Utskottet får med anledning härav anföra följande. Behållningarna på förnyelsekonton tillhör med nuvarande regler de enskilda företagen även om dessa inte fritt förfogar över medlen. Det förslag som motionärerna lägger

fram är att jämställa med en skatt som skulle tas ut på företagens vinster under åren 1988 och 1989. Eftersom förslaget berör företagens vinster under föregående och innevarande år strider åtgärden mot stadgandet i 2 kap. 10 § regeringsformen om förbud mot retroaktiv beskattning. Utskottet avstyrker med det anförda motion Fi708 (vpk).

1988/89:FiU20

Ekonomisk demokrati

I *motion Fi210* (vpk) behandlas frågor rörande den demokratiska utvecklingen i företagen. I yrkandena 1 och 2 i denna motion föreslås att riksdagen uttalar sig för en utveckling i riktning mot demokrati i näringslivet. Vidare föreslås att ägarutredningen ges tilläggsdirektiv att studera möjligheterna för en demokratisk utveckling inom företagen och hela det ekonomiska livet och framlägger förslag i denna riktning. Motsvarande krav ställs också i motion Fi224 (vpk) yrkande 3.

Utskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden anföra följande.

Som framhålls i motionerna var ägarutredningens uppgift att studera frågan om ägande och inflytande i näringslivet och vilken betydelse dessa förhållanden har för förnyelse och tillväxt. Demokratiseringen av svenskt näringsliv är en fortlöpande process som pågått länge och som inneburit reformer genom successiv lagstiftning. Här kan som exempel nämnas lagen om styrelserepresentation för de anställda, MBL och införandet av löntagarfonder. Hösten 1987 antog riksdagen också ett förslag till en utvidgning av lagen om styrelserepresentation (1987/88:AU10).

Mot bakgrund av vad som här anförts anser inte utskottet att ett uttalande med den innebörd som anges i motion Fi210 (vpk) tjänar något reellt syfte. Ej heller finner utskottet någon anledning att nu ge ägarutredningen tilläggsdirektiv för att ytterligare utreda här behandlade frågor.

Utskottet avstyrker motionerna Fi210 (vpk) yrkandena 1 och 2 samt Fi224 (vpk) yrkande 3.

Förslag för främjande av högteknologi

Ett förslag att förbättra produktiviteten genom att främja högteknologiska branscher framförs i *motion Fi226* (c). Näringsutskottet behandlade i ett yttrande (1988/89:NU1y) till finansutskottet med anledning av proposition 1988/89:47 ett yrkande med identiskt samma innebörd. I yttrandet anförde näringsutskottet bl.a. följande.

Den svenska industrins expansion kommer under överskådlig tid att bero på hur våra traditionella industrigrenar kan hävda sig i den internationella konkurrensen. Det är emellertid samtidigt av stor betydelse att den högteknologiska industrin i Sverige får en positiv utveckling. Detta är värdefullt i sig men också med avseende på den inverkan det har för basindustriernas utveckling. Den högteknologiska industrins situation bör därför följas med största vaksamhet. Näringsutskottet förordade emellertid inte att några nya specifika åtgärder borde vidtas.

Med hänvisning till vad näringsutskottet anförde avstyrkte finansutskottet det aktuella yrkandet, vilket också blev riksdagens beslut.

Utskottet finner ingen anledning att ändra sitt ställningstagande och avstyrker därför motion Fi226 (c) yrkande 8.

I *motion Fi710* av Rune Backlund m. fl. (c) uttalas oro över socialförsäkringssystemets långsiktiga finansiering. Bl.a. framhålls problemen med de kraftigt ökade kostnaderna för arbetsskadeförsäkringen och ATP-systemets långsiktiga hållfasthet. Det är därför nödvändigt, menar motionärerna, att finansieringsfrågorna utreds.

Som utskottet tidigare i betänkandet har redogjort för anges i propositionen en analys av orsakerna och hur man skall klara av de nu snabbt stigande kostnaderna för de stora transfereringssystemen, som en av de mest angelägna uppgifterna för den ekonomiska politiken. En översyn av socialförsäkringssystemet har påbörjats inom regeringskansliet.

Med hänvisning till vad utskottet anfört avstyrks *motion Fi710* (c).

Penningpolitiken

Statsskuldspolitiken

Det statliga lånebehovet har minskat drastiskt de senaste åren. År 1987 behövde staten inte nettouplåna någonting, vilket främst berodde på den tillfälliga förmögenhetsskatten på livförsäkringsbolag. För år 1988 visade statsbudgeten ett inkomstöverskott på drygt 11 miljarder kronor. Eftersom en stor del av statens kreditgivning inte redovisas över statsbudgeten men finansieras av riksgäldskontoret har en del av överskottet använts för sådan kreditgivning till de statliga affärsverken. Staten har således inte behövt göra någon nettouplåning de senaste två åren. I stället har den totala statsskulden kunnat minskas, främst vad gäller den del som placerats utomlands.

Även om staten inte har haft något nettouplåningsbehov har bruttoupplåningen varit betydande.

Hushållen har svarat för en stor del av den statliga bruttoupplåningen via allemanssparandet, sparobligationer och premieobligationer. Allemanssparandet har fortsatt att öka kraftigt år 1988, bl.a. till följd av att möjligheter till extra engångsinsättningar om högst 5 000 kr. per person infördes för första kvartalet 1988 och för december 1988. Möjlighet till extra insättningar finns även under januari-februari 1989. Det stora tillflödet av kapital i denna sparform har reducerat möjligheterna för staten att utnyttja övriga låneinstrument. Efter ett uppehåll med nyemissioner av premieobligationer emitterades under 1988 två nya premielån om 5 miljarder kronor vardera. Ett sparobligationslån (SPAR 83) har förlängts och övriga förfallande sparobligationslån har lösts in. Den utestående stocken av sparobligationer har således minskat.

Riksbanken förde under år 1988 en stram penningpolitik som under våren ledde till ett stort privat valutainflöde. Staten kunde amortera 12,5 miljarder kronor på utlandsskulden och öka valutareserven med 3,4 miljarder kronor.

Tabell 3. Finansiering av statens lånebehov, 1986–1988
Miljarder kronor. Nettobelopp

1988/89:FiU20

	1986	1987	1988
Statens budgetunderskott (inkl valutaförlust/vinst)	35	4	- 11
Valutaförluster på statens utlandslån	3	0	- 4
Engångsskatt	-	16	-
Riksgäldskontorets kreditgivning	-	1	1
Statens lånebehov	32	- 11	- 6
<i>Finansiering</i>			
Riksbanken	28	- 8	- 7
därav: investeringskonton	8	- 8	- 4
kassakravsmedel	8	- 1	8
övrigt	12	1	- 11
Inhemsk marknad	10	- 3	17
därav: allemanssparande	15	10	12
premie- och sparobligationer	12	4	- 0
övrigt	- 17	- 17	5
Utlandet ¹	- 6	0	- 16
Summa finansiering	32	- 11	- 6

¹ Enligt riksgäldskontoret

Källa: Riksbanken.

Som framgår av vad utskottet senare kommer att redovisa väntas statens begränsade lånebehov att bestå framöver. I propositionen anføres att normen att staten inte skall nettolåna i utlandet ligger fast.

I *motion Fi214* (m) anføres att det är olyckligt med den relativa minskning av riksobligationer och statsskuldväxlar som tillflödet av allemanssparande medför. Dels har detta inneburit att det tidvis varit svårt att förse marknaden med erforderlig mängd statsskuldväxlar och riksobligationer, dels är dessa instrument smidiga och kostnadseffektiva upplåningsformer. Motionärerna anser av dessa och andra skäl att allemanssparandet bör avvecklas som statlig upplåningsform. Även sparobligationer bör successivt avvecklas och volymer premieobligationer bör inte öka. Hanteringen av utlandslånen fungerar däremot smidigt enligt motionärerna.

Motionärerna ansluter sig till normen att staten inte skall låna i utlandet. Det är dock inte rimligt, anför man, att riksgäldskontoret i en tid av växande underskott i bytesbalansen skall amortera ned statens utlandsskuld, eftersom detta medför en avsevärd höjning av statens upplåningskostnader.

Även i *motion Fi223* (fp) anføres att allemanssparandet är en mycket dyr upplåningsform för staten om man också beaktar att räntan är skattefri för spararen. En fortsatt ökning av allemanssparandet innebär också att likvidiseringen av statsskulden tilltar. Motionärerna förordar därför att statsskuldväxlar och riksobligationer ges företräde framför andra upplåningsinstrument, eftersom de är kostnadseffektiva och fungerar smidigt. Därigenom underlättas också möjligheterna för riksbanken att genom marknadsoperationer bedriva en effektiv kreditpolitik.

I *motion Fi226* (c) föreslås att staten genom att sälja statliga företag och andra tillgångar kan minska det statliga upplåningsbehovet. Det verkar

enligt motionärerna nedpressande på räntan. Det stimulerar i sin tur till produktiva investeringar, vilket ger en ökad produktionstillväxt. Därigenom skapas enligt motionärerna utrymme för ett lägre skattetryck.

Utskottet vill med anledning av dessa motioner anföra följande. Premieobligationerna är en hos de svenska hushållen mycket uppskattad sparform. De är dessutom en relativt billig upplåningsform för staten. Sparobligationerna är, som motionärerna anför, administrativt krävande för riksgäldskontoret. Som framgått har inte några nya sparobligationslån utgetts under 1988 och planeras inte heller för år 1989. Däremot kommer vissa förfallande lån att förlängas eller inlösas. Den utestående stocken kommer dock att minska successivt. Riksgäldskontoret prövar möjligheten att ersätta sparobligationerna med en kontobaserad sparform.

Avkastningsvillkoren för allemanssparandet är mycket fördelaktiga. Det innebär, som nämns i motionerna, att statens kostnader för denna sparform är relativt höga. Allemanssparandet har blivit en väl etablerad och allmänt uppskattad sparform för hushållen. Förändringar i villkoren bör därför göras med försiktighet. Den större frågan om av staten subventionerat sparande som tas upp i motion Fi214 (m) kan förutsättas bli prövad i samband med den omläggning av inkomstskattesystemet som aviserats.

Utskottet vill också nämna med anledning av vad som sägs i motionerna om allemanssparandets kortfristighet att nettoinflödet i allemanssparandet är relativt konstant. Detta sparande kan därför i praktiken betraktas som relativt stabilt och långsiktigt.

Vad utskottet anfört innebär att motionerna Fi223 (fp) yrkande 5 och Fi214 (m) yrkande 5 i här berörd del, enligt utskottets mening, bör avslås av riksdagen.

I *motion Fi214 (m)* accepteras normen att staten inte skall låna utomlands, men samtidigt framför man kritik mot att staten nettoamorterat sin utlandsskuld. Antingen menar motionärerna med detta ställningstagande att utlandsskulden skall vara konstant i nominella termer oavsett ekonomisk situation, vilket inte förefaller vara rationellt, eller avser motionärerna att ambitionen att hålla statsskuldräntorna nere skall överordnas övriga mål för den ekonomiska politiken. Det rationella vore i så fall att låna mer utomlands till lägre ränta.

Utskottet anser för sin del att normen, om att staten inte skall låna utomlands, skall uppfattas som ett minimikrav. Det kan, beroende på den ekonomiska situationen, vara nödvändigt att hålla den inhemska räntan på en nivå som leder till valutainflöde. Riksbanken kan i detta läge välja att amortera statens utlandsskuld eller att låta valutareserven växa. Frågan om att amortera på utlandsskulden bör avgöras utifrån allmänekonomiska synpunkter och inte styras av snävt statligt räntekostnadsmässiga hänsyn. Utskottet delar således inte uppfattningen i motion Fi214 (m) yrkande 5 i här berörd del om statsskuldspolitikens utformning.

Vad utskottet anfört om inriktningen av statsskuldspolitikens bör riksdagen som sin mening ge riksgäldsfullmäktige till känna.

Utskottet anser med anledning av vad som anförs i *motion Fi226 (c)* att staten under vissa förutsättningar bör kunna avyttra statliga företag eller annan statlig egendom för att åstadkomma *engångsförstärkningar av budgeten*.

Utskottet kan emellertid inte dela motionärernas uppfattning om alla de välsignelsebringande effekter som sådana åtgärder kan få. Inkomsterna från en sådan försäljning minskar visserligen budgetunderskottet och det statliga lånebehovet och därmed på sikt kostnaderna för statsskuldräntor. Samtidigt minskar emellertid statens tillgångar och därmed den avkastning (och värdestegring) som tillgångar ger.

Försäljningens effekter på penningmarknaden och räntenivån är betydligt osäkrare att bedöma. En försäljning av statliga tillgångar tar sannolikt ett visst utrymme i anspråk på kreditmarknaden eftersom köparna finansierar sina köp med lån till viss del, vilket tenderar att driva upp räntenivån. Alternativt använder köparna likvida tillgångar för köpet, vilket minskar utbudet av kapital på marknaden. Det tenderar också att driva upp räntenivån. Den minskande statliga upplåningen innebär däremot att statens anspråk på marknaden minskar och därmed tenderar räntenivån att sjunka. Ett ökat utbud av aktier tenderar också att pressa ner aktiekurserna, vilket verkar fördyrande på anskaffning av riskkapital. Detta kan motverka eventuella positiva effekter av en sänkt ränta. Vad nettoeffekten av dessa olika rörelser blir är svårt att ange. Teoretiskt sett med en effektiv kreditmarknad bör nettoeffekten på räntenivån bli noll. Frågan kan också formuleras på annat sätt. Vilken blir effekten på räntenivån av att placerarna ersätter en del av sitt innehav av statspapper med aktier i statliga bolag?

Effekterna på de produktiva investeringarna som motionärerna nämner blir än mer osäkra. Det finns en risk att de potentiella investeringarna i och med köpen av de statliga bolagen och övriga statliga tillgångar anser att investeringsbehovet till stor del är tillgodosett.

Utskottet anser att det snarare bör vara andra motiv, t.ex. näringspolitiska, än de statsskuldspolitiska som bör vara vägledande för om statliga företag skall avyttras eller inte. Utskottet kan således inte dela motionärernas uppfattning om effekterna av engångsförstärkningar av budgeten och avstyrker därför motion Fi226 (c) yrkande 9:

I *motion Fi709* av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) föreslås att riksgäldskontoret för SJ:s räkning skall ta upp ett *premieobligationslån* om 3 miljarder kronor att användas för *järnvägsinvesteringar*.

Utskottet anser att frågan om finansiering av affärsverkens investeringar bör ses i ett samlat samhällsekonomiskt perspektiv. Som grundläggande princip gäller att för att ett affärsverk skall få finansiera investeringar vid sidan av statsbudgeten direkt via riksgäldskontoret bör full förräntning kunna påräknas på investeringen. För de investeringar där detta inte gäller bör finansieringen liksom hittills ske via anslag på statsbudgeten.

Frågan om finansieringen av affärsverkens investeringar har behandlats av riksdagen vid ett antal tillfällen de senaste åren utifrån resp. affärsverks särskilda förhållanden. När det gäller extern finansiering i form av anslagsmedel och lån i riksgäldskontoret eller på kapitalmarknaden förekommer vissa skillnader. I några affärsverk medges även vissa former av leasing för finansiering av nya investeringar.

I ett yttrande (FiU 1987/88:3 y) till trafikutskottet våren 1988 med anledning av propositionen om trafikpolitiken inför 1990-talet (prop. 1987/88:50) uttryckte utskottet viss förståelse för flera av de motiv som

anförts för att införa andra finansieringsformer för investeringar än via anslagsmedel. Utskottet underströk emellertid vikten av att man i detta sammanhang beaktar de krav som riksdagen ställer beträffande möjligheter till inflytande och överblick.

Mot bakgrund av vad utskottet då anförde fanns det enligt utskottet skäl att göra en allmän översyn av de statliga verkens framtida finansieringsformer för investeringar. Trafikutskottet anförde emellertid i sitt betänkande (TU 1987/88:19) att finansutskottets förslag att en allmän översyn bör göras av de statliga verkens framtida investeringsformer är en kreditpolitisk fråga av generell karaktär som inte enbart berör de statliga verk som är underställda kommunikationsdepartementet. Frågan borde därför enligt trafikutskottets mening avgöras av finansutskottet.

Trots att någon begäran om översyn av affärsverkens investeringar inte framfördes i detta sammanhang av riksdagen till regeringen beslutade regeringen i maj 1988 att uppdra åt den kommitté (dir. 1988:26) som skall se över riksgäldskontorets uppgifter och organisation att göra en samlad bedömning av formerna för de affärsdrivande verkens finansiering av sina investeringar. Kommittén skulle bl.a. överväga om det finns skäl att samla emissionsverksamheten till riksgäldskontoret.

Kommittén kommer att avrapportera denna del av sitt uppdrag före den 1 juli 1989.

Frågan om finansiering av järnvägsinvesteringarna och andra affärsverks investeringar kommer således att behandlas av regeringen under detta år. Utskottet ser därför inte skäl att göra något tillkännagivande från riksdagens sida med anledning av motion Fi709. Motionen avstyrks därför av utskottet.

Kreditpolitiken

I propositionen anføres att den svenska penningpolitiken i sina huvuddrag inte har skiljt sig från det internationella mönstret. De nominella räntorna har hållits på en hög nivå, i allmänhet högre än i utlandet. Om hänsyn tas till den högre svenska inflationstakten, blir dock skillnaden mindre. Det strama ränteläget har motiverats av det mycket höga resursutnyttjandet och av hushållens fortsatt kraftiga låneefterfrågan. En fortsatt försvagning av bytesbalansen har skett, varför det även från externbalanssynpunkt ställts krav på en stram räntepolitik. I slutet av april år 1988 såg sig riksbanken föranlåten att vidta vissa åtstramningsåtgärder. Det allmänna ränteläget höjdes och kassakraven skärptes.

Penningpolitiken kan således karakteriseras som stram i så måtto att räntan varit hög. Samtidigt har emellertid kreditexpansionen varit kraftig, vilket torde vara en följd av den avreglering av kreditmarknaden som skett.

I motion Fi214 (m) upprepas krav som samma motionärer framfört tidigare, nämligen att banker bör erhålla skälig ränta på de kassakravsmedel som placerats i riksbanken samt att diskontot bör avskaffas.

Utskottet har vid tidigare tillfällen då dessa frågor behandlats framhållit att kassakvotkravet inte skall ses som en placeringsform utan som ett kreditpolitiskt medel. Frågan om ränta på kassakravsmedel bör därför prövas på penningpolitiska grunder av riksbanken.

Utskottet har också tidigare konstaterat att diskontot genom de förändringar som skett på kreditmarknaden inte längre har samma normerande betydelse som tidigare. Riksbanken föreslog våren 1988 att frågan om att avskaffa diskontot borde utredas av regeringen. Det finns anledning att förmoda att bankerna och kreditinstituten kommer att utveckla andra jämförelseräntor på samma sätt som skett i andra länder. Övergångsvis kan dock diskontot antas ha en viss betydelse, eftersom det alltjämt ingår i och reglerar innebörden i många överenskommelser och civilrättsliga avtal.

Utskottet anser sammanfattningsvis att penningpolitiken är väl avvägd i förhållande till finanspolitiken och de bedömningar som utskottet gör av den ekonomiska utvecklingen.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi214 (m) yrkande 6 i här berörd del.

I motion Fi225 av Rolf Clarkson m.fl. (m) begärs att *bilkreditförordningen avskaffas*. Krav på kontantinsats med 50 % vid köp av bil minskar enligt motionärerna människors möjligheter att köpa ny bil med avgasrening.

Bilkreditförordningen upphörde att gälla den 1 april 1986. Betalningsvillkor vid försäljning av motorfordon regleras sedan den 28 april 1988 med stöd av förordningen om betalningsvillkor vid kreditköp. Enligt denna förordning krävs en kontantinsats om 50 % vid köp av motorfordon och en kontantinsats om 40 % vid andra kreditköp. Det ankommer på regeringen att meddela dessa föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp.

Förordningen sattes i kraft våren 1988 med syfte att dämpa hushållens efterfrågan. Det finns enligt utskottets mening inte anledning att i nuvarande konjunktursituation avskaffa dessa betalningsvillkor vid kreditköp. Utskottet ser inte heller något skäl att undanta bilköpen från dessa restriktioner. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi225.

Valutapolitiken

Riksdagen godkände våren 1986 riktlinjer för en väsentlig liberalisering av valutaregleringen. Endast de delar skulle behållas som reglerar kortfristiga kapitalplaceringar som styrs av ränteskillnader och förväntningar om ränte- och valutakursutvecklingen. Detta program har nu till stor del genomförts. De delar av regleringen som alltjämt består är bl.a. förbudet för svenskar att göra placeringar i räntebärande värdepapper och bankdepositioner i utlandet och förbudet för utlänningar att genomföra motsvarande placeringar i Sverige.

I propositionen anförs att tiden nu är mogen för att i allt väsentligt avveckla de kvarvarande delarna av valutaregleringen. Som motiv härför anförs att den långvariga användningen av valutaregleringen, den fortgående internationaliseringen av näringslivet och introduktionen av nya finansiella instrument gör att de kvarvarande delarna av regleringen har blivit allt mindre effektiva. Regleringen ger dessutom upphov till snedvridningar som för med sig samhällsekonomiska kostnader. I propositionen påpekas också att strävandena inom EG att förverkliga den inre marknaden i början av 1990-talet innebär att valutaregleringarna i medlemsländerna i stort sett slopas. Det vore enligt propositionen olyckligt om Sverige ställde sig vid

sidan av denna utveckling. Det framhålls också att den svenska ekonomin förstärkts avsevärt sedan början av 1980-talet, vilket har lett till att förtroendet för den svenska ekonomin och den ekonomiska politiken har ökat väsentligt.

Vad gäller formerna för en avveckling sägs att de konkreta besluten bör, sedan riksdagen tagit ställning till frågan, kunna fattas av riksbanken inom ramen för nuvarande valutalag och valutaförordning.

I propositionen framhålls att det är viktigt att avvecklingen sker på ett sådant sätt att dels en god statistik över utrikesbetalningarna kan bibehållas, dels en fungerande skattekontroll kan upprätthållas. En tillfredsställande skattekontroll torde förutsätta att alla betalningar till och från utlandet går via valutabank. En sådan ordning bör kombineras med regler om uppgiftsskyldighet i fråga om vissa transaktioner. Härutöver bör alla typer av utländska värdepapper som förvärvas av valutainlåning läggas i depå hos valutabank eller godkänd fondkommissionär. Även denna ordning bör kompletteras med viss uppgiftsskyldighet för den hos vilken depositionen har skett.

Förslaget att avveckla valutaregleringen kritiserar i motioner från vänsterpartiet kommunisterna och miljöpartiet. Utgångspunkten för kritiken är att Sveriges ekonomiska handlingsfrihet minskar i och med att skyddet från utländskt inflytande minskar. I *motionerna Fi210* (vpk) och *Fi224* (vpk) sägs att transnationaliseringen bör motverkas och kapitalrörelserna bör kontrolleras. Detta talar snarast för att valutaregleringen bör skärpas. Vidare bör de anställda ges vetorätt mot utländska uppköp av svenska företag och mot att svenska företag gör uppköp av företag eller flyttar produktionen utomlands.

I *motionerna Fi211* (mp) och *Fi212* av Carl Frick (mp) kritiserar främst den anpassning till EG som underlättas om valutaregleringen avskaffas. Att släppa kapitalrörelserna fria innebär att Sverige kommer i händerna på de stora företagen. Företagen strävar efter ökad produktion och stimulerar ökad konsumtion, vilket leder till ökad miljöförstöring. Motionärerna kräver att en parlamentarisk utredning tillsätts för att belysa de ekologiska och internationella konsekvenserna av avvecklingen. Resultatet av denna utredning bör avvaktas innan ytterligare avreglering sker.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Möjligheterna att föra en i förhållande till omvärlden oberoende ekonomisk politik är små i ett land som Sverige med en omfattande utrikeshandel. Med det stora handelsutbytet följer ett internationellt beroende. Ett fritt handelsutbyte enligt frihandelsprincipen har Sverige sedan länge anslutit sig till. Det främjar ekonomisk utveckling och välförstånd i alla länder som deltar i detta. Med handelsutbytet följer också betalningsströmmar mellan länderna. Valutaregleringen har inte omfattat dessa transaktioner. Det har således inneburit att en mycket stor del av transaktionerna mellan Sverige och utlandet inte har varit föremål för kontroll. Som framhålls i propositionen har den långvariga användningen av valutaregleringen, den fortgående internationaliseringen och introduktionen av nya finansiella instrument gjort att de kvarvarande delarna har blivit allt mindre effektiva. Om man skulle vilja upprätthålla en effektiv kontroll av valutaströmmarna skulle detta kräva ett regleringssystem som även omfattade de transaktioner som sker i anslutning till utrikeshandeln. Utskottet ser

inte en sådan utveckling som vare sig önskvärd eller möjlig.

Det fria handelsutbytet underlättas med fria kapitalflöden. Regleringen har varit konkurrenshämmande för svenska företag och dessutom drabbat företagen olika hårt beroende på bl. a. storlek, internationell utbredning och produktionsinriktning. En bibehållen valutareglering försvårar också Sveriges strävanden att närma sig EG.

Utskottet anser därför att motionerna Fi210 yrkande 3, Fi211 yrkande 2 och Fi224 yrkande 9 bör avslås av riksdagen.

Den fråga som uppkommer härnäst är om det finns anledning att nu gå vidare och avveckla även de delar av valutaregleringen som tidigare angetts som centrala för penning- och valutapolitiken. Är det möjligt att i dagens läge avstå från att reglera även sådana valutatransaktioner som främst styrs av ränteskillnader och förväntningar om ränte- och valutakursutvecklingen?

De hittills konstaterade erfarenheterna av liberaliseringsprocessen har varit goda. Några omfattande utflöden har inte ägt rum. Riksbanken har inte haft några svårigheter att med generella kreditpolitiska medel nå balans i valutaflödena.

I *motionerna Fi214 (m)*, *Fi220* av Gunnar Björk m.fl. (c) samt *Fi226 (c)* ställer man sig positiv till en avveckling av valutaregleringen, men man understryker samtidigt att en avreglering kommer att ställa stora krav på den ekonomiska politiken. Även folkpartiet uttrycker i sin ekonomisk-politiska motion tillfredsställelse med att valutaregleringen nu avvecklas. I *Fi214 (m)* anförs att även beloppsbegränsningen för fysiska personers köp av fastighet utomlands bör avskaffas. Avvecklingen av valutaregleringen bör enligt motionärerna ske i ett slag, inte stegvis. I *motion Fi201 (c)* nämns också att en avveckling leder till sänkta räntor, vilket enligt motionärerna är avgörande för billigare bostäder och för att sänka skattebetalarnas kostnader för räntebidrag.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Det är mycket svårt att uppskatta effekterna på valutaflödena av en avreglering. Det är dock sannolikt att med den räntedifferens vi har för närvarande kommer en avreglering som omfattar räntebärande papper att medföra ett nettoinflöde. Det kan komma att innebära en press nedåt på räntenivån. På obligationsmarknaden har redan en betydande räntesänkning ägt rum.

Valutainflödet kan riksbanken använda för att antingen amortera på den statliga utlandsskulden eller öka valutareserven. Den likviditetsökning som uppkommer kan riksbanken neutralisera genom operationer på marknaden.

Det finns en risk, som utskottet pekat på tidigare, att avregleringen leder till ökad känslighet för kortsiktiga valutarörelser och därmed ökat ränteberoende mot utlandet. Denna osäkerhet finns emellertid redan i dag. Det finns också möjlighet att möta kortsiktiga flöden med räntepolitiska åtgärder. En tillfällig uppgång i nivån för den korta räntan behöver inte ha några allvarliga realekonomiska effekter.

Vid större obalanser eller i tider med valutaoro har erfarenheten visat att förtroendet endast kan återställas med generella åtgärder inom penning- och finanspolitiken. Valutaregleringen har i sådana lägen visat sig utgöra ett otillräckligt skydd.

Med hänvisning till vad utskottet nu anfört anser utskottet att det både är möjligt och önskvärt att fullfölja avvecklingen av valutaregleringen. Målet bör vara att avveckla regleringen i dess helhet. De konkreta beslut som direkt avser den fortsatta avvecklingen bör, som föreslås i propositionen, fattas av riksbanken. Det kan ske inom ramen för nuvarande valutalag och valutaförordning. Valutalagstiftningen skall därefter behållas endast i beredskapssyfte. Utskottet delar propositionens uppfattning att en förutsättning för avregleringen är att en fullgod skattekontroll kan upprätthållas. Det är också viktigt att avvecklingen sker på ett sådant sätt att en god statistik över utrikesbetalningarna kan bibehållas.

Vad utskottet nu anfört om avvecklingstakten innebär att utskottet inte kan ställa sig bakom vad som anförs i motion Fi214 (m). I samma motion begärs också att beloppsbegränsningen för fysiska personer att köpa fastighet utomlands skall slopas omgående. Det bör som utskottet anfört ankomma på riksbanken att besluta om de olika stegen i avregleringen. Utskottet avstyrker därmed motion Fi214 yrkande 6 i här berörd del. Utskottet anser inte heller att övriga här behandlade motioner bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Vad utskottet anfört om kredit- och valutapolitiken bör riksdagen som sin mening ge fullmäktige i riksbanken till känna.

Utskottet ser inte heller skäl att på nytt *utreda valutaregleringen och dess konsekvenser*. Det skedde i ett omfattande utredningsarbete från 1977 till 1985. Ej heller finner utskottet skäl att *utvärdera konsekvenserna* av en avreglering. Utskottet förutsätter att riksbanken uppmärksammat följer utvecklingen på området. Utskottet avstyrker därför motion Fi212 yrkandena 1-4 och 6 samt motion Fi222 yrkande 1.

Målet för avregleringen skall som utskottet anfört vara att helt avskaffa valutaregleringen. Någon *valutapolitisk beredskapslag* utöver vad som föreslås i propositionen bör därför enligt utskottets mening inte införas. Motion Fi212 yrkande 5 av Carl Frick (mp) avstyrks därför av utskottet.

I motion Fi210 (vpk) krävs att de anställda skall ha *facklig vetorätt vid utländska företagsköp* i Sverige och vid svenska företags etablering utomlands.

Utskottet anser att det är angeläget att de fackliga intressena finns företrädade vid beslut av den typ motionärerna tar upp. De anställdas inflytande över företagets utländska investeringar och försäljning till utländska köpare bör regleras i arbetsrättsliga sammanhang och i enlighet med vad som regleras i lagen om utländska förvärv av svenska företag. Någon åtgärd med anledning av motionen är enligt utskottets mening inte nödvändig. Utskottet avstyrker därför motion Fi210 yrkande 4.

I *motion Fi221* (m) föreslås att den svenska kronan knyts till det *européiska monetära systemet (EMS)*. I *motion Fi223* (fp) föreslås att en direkt anslutning till EMS bör övervägas. Som motiv för anknypning till EMS anförs främst att det skulle kunna bidra till en bättre kostnads- och produktivitetsutveckling, till en bättre disciplin i den ekonomiska politiken och lönebildningen.

I *motionerna Fi220* av Gunnar Björk m.fl. (c) och *Fi222* (c) sägs att en

4 Riksdagen 1988/89. 5 saml. Nr 20

anslutning till EMS varken är aktuell eller möjlig, eftersom den kräver medlemskap i EG. En anslutning är inte heller nödvändig, anser motionärerna. Redan en avveckling av valutaregleringen ger tillräckliga fördelar. I *motion Fi211* (mp) anförs att Sverige inte bör ansluta sig till EMS. Motionärerna motsätter sig över huvud taget en EG-anpassning.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Enligt vad utskottet inhämtat är ett direkt medlemskap i EMS inte möjligt för Sveriges del. Endast EG-medlemmar kan ansluta sig till EMS. Någon form av anknytning torde dock vara möjlig även om det aldrig har prövats för någon icke-medlem. Omfattningen och innehållet av en sådan anknytning skulle få bestämmas genom förhandlingar.

Den nuvarande svenska växelkurspolitiken innebär att kronans kurs knyts till ett genomsnitt av omvärldens valutor, den s.k. korgen. Denna politik har visat sig fungera bra. Som utskottet anfört vid upprepade tillfällen (senast FiU 1987/88:30) är det av stor vikt för vår trovärdighet att ändringar inte företas i korgens konstruktion. Den nuvarande kurspolitiken har gjort kronan mindre känslig för kraftiga kursvariationer i de stora internationella valutorna av det slag vi sett under 1980-talet. Den svenska kronan undviker genom den nuvarande konstruktionen de periodvis återkommande spekulationerna om kursjusteringar inom EMS, vilka ibland utlöses av politiska händelser i något av de större EG-länderna. Utskottet anser mot denna bakgrund att frågan om en svensk anknytning till det europeiska monetära samarbetet saknar aktualitet.

Något särskilt uttalande med anledning av de här nämnda motionerna anser inte utskottet motiverat. Motionerna Fi211 (mp) yrkande 1, Fi220 (c) yrkande 2, Fi221 (m), Fi222 (c) yrkande 2 och Fi223 (fp) yrkande 4 avstyrks därför av utskottet.

Frågan om att delta i en europeisk valutaunion med en gemensam centralbank och valuta saknar aktualitet. Något *uttalande om att bibehålla Sveriges riksbank och den svenska myntenheten* är därför inte erforderligt. Motion Fi211 (mp) yrkandena 3 och 4 avstyrks således av utskottet.

Sammanfattning av utskottets förslag till allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken

Prognosen för den internationella utvecklingen visar att produktionstillväxten under de två kommande åren kommer att dämpas. I OECD-området blir tillväxten ändå relativt god. Den svenska ekonomin är alltså överhettad och vad gäller utvecklingen på kort sikt finns inga tecken på att situationen kommer att förändras. Särskilda åtgärder har vidtagits för att under 1989 kyla ner överhettningen på byggmarknaden i storstadsregionerna. I anslutning till finansplanen föreslås därutöver en indragning av vinstmedel från företagen. Utskottet anser att i den nuvarande ekonomiska situationen är dessa åtgärder välmotiverade.

Den kvarstående höga pris- och lönestegringsstakten utgör ett allvarligt och starkt oroande hot mot sysselsättningen. Den gör det svårare att fortsätta att driva en rättvis fördelningspolitik och upprätthålla den ekonomiska stabiliteten. Utskottet understryker därför nödvändigheten av att föra en stram

finanspolitik som måste kombineras med åtgärder som dämpar kostnaderna, ökar utbudet och stärker produktiviteten i den svenska ekonomin. Den kommande skattereformen bör utformas med hänsyn till detta.

Utskottet är av samma mening som regeringen att de kvarvarande delarna av valutaregleringen bör avskaffas. Penningpolitiken får därigenom i första hand uppgiften att försvara kronans värde vid störningar i valutaflödena. Det innebär emellertid att finanspolitiken kommer att få bära en större börda vad avser den ekonomiska politikens uppgift att upprätthålla samhällsekonomisk balans.

Budgetpolitiken

Budgetutvecklingen 1982/83–1989/90

För första gången på över ett kvarts sekel redovisas i budgetpropositionen ett budgetförslag i balans. För sju år sedan, då underskottet var som störst, uppgick det till 87 miljarder kronor. Den successiva förbättring som därefter uppnåtts är anmärkningsvärd inte minst mot bakgrund av att statskuldräntorna numera utgör ca 15 % av budgetens utgifter.

De senaste årens gynnsamma budgetutveckling är resultatet av ett målmedvetet budgetarbete och ökad ekonomisk aktivitet. Varje år har effekterna av en mycket stram utgiftsprövning och vissa skattehöjningar förstärkts av att statsbudgetens inkomster ökat snabbare än förutsett. Detta budgettillskott har berott på att priser och löner stigit snabbt, egentligen snabbare än vad som varit samhällsekonomiskt önskvärt. Det är främst statens inkomster i form av inkomstskatt och mervärdesskatt som påverkats av detta.

Detta mönster kännetecknar också statsbudgeten för innevarande budgetår. I förra årets budgetproposition räknade regeringen med ett underskott för budgetåret 1988/89 på 11,9 miljarder kronor. I de nu aktuella beräkningarna har underskottet ersatts med ett nästan lika stort överskott.

Tabell 4. Budgetsaldo för budgetåren 1982/83 och 1987/88–1989/90
Miljarder kronor och andel av BNP

	1982/83	1987/88	1988/89	1989/90
Inkomster	191,2	332,6	364,2	374,9
Andel av BNP (%)	28,6	31,7	31,7	30,6
Utgifter exkl. statskuldräntor	229,6	283,3	300,4	316,5
Andel av BNP (%)	34,4	27,0	26,2	25,8
Statskuldräntor	48,2	53,4	52,8	58,0
Redovisat budgetsaldo	-86,6	- 4,1	11,0	0,4
Andel av BNP (%)	-13	- 0,4	1,0	0,0
Underliggande budgetsaldo		- 7,0	5,6	- 3,0
Andel av BNP (%)		- 0,7	0,5	- 0,3

Trots att det nu framlagda budgetförslaget är det starkaste som presenterats på flera år förutses ett försämrat saldo under nästa år. Detta sammanhänger med statsinkomsternas utveckling. Efter flera års snabb ökning beräknas de

nästa år öka endast svagt till följd av de inkomstskattesänkningar som beslutats för år 1989 och de antaganden som gjorts om en nominell lönestegring på 4 % år 1990.

1988/89:FiU20

De olika budgetalternativen m.m.

Av finansplanen framgår att regeringen utformat sitt budgetförslag med utgångspunkt i behovet av en fortsatt restriktiv finanspolitik. En sådan inriktning har bedömts nödvändig med hänsyn till rådande högkonjunktur. I enlighet härmed har en hård utgiftsprövning tillämpats för att skapa utrymme för vissa angelägna insatser. Satsningar har gjorts på kultur och föräldraförsäkring samt en sänkning av inkomstskatterna under 1989. Föräldraförsäkringen föreslås bli utbyggd så att ersättningsperioden sträcker sig över ett och ett halvt år. Det första steget – en utbyggnad med tre månader – tas budgetåret 1989/90. Därutöver görs vissa insatser på miljöområdet, inom Europasamarbetet och för att förbättra de handikappades situation. Förslag läggs också fram om begränsningar i avdragsrätten för reaförluster på aktier och liknande värdepapper. Dessutom föreslås en tillfällig skatt på företagets vinster.

Moderata samlingspartiet upprepar i *motion Fi214* sitt tidigare framförda krav på att skattetrycket skall minskas. Partiet har som mål att begränsa skattetrycket med i genomsnitt ca 1 procentenhet per år. Det innebär, framhåller man, att de offentliga utgifterna mätt i reala termer inte kan tillåtas öka lika snabbt som BNP.

Motionärerna redovisar för 1989/90 ett budgetalternativ som enligt deras egna uppskattningar är drygt 5 miljarder kronor starkare än regeringens. Den angivna förbättringen motsvaras i huvudsak av ett inkomstillskott som väntas uppkomma genom en föreslagen utförsäljning av statliga företag och genom vissa dynamiska effekter som motionärerna tillskriver sina skattesänkingsförslag. Budgetförslaget innebär, räknat för helår, ett i stort sett oförändrat saldo. Detta bärs dock upp av ett inkomstillskott på drygt 11 miljarder kronor, vilket till lika delar härrör från de nyssnämnda dynamiska effekterna och från utförsäljningen av företag.

De tre borgerliga partierna står gemensamt bakom en motion med krav på utförsäljning av statliga företag till ett sammanlagt värde av 15–20 miljarder kronor under en treårsperiod. Utskottet noterar att i motsats till moderata samlingspartiet har emellertid varken folkpartiet eller centerpartiet i sina budgetalternativ tillgodoräknat sig några försäljningsintäkter från denna typ av engångsförstärkningar.

Moderata samlingspartiet vill, som nämnts, sänka skattetrycket och föreslår därför en rad skattesänkningar. Tyngdpunkten ligger därvid i en marginalskattereform vars första etapp är avsedd att genomföras under 1990. Enligt den skall alla med årsinkomster överstigande drygt 85 000 kr. nästa år få sänkt marginalsatt med 7 procentenheter. Även i lägre inkomstskikt föreslås en mindre sänkning av marginalsatten. Skatteskalorna skall inflationsjusteras och året därpå, 1991, skall den statliga inkomstskatten slopas för den helt övervägande delen av inkomstagarna. Då skall enligt motionärernas förslag ingen ha en marginalsatt överstigande 50 %.

Moderata samlingspartiet vill också lindra förmögenhetsskatten liksom arvs- och gåvobeskattningen. Målet för förmögenhetsbeskattningen bör enligt partiet vara ett fribelopp på 1 milj. kr. och en låg proportionell skatt på överstigande belopp. Därutöver föreslår man att omsättningsskatten på aktiehandel skall halveras samt att den s.k. valpskatten skall avvecklas. I ett senare skede vill man också avskaffa fastighetsskatten.

De skattesänkningar man på detta sätt vill få till stånd skall finansieras med besparingar främst inom olika transfereringssystem. Liksom föregående är det i första hand vissa generella indragningar från kommunerna som skall ge det viktigaste tillskottet. Netto uppgår dessa besparingar till 6 miljarder kronor, varav hälften faller på budgetåret 1989/90. Motionärerna återkommer också till sina tidigare framförda krav på besparingar inom olika grundläggande trygghetssystem. De innebär att ersättningen från sjuk- och föräldraförsäkringen skall begränsas liksom kompensationsnivån inom del-pensionssystemet. Motionärerna föreslår också att statsbudgeten skall tillföras betydande belopp av fondrade medel inom arbetslöshetsförsäkringen. Andra viktiga besparingsområden är u-hjälpen och bostadssubventionerna.

Det finns som utskottet ser det starka skäl som talar för en reformering av skattesystemet. Frågan prövas för närvarande inom ramen för ett omfattande utredningsarbete som berör inte bara beskattningen av individer utan också företagsbeskattningen och den indirekta beskattningen. Arbetet är inriktat på att förenkla skattereglerna samt att få till stånd en neutral och likformig beskattning med lägre skattesatser och bredare skattebasen.

En genomgripande reform av detta slag måste vara fördelningspolitiskt mycket väl avvägd. Det innebär, som utskottet ser det, att skattesänkningar för de mer välbeställda inte får finansieras genom försämringar för de breda grupperna i samhället.

Enligt utskottets mening tillgodoser motionärernas budgetalternativ inte detta grundläggande krav. Deras inkomstskatteförslag för nästa år har kombinerats med flera långtgående krav på lindrad kapitalbeskattning. Samtidigt vill de försämrings ersättningen inom sjuk- och föräldraförsäkringen och andra bidrags- och trygghetssystem. Genom att den föreslagna minskningen av kommunbidragen kombinerats med ett kommunalt skattestopp återstår inte annat för kommunerna än att skära ned på den service och omvårdnad som kommunerna erbjuder sina invånare.

Idärtill kommer att motionärerna räknar med att deras skatteomläggning redan första året delvis skall bli självfinansierad. De dynamiska effekter man tillskriver sitt förslag är emellertid i hög grad osäkra. Det är också vanskligt att bedöma i vilken utsträckning och hur snabbt en skattesänkning av detta slag kan stimulera arbetskraftsutbudet. Risken är därför stor att den förutsedda självfinansieringen uteblir och att finanspolitiken försvagas. I rådande situation är en sådan politik inte godtagbar.

Utskottet kan således inte ställa sig bakom de budgetpolitiska riktlinjer som moderata samlingspartiet förordar. Det innebär att utskottet inte heller kan godta motionärernas förslag till medelsanvisning på budgetposten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto*. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Fi214 yrkandena 2 i berörd del och 3.

Vad beträffar anslaget *Räntor på statsskulden m.m.* kommer utskottet senare i vår att behandla denna fråga i ett särskilt betänkande. I avvaktan härpå ter det sig inte motiverat att, i enlighet med motionärernas förslag, nu göra någon förnyad beräkning av medelsbehovet på detta anslag. Yrkande 4 i motion Fi214 avstyrks därför av utskottet.

Folkpartiet har enligt *motion Fi223* utformat sitt budgetalternativ utifrån tre grundläggande krav.

För det första anser partiet att uppkomna brister inom vård, omsorg och utbildning ställer krav på en genomgripande förnyelse av hela den offentliga sektorn. Redan i det korta perspektivet erfordras vissa resurstillskott för att bemästra dessa problem.

För det andra kräver *folkpartiet* en översyn av de stora generella systemen för inkomstöverföringar i syfte att motverka de kraftiga utgiftsökningar som kan förutses.

För det tredje är det enligt motionärerna önskvärt med en sänkning av det totala skattetrycket.

De återgivna riktlinjerna är allmänt hållna, och utskottet har i princip inget att erinra mot dem. De svarar också tämligen väl mot den uppfattning som kommer till uttryck i finansplanen. Där framhålls nämligen att det är en huvuduppgift för den ekonomiska politiken att förnya och utveckla den offentliga sektorn i syfte att fortlöpande öka medborgarnas utbyte av verksamheten. Av finansplanen framgår också att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på problemet med utgiftstrycket inom vissa större transfereringssystem och kommer att redovisa en strategi för hur detta problem skall bemästras. I finansplanen påpekas slutligen också att det totala skattetrycket bör hållas nere.

Bred enighet föreligger således om de allmänna riktlinjer som bildat utgångspunkt för motionärernas budgetalternativ. Utskottet vill emellertid samtidigt framhålla att det bakom de allmänt hållna riktlinjerna döljer sig ett budgetalternativ vars enskildheter utskottet inte kan godta. Liksom moderata samlingspartiet vill *folkpartiet* nämligen göra besparingar i grundläggande trygghetssystem, såsom sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och bostadsstödet. Tillsammans med övriga borgerliga partier förespråkar *folkpartiet* ett beskattat vårdnadsbidrag som ett alternativ till den av regeringen föreslagna utbyggnaden av föräldraförsäkringen. *Folkpartiet* förkastar också regeringens vid årsskiftet aviserade förslag till tillfällig skatt på företagsvinster. Utskottet kan som tidigare anförts inte ställa sig bakom de av motionärerna framlagda förslagen. Av dessa skäl anser utskottet att motion Fi223 yrkande 2 bör avslås.

Centerpartiet framhåller i *motion Fi226* att man vill pressa tillbaka konsumtionsökningen med en stram finanspolitik för att därigenom dämpa trycket på penningpolitiken. Enligt partiets uppfattning är det emellertid inte lämpligt med större köpkraftsindragningar eftersom en konjunkturavmattning är att vänta. I stället bör en stram finanspolitik i huvudsak åstadkommas genom spärstimulanser. En förutsättning för att skattetrycket långsiktigt skall kunna sänkas är nämligen att sparandet främst sker i hushållssektorn, påpekar motionärerna.

Det budgetalternativ centerpartiet redovisar överensstämmer till sina grunddrag med partiets motsvarande förslag från föregående år. Det innebär att vissa skattesänkningar och nya utgiftsåtaganden föreslås bli finansierade genom skärpt energibesättning och en ny skatt på uran, genom besparingar inom några avgränsade områden samt genom vissa mer eller mindre tillfälliga inleveranser till statskassan.

För år 1990 föreslås att inkomstskatten sänks med 1 000 kr. Skattesänkningen skall utgå i form av en skattereduktion – lika för alla – och finansieras bl.a. med den nya uranskatten och genom skärpt beskattning av fossila bränslen. Eftersom motionärerna samtidigt föreslår att schablonavdraget vid inkomstbeskattningen skall minskas, inskränker sig den direkta skattesänkningen till ca 700 kr. för dem som i dag kan tillgodoräkna sig fullt schablonavdrag. Redan för andra halvåret 1989 föreslås en skattereduktion begränsad till 500 kr.

Motionärerna förordar också ett ändrat uttag av arbetsgivaravgifter. Avgiften för mindre företag och egenföretagare föreslås bli lindrad samtidigt som åtgärden skall finansieras genom en höjning av avgiften i övrigt. Enligt en av utskottet tidigare gjord beräkning skulle den erforderliga avgiftshöjningen uppgå till ca 1 procentenhet.

Centerpartiet vill minska pressen på den kommunala sektorn och föreslår därför att det kommunala skatteutjämnningssystemet förstärks provisoriskt under år 1990. Utbyggnaden skall finansieras bl.a. genom att den i dag utgående kompensationen för avskaffad kommunal företagsbesättning och garantibesättning helt avvecklas redan den 1 juli 1989. Den praktiska innebörden härav är att samtidigt som motionärerna förespråkar ökade överföringar till kommunerna under *nästa* år, lägger de fram förslag som medför att kommunerna under *innevarande* år drabbas av nedskärningar på sammanlagt ca 675 milj. kr. Utskottet kan inte finna annat än att en sådan drastisk nedskärning mitt under ett löpande verksamhetsår skulle förorsaka kraftiga störningar i verksamheten och rubba kommunernas planering.

Centerpartiet föreslår därjämte ökade insatser bl.a. på utbildningsområdet samt på det regionalpolitiska planet. Partiet uppfattar sina förslag som så offensiva att de enligt egna uppskattningar kommer att minska antalet stöddagar väsentligt inom såväl arbetslöshetsförsäkringen som KAS. Enligt vad som uppges i motion 1988/89:A276 skulle förslagen redan år 1989 leda till att överskottet i A-fonden blir så stort att motionärerna finner det motiverat att föra över 2,5 miljarder kronor av dessa medel som en engångsförstärkning till statsbudgeten.

Finansutskottet saknar underlag för att bedöma hur snabbt och med vilken kraft de av motionärerna förordade åtgärderna kan få genomslag på behovet av arbetslöshetsmedel. Rent principiellt vill emellertid utskottet framhålla följande. För närvarande föreligger ett visst överskott på medel som satts av för arbetslöshetsersättning. Överskottet i A-fonden väntas vid slutet av innevarande budgetår uppgå till ca 3 miljarder kronor. Därmed finns det alltså förutsättningar att göra den av motionärerna föreslagna överföringen. Dispositioner av denna typ är emellertid rent bokföringsmässiga och motsvaras inte av något reallt sparande. De kan således varken användas för att finansiera reala utgifter av bestående karaktär eller ingå som en verksam

beståndsdel i en stram finanspolitik. Snarlika synpunkter kan anläggas på motionärernas förslag om extra inleveranser från televerket och Vattenfall. I här återgivna delar tillgodoser budgetalternativet därmed knappast de krav på finanspolitisk stramhet som motionärerna själva vill ställa på sin politik.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion Fi226 yrkandena 2 och 11.

Vänsterpartiet kommunisterna presenterar i *motion Fi224* ett budgetförslag som är inriktat på att föra över ekonomiska resurser från kapitalägare och näringsliv till de lönearbetande samt till den offentliga sektorns socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar. Utvecklingen inom den offentliga sektorn måste prioriteras, hävdar motionärerna som genom sitt budgetförslag velat främja en fördelningspolitiskt riktig konsumtion via den offentliga sektorn.

I enlighet härmed lägger motionärerna fram förslag om en kraftig utbyggnad av den offentliga sektorn. Barnomsorgen skall nästa budgetår byggas ut med 40 000 nya daghems- och fritidshemsplatser samtidigt som bindande normer skall införas för personaltäthet, yta och gruppstorlek. Ett särskilt statsbidrag skall stimulera kommuner och landsting att förbättra arbetsmiljö och öka personaltäthet inom i första hand områdena vård, omsorg och skola. Dessutom skall ett bidrag utgå till sjukvårdshuvudmännen i syfte att begränsa personalens helgtjänstgöring. Omfattande insatser skall göras för att rusta upp järnvägarna, och på skolans och högskolans område vill motionärerna genomföra särskilda reinvesteringsprogram. Satsningen på kultur skall öka, och 1 % av statsbudgetens utgifter skall sättas av för kulturändamål. I avvaktan på att matmomsen avskaffas vill motionärerna kraftigt höja livsmedelssubventionerna. Höjningar föreslås även för barnbidrag, bostadsbidrag och räntebidrag till allmännyttiga bostadsföretag.

De ökade utgifterna vill motionärerna finansiera med höjda arbetsgivaravgifter och skärpt beskattning av i första hand kapital. Förmögenhets- och realisationsvinstbeskattningen av aktier skall sålunda skärpas. Dessutom skall en engångsskatt på större förmögenheter tas ut under 1989. Omsättningsskatten på aktier resp. andra värdepapper skall höjas till 6 % fr.o.m. andra kvartalet 1989. Vidare vill motionärerna kraftigt höja lagfartsavgiften för företag samt belägga industrifastigheter med fastighetsskatt. Därutöver föreslår de bl.a. höjd beskattning av tobak, uran och vattenkraft. Motionärerna vill slutligen också införa vissa miljöavgifter samt höja redan befintliga avgifter, däribland den på handelsgödsel och bekämpningsmedel.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. De offentliga utgifterna ökar varje år med viss automatik även utan reformer och andra regeländringar. Av finansplanen framgår att detta utgiftstryck kommer att vara mycket starkt under de närmaste åren och att en framskrivning av endast de automatiskt verkande utgiftsposterna visar på en betydande ökning av utgifterna för transfereringar. Motionärerna förespråkar en expansiv budgetpolitik som med vittsyftande förslag och omfattande utgiftsättaganden ytterligare skulle driva upp detta utgiftstryck. En sådan politik är som utskottet ser det inte förenlig med de krav som måste ställas på den ekonomiska politiken. Våra pris- och löneökningar är för närvarande högre än omvärldens och bristen på arbetskraft är påtaglig. I rådande läge skulle

därför motionärernas förslag medföra att dessa obalanser ytterligare accentuerades.

1988/89:FiU20

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Fi224 yrkande 2.

Miljöpartiet de gröna redovisar i sin *motion Fi213* ett budgetalternativ som man ser som första steget i en långsiktig ekonomisk strategi för att reformera samhällsekonomin. Partiet har som mål att minska miljöförstöringen och förbrukningen av råvaror och energi. Skattepolitiken ses som ett grundläggande styrmedel för att nå därhän. Energi och miljöfarliga utsläpp skall beskattas hårdare medan skatten på arbete skall sänkas.

Inför år 1990 föreslår partiet att inkomstbeskattningen ändras. Man vill också att arbetsgivaravgifterna sänks med 10 procentenheter – dvs. med cirka en fjärdedel – dels i Norrland, Värmland, på Gotland och i delar av Bergslagen, dels för dem som arbetar inom sjukvård, äldreomsorg och handikappomsorg. Mervärdeskatten skall slopas på svensk basmat men i övrigt höjas med drygt 2 procentenheter. Tobaks- och alkoholbeskattningen skall skärpas kraftigt liksom skatten på bensin, annan energi och råvaror. Partiet lägger också fram förslag om en rad miljöskatter.

De ökade inkomsterna skall bl.a. användas för att finansiera en utbyggd föräldraförsäkring, dagbarnvårdarlön till föräldrar som väljer att vårda egna barn, en omfattande satsning på järnvägar, naturreservat, regnskogar och internationell miljövård. Partiet vill också ersätta nuvarande bostadsbidrag med ett s.k. bastillägg, vilket är ett inkomstprövat, men icke hyresanknutet bidrag till barnfamiljer.

Utskottet får med anledning härav anförda följande. Motionärerna föreslår att mervärdeskatten på livsmedel skall slopas. Skattebefrielsen skall dock endast gälla *svensk* basmat och dessutom endast vissa utvalda varugrupper. Fisk skall skattebefrias, men endast om den landats av *svenska* fartyg. Bland de svenska produkter som *inte* skall skattebefrias återfinns bl.a. ägg, broiler, griskött, socker och margarin. På dessa svenska varor, liksom på allt importerat livsmedel och alla andra mervärdeskattepliktiga produkter och tjänster skall mervärdeskatt utgå med en skattesats som är drygt 2 procentenheter högre än dagens.

Förslaget framstår i utskottets ögon som krångligt och svårtillämpbart. Dessutom innebär det att delar av den svenska livsmedelsproduktionen skulle komma att gynnas på bekostnad av motsvarande utländska produkter. Därmed står förslaget också i direkt strid mot en av huvudprinciperna för det allmänna tull- och handelsavtalet, GATT. Denna princip, som Sverige anslutit sig till, slår fast att importerade varor skall, när de väl nått importlandet, alltid ges samma behandling som inhemska varor. Skydd för inhemsk produktion får därför *endast* ges genom tullar. En allmän strävan inom GATT är dock att generellt verka för minskade tullar eftersom det bidrar till att öka välståndet, inte minst i utvecklingsländerna.

Miljöpartiet föreslår också att inkomstbeskattningen läggs om nästa år. Förslaget innebär att skatteuttaget, dvs. marginalskatten, skall skärpas i alla inkomstskikt. I princip tar man därmed tillbaka större delen av den marginalskattesänkning som genomfördes vid årsskiftet 1988-1989. I det lägsta skattesiktet – dvs. det som omfattar inkomster upp till ca 85 000 kr. –

blir det dessutom en väsentlig skärpning i och med att uttaget av statlig skatt föreslås bli höjt från 5 till 14 %. Skattehöjningen uppvägs av att partiet samtidigt föreslår att ett nytt avdrag på 31 000 kr. skall ersätta nuvarande grundavdrag och schablonavdrag vid inkomstbeskattningen. Genom detta bottenavdrag får alla med årsinkomster upp till närmare 150 000 kr. en något lägre skattebelastning i jämförelse med dagens regler.

De föreslagna skattesänkningarna åstadkoms alltså till priset av höjda marginalsatser i främst de lägsta inkomstskikten. Mest gynnade, räknat i antalet kronor, blir de med inkomster upp till 31 000 kr., dvs. deltidsarbetande eller de som arbetar endast del av året såsom feriearbetande ungdomar.

I detta sammanhang kan det finnas skäl att uppmärksamma att de marginaleffekter som inkomstskatteförslaget ger upphov till i det lägsta inkomstskiktet förstärks av motionärernas förslag till bastillägg. Detta bidrag skall ersätta bostadsbidragen och utgå till barnfamiljer oberoende av hyresnivå. Liksom bostadsbidragen skall bastillägget trappas av med ett belopp motsvarande 20 % av inkomsten. Men medan bostadsbidragen börjar att trappas av först vid inkomster överstigande 63 000 kr. skall avtrappningen av bastillägget ske så snart bidragstagaren uppbär inkomst. Följden härav blir att även för barnfamiljer med mycket små inkomster uppkommer betydande marginaleffekter. Vid t.ex. en årsinkomst på 60 000 kr. har en barnfamilj med dagens bidrags- och skatteregler en sammanlagd marginaleffekt på 35 %. Samma familj får med miljöpartiets förslag en marginaleffekt på 64 %, vilket innebär att två tredjedelar av en inkomstökning faller bort i form av ökad skatt och minskat bidrag. Marginaleffekter av detta slag begränsar enligt utskottets mening individens valfrihet. De bör därför i görligaste mån begränsas, inte skäras vilket blir följderna av miljöpartiets förslag.

Utskottet har tidigare betonat vikten av att stimulera utbudet av arbetskraft för att därigenom motverka de överhettningstendenser som alltmer börjat göra sig märkbara, bl.a. till följd av brist på kvalificerad arbetskraft. Vissa betydelsefulla inslag i motionärernas budgetalternativ motverkar direkt denna strävan. Dit hör enligt utskottets mening såväl inkomstskatteförslaget som förslaget om bastillägg. Dit hör också motionärernas förslag om dagbarnvårdarlön till föräldrar som tar hand om egna barn. Motionärernas förslag om sänkta arbetsgivaravgifter torde inte heller i nämnvärd utsträckning kunna motivera parterna på arbetsmarknaden att träffa avtal på en lägre nivå i och med att nedsättningarna är antingen regionalt eller yrkesmässigt differentierade. Motiven för en sådan återhållsamhet försvagas också av de många förslag till höjning av indirekta skatter som motionärerna lägger fram.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Fi213 yrkande 2.

Vad utskottet här anfört i fråga om de negativa konsekvenserna av förslagen i motion Fi213 beträffande grundavdrag och bastillägg innebär att utskottet inte heller kan ställa sig bakom *motion Fi219* av Birger Schlaug och Åsa Domeij (båda mp) där dessa förslag upprepas.

I *motion Fi506* av Anita Johansson m. fl. (s) aktualiseras frågan om förnyelse av den offentliga sektorn. Motionärerna anser det tillfredsställande att regeringen har för avsikt att inleda ett omfattande förändringsarbete avseende hela den offentliga sektorn. De vill med sin motion betona betydelsen av att alla sektorer direkt engageras i verksamheten och att även personalen får möjlighet att delta aktivt i förändringsarbetet. Detta får inte enbart bli en uppgift för en central expertgrupp, framhåller motionärerna.

Den offentliga sektorn bärs upp av dess personal. En förutsättning för att förnyelsen av denna verksamhet skall kunna komma till stånd är därför att personalens kunskap och erfarenhet på olika nivåer tas till vara. I finansplanen har regeringen också betonat detta förhållande. Med hänsyn härtill är det knappast erforderligt med något särskilt riksdagsinitiativ för att regeringens uppmärksamhet skall riktas på det problem motionärerna tar upp. Motion Fi506 avstyrks därför av utskottet.

Treåriga budgetramar

Motion Fi714 av Marianne Ståhlberg (s) berör en speciell aspekt av samma förnyelsearbete, nämligen utvecklingen av systemet med treåriga budgetramar och dess tillämpning på försäkringskassorna. Motionären vill att man vid övergången till ett sådant system skall ta hänsyn till de speciella förhållanden som gäller för försäkringskassorna. Hon föreslår också att kassorna skall kunna medverka i nya former för samarbete inom den offentliga sektorn.

Utskottet får med anledning härav anföra följande. Arbetet med att utveckla en ny budgetprocess är bl.a. inriktat på att finna lämpliga former för en fördjupad prövning och analys av en myndighets hela verksamhetsområde. En sådan fördjupad prövning skall äga rum vart tredje år och göras utifrån de särskilda förutsättningar som gäller för varje enskild myndighet. Bl.a. skall regeringen kunna utfärda myndighetsspecifika direktiv som underlag för en sådan granskning. Det kan därför förutsättas att de speciella förhållanden som gäller för enskilda myndigheter liksom för försäkringskassorna kommer att uppmärksammas i det fortsatta utvecklingsarbetet utan att riksdagen tar något initiativ i frågan. Det torde inte heller vara erforderligt med något riksdagsinitiativ för att göra regeringen uppmärksam på möjligheten att utnyttja försäkringskassorna för olika typer av samarbetsprojekt. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Fi714.

Utgiftsram för lönekostnadsökningar

Riksdagen godkände våren 1987 vissa riktlinjer för budgetpolitiken. Dessa innebär bl.a. att regeringen inför varje avtalsrörelse skall klargöra vilket totalt lönekostnadsutrymme som den anser föreligga för den statliga sektorn (FiU 1986/87:30, s. 53). Innebörden därav är att varje kostnadsökning som går utöver denna ram skall mötas med effektivitets- och produktivitetshöjande åtgärder eller besparingar. Syftet med detta system är bl.a. att göra de grundläggande förutsättningarna för lönebildningen inom den privata och den offentliga sektorn mer likartade.

I finansplanen 1988 (prop. 1987/88:100, bilaga 1) redovisades att regering-

en för år 1988 fastställt en utgiftsram om 4 %. Regeringen begärde vid samma tillfälle ett bemyndigande att besluta om medelstilledelning för särskilda personalförsörjningsåtgärder i syfte att kunna undvika förvärrade personalförsörjningsproblem inom staten. Riksdagen lämnade detta bemyndigande (FiU 1987/88:20, rskr. 122).

Utskottet anförde vid detta tillfälle att den offentliga sektorns kvalitet och omfattning dittills hade kunnat förstärkas genom att verksamheten expanderat och skatterna höjts. Denna väg är emellertid inte längre framkomlig, anförde utskottet. Om reallönerna efter skatt skall kunna stiga, kan inte skatetrycket skärpas ytterligare. Förbättringar av den offentliga servicens kvalitet, liksom ytterligare volymexpansion, måste därför ske främst genom effektivisering, omprioritering och förnyelse av verksamheten. Möjligheterna till löneförhöjningar för de offentliganställda kommer i högre grad än tidigare att vara beroende av produktivitetens utveckling i den offentliga sektorn.

I en motion från vänsterpartiet kommunisterna yrkades avslag på förslaget. I andra motioner från vänsterpartiet kommunisterna och centerpartiet begärdes i detta sammanhang att bl.a. skolan skulle undantas från den generella utgiftsramen. Utskottet anförde med anledning härav att om statsmakterna i något fall, t.ex. på skolområdet, skulle finna att tillräckliga produktivitetshöjningar inte är möjliga att uppnå och att konsekvenserna för verksamheten blir oacceptabla måste omprioriteringar av resurser bli aktuella. Något utrymme för undantag för vissa områden fanns inte utom för försvarets myndigheter och statsbidragen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Dessa utgifter hade bestämts utifrån andra grunder än de statliga löneavtalen.

Med det anförda avstyrkte utskottet de nämnda motionerna.

Sedan det statliga löneavtalet för år 1988 blivit klart justerade regeringen med stöd av det nämnda bemyndigandet utgiftsramen för år 1988 till 5,6 %. Eftersom kostnaderna för avtalet uppgick till 6,6 % innebar den justerade utgiftsramen att ett extra rationaliseringskrav på 1 % lades på verksamheten.

I propositionen föreslås nu att en ny utgiftsram läggs fast för år 1989. Ramen bör i likhet med tidigare år omfatta förvaltningsanslag och statsbidrag i de delar medelsberäkningen grundas på avtal inom det statligt reglerade området. Ramen anges i propositionen till 5 %. Detta är enligt regeringens budgetpolitiska bedömning de nya resurser som kan tillföras statsbudgeten för ökade lönekostnader som inte kan täckas av förbättrad effektivitet och ökad produktivitet. I propositionen sägs dock att myndigheterna utöver utgiftsramen bör få del i de produktivitetsvinster som kan frigöras i den statliga verksamheten.

Förslaget till utgiftsram för lönekostnadsökningar avvisas i *motionerna Fi208, Fi216 och Fi224* (alla vpk) samt i *motion Fi209* av Per Westerberg och Knut Wachtmeister (båda m). Som motiv för detta anføres att det är statsmakterna och inte de olika myndigheterna som skall bestämma inriktningen och omfattningen av verksamheten. Om de faktiska lönekostnaderna överstiger ramen tvingas myndigheterna göra omprioriteringar av verksamheten.

I *motion Fi214* (m) accepteras förslaget till utgiftsram. Motionärerna anser

att ramen bör utvidgas till att gälla även kommunerna. I *motion Fi223* (fp) sägs att systemet med utgiftsram har vissa tilltalande drag. Det är emellertid nödvändigt att ramen bestäms i överensstämmelse med den ekonomiska utvecklingen och arbetsmarknaden i övrigt. Motionärerna i *Fi226* (c) anser att ramen skall avse myndigheternas totala verksamhet och inte enbart lönekostnaderna. I *motion Fi218* av Anna-Greta Leijon m.fl. (s) redovisas riktlinjer för hur ett system med ramstyrning för statligt finansierad verksamhet bör kunna utvecklas vidare.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Kravet att hålla det totala skatteuttaget nere innebär en restriktion för finansieringen av den offentliga verksamheten. Möjligheterna till resurstillskott blir därför beroende av vad tillväxten i hela samhällsekonomin medger. Förändrade och ökande behov måste därför i stor utsträckning tillgodoses genom omprioriteringar och ett effektivare utnyttjande av den offentliga sektorns resurser. För att göra en sådan utveckling möjlig måste styrningen av den statliga och statligt finansierade verksamheten reformeras. Åtgärder måste vidtas för att undanröja olika hinder för ett effektivt utnyttjande av resurserna i den statliga verksamheten. Verksamheten bör i högre grad styras genom angivande av mål i stället för genom detaljregleringar. Grunduppfattningen bör vara att de som utför den offentliga verksamheten också är de som bäst kan bedöma hur de resurser som står till förfogande bäst skall kunna användas för att uppnå angivna mål för verksamheten. Beslutanderätten och ansvaret för arbetets uppläggning bör därför delegeras.

Ett arbete med minskad detaljreglering har också inletts, vilket regeringen redovisade bl.a. i kompletteringspropositionen 1988.

I *motion Fi218* (s) redovisas vissa inslag i ett samlat budgetpolitiskt synsätt. Statsmakterna måste ge de statliga verksamheterna förutsättningar att arbeta mer långsiktigt. Samtidigt måste betydligt större vikt än tidigare läggas vid utvärdering och uppföljning av verksamheten. Det bör ske genom att statsmakterna vart tredje år gör en ordentlig genomlysning av vad som görs inom ett verksamhetsområde. Då skall hela verksamhetsområdet granskas – inte bara förvaltningsresurserna. Det betyder att även transfereringssystem, normgivning m.m. prövas vid dessa tillfällen.

Utskottet anser att en grundläggande förutsättning för att dessa förändringar skall kunna genomföras är att statsmakterna klart anger ekonomiska ramar för myndigheternas verksamhet. Därmed blir det också möjligt att ge myndigheterna ett ökat inflytande på bl.a. lönebildningen. De produktivitetvinster som kan frigöras i verksamheten kan få disponeras av myndigheterna.

Ett system utan i förväg angivna ekonomiska ramar för myndigheternas verksamhet förutsätter att myndigheterna i efterhand ges kompensations för inträffade kostnadsökningar. Därmed saknas incitament för att bringa ned kostnadsutvecklingen. Statsmakterna kan då tvingas till korrigerande åtgärder för att begränsa effekterna av alltför snabba kostnadsökningar.

Systemet med en utgiftsram för löneökningar har tillämpats för innevarande budgetårs anslag. Även om man i flera motioner accepterar principen om en utgiftsram för lönekostnadsökningar framförs vissa synpunkter på hur utgiftsramen bör tillämpas. Utskottet kan utifrån de hittills vunna erfarenheterna och de synpunkter som framförts konstatera att systemet har vissa

fördelar. Enligt utskottets mening kan dock lämpligheten av att avgränsa en utgiftsram till enbart ett resursslåg – lönekostnader – ifrågasättas. Det är angeläget att myndigheterna ges incitament att begränsa den totala kostnadsutvecklingen. Ett nytt system bör därför utvecklas som tar sikte på att lägga fast en ram för myndigheternas samlade förvaltningsutgifter. Härigenom skulle systemet även kunna kopplas till de treåriga budgetramar som successivt kommer att införas. Detta ligger också väl i linje med den nya anslagsformen ramanslag.

Liknande system tillämpas i dag inom vissa verksamheter som är offentligt finansierade. En del kommuner och landsting har infört denna form av ramstyrning. Ett sådant system bör därför kunna utvidgas och tillämpas även på andra områden. Det kan t.ex. gälla bidragsanslag till verksamheter som bedrivs både av staten och av andra än staten. Frågan uppkommer därvid vem det är som styr verksamhetens omfattning och inriktning. Om det är bidragsgivaren, staten, måste samtidigt anges på vilket sätt verksamheten skall påverkas. Riksdagen måste i så fall göra de politiska omprioriteringar som anses nödvändiga. Annars måste ansvaret för verksamheten överlåtas till bidragsmottagaren. I så fall krävs att detaljstyrningen minskas så att mottagaren får möjlighet att göra de omprioriteringar eller andra förändringar av verksamheten som blir nödvändiga.

Slutsatsen av det som här anförts är att ett system med ramstyrning för statligt finansierad verksamhet bör kunna utvecklas vidare efter de riktlinjer som här angivits. Någon utgiftsram för lönekostnadsökningar bör inte fastställas för år 1989.

Utskottet anser att även i ett system utan utgiftsramar måste det vara arbetsgivarverket som skall svara för det statliga arbetsgivaransvaret på central nivå. Det är arbetsgivarverket som i förhandlingarna skall söka genomföra de intentioner som riksdagen har beslutat om. Detta måste ske inom ramen för de samhällsekonomiska och budgetpolitiska utgångspunkter som riksdagen ställer sig bakom.

Vad utskottet nu anförts med anledning av vad som redovisas i propositionen i denna del och i motionerna Fi208 (vpk), Fi209 (m), Fi214 (m) yrkande 2 i här berörd del, Fi216 (vpk), Fi223 (fp) yrkande 6, Fi224 (vpk) yrkande 5 samt Fi226 (c) yrkande 6 bör riksdagen med bifall till motion Fi218 (s) som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet har tagit del av vad regeringen har anförts i bilaga 2 Gemensamma frågor under punkt 6 om *lönenivån i anslagsberäkningarna*. Redogörelsen föranleder inte någon erinran från utskottets sida.

Sammanfattning av utskottets förslag till riktlinjer för budgetpolitiken

De krav som enligt utskottets mening bör ställas på budgetpolitiken vill utskottet sammanfatta på följande sätt.

Priser och löner ökar för närvarande i oroväckande hög takt, vilket på sikt utgör ett hot mot sysselsättningen. Liksom den ekonomiska politiken i stort måste budgetpolitiken därför inriktas på att skapa gynnsamma förutsättningar för dämpade pris- och löneökningar.

Trots att budgetförslaget för första gången på mycket länge uppvisar balans mellan inkomster och utgifter innebär detta att budgetpolitiken även i

fortsättningen bör utformas med betydande stramhet. Satsningar som bedöms erforderliga måste därför ske på ett sådant sätt att budgeten inte försvagas. Samtidigt bör det totala skattetrycket hållas nere.

Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen har utskottet vid sin genomgång av oppositionspartiernas budgetalternativ funnit dem behäftade med sådana brister att de inte kan godtas. Motionerna har därför avstyrkts i dessa delar.

Det budgetförslag som regeringen redovisar i finansplanen samt de budgetpolitiska principer man där diskuterar svarar enligt utskottets mening väl mot de krav på stramhet och fördelningspolitiska hänsyn som erfordras. Det har dock under detta ärendes gång visat sig att den breda parlamentariska uppslutning som tidigare fanns i frågan om utgiftsram för lönekostnadsökningar inte längre föreligger. Därför saknas förutsättningarna för att lägga fast en sådan utgiftsram för år 1989. Med hänsyn härtill har utskottet föreslagit att regeringen bör utveckla former för en ramstyrning av verksamheten.

Regeringen bör dessutom i enlighet med vad som anges i finansplanen utforma en långsiktig strategi för de offentliga utgifterna. Detta framstår som önskvärt och ligger helt i linje med de principer som riksdagen vid upprepade tillfällen slagit fast för prövningen av statsbudgetens utgifter.

Vad föredraganden anført i propositionen om *statliga garantier* (mom. 5), *den fortsatta avvecklingen av tjänstbrevsrätten* (mom. 6) och *avvecklingen av de särskilda anslagen till Extra utgifter* (mom. 7) föranleder inget uttalande från utskottets sida.

Förvaltningen av postverkets likvida medel

Riksdagen beslutade våren 1987 (1986/87:FiU10, rskr. 122) att regeringen skulle få ge postverket rätt att självt förvalta sina likvida medel i enlighet med vissa av riksdagen godkända riktlinjer. Utskottet underströk vid detta tillfälle att detta inte bör få leda till att en bankverksamhet utvecklas inom postverket. Ett förtydligande med denna innebörd gjordes också i bankrörelselagen. En utgångspunkt för placeringsverksamheten skulle vara att postverket inte skulle ta någon kreditrisk. Postverkets möjligheter att placera sina medel skulle därför vara begränsade till dels placering på inlåningsräkning i bank, dels förvärv av för den allmänna rörelsen avsedda skuldebrev som är utgivna eller garanterade av staten, kommun, bank, hypoteksinstitut eller kreditaktiebolag. Det förutsattes även att ränteriskerna i placeringsverksamheten skulle begränsas genom postverkets egen försorg.

I propositionen anføres att postverket fr.o.m. den 1 juli 1987 placerar sin överlikviditet på den svenska penningmarknaden i enlighet med de angivna riktlinjerna. Erfarenheterna av denna verksamhet är goda och har från resultat synpunkt inneburit en klar intäktsförstärkning för postverket. En förutsättning för det framgångsrika resultatet har varit att postverket i sin placeringsverksamhet på ett smidigt sätt kunnat utnyttja de placeringsmöjligheter som funnits på dagslånemarknaden.

Den svenska penningmarknaden utvecklas alltjämt, anføres det vidare i propositionen. Nya instrument och placeringsmöjligheter tillkommer fortlöpande. För postverket är det en nödvändighet att successivt kunna anpassa

sin placeringsverksamhet till denna utveckling. I propositionen föreslås därför att postverkets möjligheter att placera sina likvida medel vidgas, utan att för den skull kravet på säkerhet i placeringarna eftersätts. Regeringen bör därför ges möjlighet att i fortsättningen besluta om dessa ändringar i placeringsreglementet.

I *motion Fi701 (m)* anförs att postverket, i enlighet med förslag från regeringen (prop. 1986/87:100 bilaga 1), år 1987 bl.a. gavs rätt att betala ränta till vissa postgirokonton och medge viss övertrasseringsrätt. Dessa möjligheter vidgar postgirots tidigare uppgift att enbart förmedla betalningsuppdrag till att också bedriva viss bankverksamhet. Grundsynen att bankverksamhet inte får utvecklas inom postverket kräver att postgirot inte på egen räkning får ge inlåningsränta till några kunder och att någon övertrasseringsrätt inte får tillåtas. Riksdagens beslut våren 1987 bör därför ändras.

Motionärerna anför att man i och för sig kan tänka sig att postverket kan ges vidgade placeringsmöjligheter. Men man är inte beredd att ge regeringen handlingsfrihet på denna punkt så länge de ovan påtalade överskridandena av gränslinjen mot bankverksamhet kvarstår. Regeringen bör därför, enligt motionärerna, återkomma till riksdagen med förslag såväl i dessa avseenden som beträffande nya riktlinjer för placeringsverksamheten.

Utskottet anser att det är värdefullt att postverket kunnat höja avkastningen på sina likvida tillgångar genom de förändringar som riksdagen tidigare beslutade om. Utskottet anser därför i likhet med vad som anförs i propositionen att det är angeläget att postverket i sin placeringsverksamhet kan utnyttja de nya möjligheter som successivt öppnar sig på penningmarknaden. Eftersom denna marknad för närvarande utvecklas mycket snabbt har utskottet förståelse för att placeringsreglementet i motsvarande mån måste anpassas till dessa förändringar.

Utskottet anser därför att postverket bör ges vidgade placeringsmöjligheter. Enligt vad utskottet erfarit är avsikten att postverket skall kunna placera i mer kortsiktiga instrument som inte är avsedda för den allmänna rörelsen samt i skuldebrev utgivna även av vissa svenska företag noterade på börslistan. Utskottet är berett tillstyrka att sådana vidgade placeringsmöjligheter ges med villkoret att kravet på säkerhet i placeringarna inte eftersätts och att någon bankverksamhet inte får utvecklas inom postverket.

Utskottet anser emellertid inte, såsom föreslås i *motion Fi701 (m)*, att postverkets rätt att betala ränta till vissa postgirokonton och medge viss övertrasseringsrätt skall upphöra. Dessa förändringar föranleddes av konkurrensskäl som fortfarande är giltiga. De innebar inte, som påpekats, någon generell rätt att bedriva bankverksamhet inom postverket. Utskottet anser således med de förtydliganden som gjorts att det inte finns skäl att tala om något gränsöverskridande gentemot bankverksamhet och därför bör *motion Fi701* yrkande 8 inte medföra någon åtgärd från riksdagens sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 1, 1988/89:Fi214 yrkande 1, 1988/89:Fi223 yrkande 1, 1988/89:Fi224

yrkandena 1, 6, 7, 8 och 10 samt 1988/89:Fi226 yrkandena 1 och 7 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *den ekonomiska politiken och miljön*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Fi223 yrkande 3 och 1988/89:Fi226 yrkande 4,

3. beträffande *den ekonomiska politiken och målet regional balans*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Fi207 och 1988/89:Fi226 yrkande 3,

4. beträffande *löntagarfonder*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Fi202, 1988/89:Fi203, 1988/89:Fi205, 1988/89:Fi206, 1988/89:Fi215 yrkandena 1 och 2, 1988/89:Fi217, 1988/89:Fi314 yrkande 2 och 1988/89:Fi411 yrkande 2,

5. beträffande *vinstandelssystem*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Fi410 yrkande 1, 1988/89:Fi411 yrkande 3 och 1988/89:Fi608 yrkande 3,

6. beträffande *generellt frisläpp av investeringsfonder*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi204,

7. beträffande *förnyelsefonder*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi708,

8. beträffande *ekonomisk demokrati*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Fi210 yrkandena 1 och 2 samt 1988/89:Fi224 yrkande 3,

9. beträffande *förslag för främjande av högteknologi*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi226 yrkande 8,

10. beträffande *finansiering av socialförsäkringssystemet*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi710,

11. beträffande *statsskuldpolitiken*

att riksdagen med avslag på motionerna 1988/89:Fi214 yrkande 5 och 1988/89:Fi223 yrkande 5 som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad utskottet anfört om inriktningen av statsskuldpolitiken,

12. beträffande *engångsförstärkningar av budgeten*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi226 yrkande 9,

13. beträffande *finansiering av järnvägsinvesteringar*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi709,

14. beträffande *inriktning av kreditpolitiken*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi214 yrkande 6 i berörd del,

15. beträffande *avskaffande av bilkreditförordningen*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi225,

16. beträffande *valutaregleringen*

att riksdagen med avslag på motionerna 1988/89:Fi201 yrkande 2, 1988/89:Fi210 yrkande 3, 1988/89:Fi211 yrkande 2, 1988/89:Fi214 yrkande 6 i berörd del, 1988/89:Fi220 yrkande 1, 1988/89:Fi224 yrkande 9 och 1988/89:Fi226 yrkande 5 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört om kredit- och valutapolitiken,

17. beträffande *utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Fi212 yrkandena 1, 2, 3, 4 och 6 samt 1988/89:Fi222 yrkande 1,

18. beträffande *en valutapolitisk beredskapslag*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi212 yrkande 5,

19. beträffande *facklig vetorätt vid utländska företagsköp*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi210 yrkande 4,

20. beträffande *anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS)*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Fi211 yrkande 1, 1988/89:Fi220 yrkande 2, 1988/89:Fi221, 1988/89:Fi222 yrkande 2 och 1988/89:Fi223 yrkande 4,

21. beträffande *uttalande om Sveriges riksbank och svensk myntenhet*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi211 yrkandena 3 och 4,

22. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

att riksdagen med avslag på motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 2, 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del, 1988/89:Fi219, 1988/89:Fi223 yrkande 2, 1988/89:Fi224 yrkande 2 samt 1988/89:Fi226 yrkandena 2 och 11 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 2 i berörd del och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. beträffande *beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi214 yrkande 3,

24. beträffande *räntor på statsskulden*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi214 yrkande 4,

25. beträffande *förnyelse av den offentliga sektorn*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi506,

26. beträffande *treåriga budgetramar*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Fi714,

27. beträffande *utgiftsram för lönekostnadsökningar*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi218 samt med anledning av proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 2 i berörd del och motionerna 1988/89:Fi208, 1988/89:Fi209, 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del, 1988/89:Fi216, 1988/89:Fi223 yrkande 6, 1988/89:Fi224 yrkande 5 och 1988/89:Fi226 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

28. beträffande *lönenivån i anslagsberäkningarna*

att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1988/89:100 bilaga 2 punkt 6,

29. beträffande *statliga garantier*

att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 5,

30. beträffande *den fortsatta avvecklingen av tjänstbrevsrätten*

att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 6,

31. beträffande *avvecklingen av de särskilda anslagen till Extra utgifter* 1988/89:FiU20

att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförs i proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 7,

32. beträffande *förvaltningen av postverkets likvida medel*
att riksdagen med avslag på motion 1988/89:Fi701 yrkande 8 godkänner de ändrade riktlinjer för förvaltning av postverkets likvida medel som förordats i proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 4 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 23 februari 1989

På finansutskottets vägnar

Anna-Greta Leijon

Närvarande: Anna-Greta Leijon (s), Anne Wibbe (fp), Roland Sundgren (s), Lars Tobisson (m), Gunnar Björk (c), Per Olof Håkansson (s), Rune Rydén (m), Iris Mårtensson (s), Lisbet Calner (s), Arne Kjörnsberg (s), Filip Fridolfsson (m), Lars De Geer (fp), Ivar Franzén (c), Hans Petersson (vpk), Carl Frick (mp), Sonia Karlsson (s) och Börje Nilsson (s).

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1)

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "Utvecklingen i Sverige" och på s. 35 slutar med "motion Fi224 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Den svenska ekonomin präglas för närvarande av en markerad överhettning. Samtidigt är tillväxten svagare än i jämförbara länder. Detta visar, enligt utskottets mening, att problemen återfinns på ekonomins utbudssida snarare än på efterfrågesidan. Särskilt anmärkningsvärd är den dåliga produktivitetsutvecklingen, vilken inte minst sammanhänger med problemen inom den stora offentliga sektorn. Därutöver märks en tydlig brist på arbetskraft, något som orsakas av ett för högt skattetryck och en för svag investeringsutveckling, vilken bl.a. beror på den osäkerhet om de ekonomiska spelreglerna som regeringens politik medfört.

I tabell 2 jämförs regeringens ekonomiska bedömning i finansplanen med konjunkturinstitutets decemberprognos och med regeringens höstprognos (prop. 1988/89:47).

Tabell 2. Försörjningsbalans och nyckeltal

	Procentuell volymförändring						
	1988	1989			1990		
		Prop. 47 okt. 88	Konj. inst. dec. 88	Finansplanen dec. 88	Prop. 47 okt. 88	Finansplanen Alt. 1 dec. 88	Finansplanen Alt. 2 dec. 88
BNP	2,8	1,7	1,7	1,7	1,3	1,7	1,4
Import av varor och tjänster	5,5	5,3	5,1	4,9	3,4	3,9	3,9
Tillgång	3,5	2,6	2,6	2,5	1,9	2,3	2,0
Privat konsumtion	2,7	1,9	2,4	1,9	1,5	1,5	1,7
Offentlig konsumtion	1,4	1,7	1,7	1,9	1,0	1,5	1,1
Bruttoinvesteringar	5,1	2,3	1,9	1,5	1,3	2,5	1,7
Lagerinvesteringar	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2	0,2
Export av varor och tjänster	4,2	3,3	2,9	3,2	2,6	3,2	2,7
Användning	3,5	2,6	2,6	2,3	1,9	2,3	2,0
Inhemsk efterfrågan	3,2	2,4	2,1	1,9	1,6	1,9	1,8
Nyckeltal:							
Konsumentpris dec. -dec. %	6,3	5,9	6,0	5,5	5,7	4,0	5,5
Arbetslöshet %	1,6	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Timlön %	7,5	7,0	7,5	7,0	7,0	4,0	7,0
Bytesbalans							
Miljarder kronor	-10,4	-13,8	-12,0	-14,1	-18,1	-18,3	-18,8

I motion Fi413 (m) anføres att det finns risk för att konjunkturinstitutets prognos för den privata konsumtionen kan komma att infrias. Regeringen har inte, menar motionärerna, vidtagit några verkningfulla åtgärder för att förbättra hushållsparandet, och det är därför alltför optimistiskt att räkna med den förbättring av sparandet som regeringens lägre konsumtionsprognos förutsätter. Som utskottet ser det är bedömningen av konsumtionsutvecklingen mycket osäker. Visserligen finns det tydliga tecken på att ökningstakten avtagit, men avsaknaden av en sparstimulerande politik kan innebära en risk för att den privata konsumtionen under år 1989 växer något snabbare både jämfört med regeringens prognos och i förhållande till tillväxten i hela ekonomin. Utskottet vill därför understryka att behovet av sparstimulerande åtgärder är fortsatt starkt.

Motionärerna anför även att regeringens prognos för den offentliga konsumtionen inte är realistisk. Erfarenheten har visat att regeringen brukar underskatta främst den kommunala konsumtionen. De många skattehöjningarna under år 1989 och den förbättring av kommunernas ekonomiska situation som väntas äga rum 1990, något som bl.a. sammanhänger med eftersläpningen i utbetalningen av kommunalskatterna, talar, enligt motionärerna, för att kommunerna expanderar med mer än 2 % under år 1989 och 1990. Utskottet delar motionärernas oro inför risken för en högre kommunal expansion och konstaterar att ökningstakten därmed skulle bli långt snabbare än vad som är önskvärt.

Motionärerna konstaterar vidare att den inhemska efterfrågan fortsätter att öka snabbare än tillväxten i totalproduktionen, trots att BNP-tillväxten dämpas markant. Därmed ökar också importen snabbare än exporten, varvid underskottet i bytesbalansen fortsätter att växa.

För det gångna året redovisas i finansplanen ett underskott i bytesbalansen på drygt 10 miljarder kronor. Enligt riksbankens senast publicerade statistik anges överskottet till något mer än 13,5 miljarder kronor. Skillnaden beror på att regeringen underskattat försvagningen av tjänstebalansen. Utfallet för 1988 påverkar även prognoserna för åren 1989 och 1990. Med ett större underskott vid ingången av år 1989 måste prognoserna för både innevarande år och 1990 revideras upp med åtskilliga miljarder. Utskottet håller mot denna bakgrund det inte för uteslutet att underskottet i bytesbalansen år 1990 kan komma att hamna över 20 miljarder kronor. Därmed skulle balansproblemen tillta högst avsevärt, vilket enligt utskottets mening kräver att den ekonomiska politiken måste läggas om.

I motionerna Fi214 (m), Fi223 (fp) och Fi226 (c) understryks att de prognoser om löne- och prisökningar som görs i finansplanen för åren 1989 och 1990 (alternativ 1) är för låga. Samtidigt framhålls att kraftigare löneökningar än vad som förutsetts i finansplanen bidrar till att minska tillväxten ännu mer än vad regeringen räknar med.

Utskottet delar motionärernas oro över att de nominella löneökningarna från samhällsekonomisk synpunkt under senare år har varit för stora. Som framgår av tabell 2 skulle en ökning av timlönerna med 4 % år 1990 (alternativ 1) i stället för 7 % (alternativ 2) ge en väsentligt större ökning av investeringarna samtidigt som inflationen pressas ned till genomsnittet för OECD-länderna. Därigenom skulle den pågående urholkningen av den

svenska industrins konkurrenskraft bromsas. En sådan utveckling skulle väsentligt förbättra möjligheterna att bemästra bl.a. de sysselsättningsproblem som ofrånkomligen kommer att uppträda i samband med en kommande konjunkturedgång.

Utskottet ser det som svårt att undvika att löneökningarna under år 1989 i genomsnitt hamnar betydligt närmare ett tvåsiffrigt tal än vad regeringen hoppas på. Utskottet ser det också som realistiskt att lönerna ökar med minst 7 % år 1990, inte minst till följd av det fortsatt rekordhöga skattetryck som regeringens politik leder till. Tillväxten dämpas därmed ytterligare i detta alternativ, och den svenska ekonomin går in i en sannolik internationell konjunkturavmattning med betydande kostnadsproblem och alltför snabb inflation.

Inflationstrycket är stort redan innan lönerna har fastställts för 1989. I januari steg konsumentpriserna med 1,3 %, vilket är den högsta noteringen sedan 1984. Inflationstakten blev därmed 6,7 % jämfört med 6,3 % i december 1988. Regeringens inflationsprognos på 5,6 % för år 1989 har därmed fått än sämre utsikter att infrias.

De alltför stora pris- och löneökningar som utskottet förutser för både åren 1989 och 1990 understryker behovet av en omläggning av den ekonomiska politiken i riktning mot mer långsiktighet och fasthet. Enligt utskottets uppfattning fungerar nuvarande uppläggning med tvära kast och skattehöjningar helt enkelt inte.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att den svenska ekonomins balansproblem fortsätter att förstärkas. Möjligheten ter sig mycket avlägsen att – i enlighet med den under hösten 1987 fastlagda ekonomiska politiken på medellång sikt – fram till början av 1990-talet arbeta upp överskott i bytesbalansen, som skulle kunna användas för amortering av utlandsskulden. Med nuvarande inriktning av den ekonomiska politiken är risken i stället påtaglig att bytesbalansunderskottets ökning accelererar, tillväxten stagnerar och arbetslösheten ökar i början av 1990-talet.

Den förda ekonomiska politiken

Utskottet anser att i likhet med den ekonomiska höstpropositionen innehåller finansplanen resonemang, som är både nya och lovande. Men utskottet noterar att det som regel är långt från ord till handling. I den mån konkreta åtgärder föreslås, går de ofta i alldeles fel riktning.

Regeringen fortsätter att i finansplanen beskriva sin nya utbudsinriktade ekonomisk-politiska strategi. Som utskottet ser det innebär detta omtänkande ett närmande till det ekonomisk-politiska synsätt som framförs i motion Fi214 (m). Utskottet noterar vidare att regeringen – trots sitt faktiska handlande – principiellt avvisar ytterligare höjning av skattetrycket som ett finanspolitiskt instrument. Regeringen anser också numera att problemen i svensk ekonomi främst ligger på utbudssidan. En fortsatt skärpning av skattetrycket skulle enligt utskottets mening försämra ekonomins utbudssida ytterligare. Erfarenheten visar dessutom att finanspolitiken inte är ett särskilt träffsäkert instrument för att styra den totala efterfrågan i ekonomin.

Utskottet beklagar att regeringen inte formulerat en långsiktig målsättning för budgetarbetet. Målen har varierat år från år. I föregående års budgetbehandling redovisade regeringen att budgetarbetet då bedrevs efter principen att statsfinanserna inte får försämrats i nominella termer. I årets finansplan anförs att budgetarbetet har bedrivits med stramhet. Men samtidigt framhålls att det är nödvändigt att utforma en mer långsiktig strategi, som sätter ramar för den offentliga utgiftsökningen och anger prioriteringar mellan olika utgiftsområden. Regeringen avser att presentera en sådan strategi i samband med den reviderade finansplanen senare i vår. Utskottet anser för sin del det vara beklagligt att regeringen valt att skjuta på sin redovisning i denna fråga till senare i vår, eftersom flertalet utgiftsbeslut inför budgetåret 1989/90 då redan hunnit fattas.

Utskottet anser att problemet med den ekonomiska politik som skisseras i finansplanen inte längre är att det grundläggande synsättet är felaktigt. Däremot har regeringen fortfarande uppenbara svårigheter att omsätta den nya klarsyntheten i praktisk handling. Denna svaghet kännetecknar i hög grad årets finansplan enligt utskottets mening. Ingenting föreslås vad beträffar inkomstskatterna för år 1990. Inga åtgärder framläggs som ökar valfriheten och effektiviteten genom att bryta upp de offentliga monopolen. Inte heller finns det några förslag som minskar krånglet och byråkratin. I finansplanen talas om avreglering av jordbruks- och bostadspolitiken, men inget konkret föreslås.

Enligt utskottets uppfattning klingar också regeringens tal om att förbättra arbetsutbudet ihåligt, när man samtidigt planerar att föreslå lagstiftning om en sjätte semestervecka, vilket rimligen måste verka i rakt motsatt riktning.

Vidare noterar utskottet att regeringens tidigare uppsatta mål för utgiftsutvecklingen överskridits och att detta tolererats i efterhand. Den kommunala volymexpansionen överskrider regelmässigt föreskrivna 1 %, och förra årets löneram justerades på oklara grunder upp från 4,0 till 5,6 %.

Det är mot denna bakgrund som utskottet ställer sig tvivlande till att regeringen som helhet verkligen menar allvar och är beredd att genomföra den kursomläggning som förespråkas av finansministern.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

I motion Fi214 (m) beskrivs utvecklingen i Sverige och de krav på omläggning av den ekonomiska politiken som därmed ställs. Utskottet instämmer i allt väsentligt i motionärernas rekommendationer.

Målet för den ekonomiska politik som förespråkas av motionärerna är ytterst att öka den enskildes frihet och välfärd. Det förutsätter god ekonomisk tillväxt, stabila priser och arbete åt alla som vill arbeta. De målen kan nås endast med en politik som stärker marknadshushållningen och avlägsnar de tillväxthinder som under lång tid byggts in i den svenska ekonomin, hävdar motionärerna. Enligt utskottets uppfattning är det väsentligt att den ekonomiska politiken läggs upp i enlighet härmed.

Utskottet anser att omvandlingens och dynamikens förutsättningar måste sättas i centrum för strukturpolitiken. Omvandling av ekonomin förutsätter utveckling av nya lönsamma företag och avveckling av gamla olönsamma.

För en ekonomisk tillväxt i nivå med omvärldens krävs dels god konkurrenskraft, dels en förbättrad utvecklingskraft. I likhet med motionärerna anser således utskottet att den dubbla uppgift som den ekonomiska politiken står inför under de närmaste åren är att förbättra såväl konkurrenskraft som utvecklingskraft.

Utvecklingskraften förstärks genom ekonomins flexibilitet och förmåga att på marknadsmässiga villkor dirigera resurser mot områden med gynnsamma pris- och tillväxtförutsättningar såväl på hemma- som på världsmarknaden. Det skapar förutsättningar för en varaktigt hög tillväxt. Genom en bättre funktionsduglighet hos olika marknader och högre produktivitet minskar också inflationsbenägenheten i ekonomin, vilket underlättar stabiliseringspolitiken.

Enligt utskottets uppfattning är den viktigaste åtgärden för att öka drivkraften att arbeta, spara och starta företag samt för att underlätta lönebildningen att sänka marginalsatserna. I motion Fi214 (m) förordas att en omfattande marginalsattereform genomförs med början redan 1990. Utskottet stöder denna uppfattning liksom förslaget att en sänkning av bolagsskatten genomförs i samband med att vissa möjligheter till skattefria avsättningar minskas, samt att förmögenhets- och arvsskatterna också sänks, eftersom de träffar den kapitalbildning som främjar ekonomisk tillväxt.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att den svenska ekonomin behöver avregleras. Det gäller både den offentliga sektorn och det privata näringslivet. Dagens låga effektivitet inom områden som barnomsorg, sjukvård, äldreomsorg och utbildning, bl.a. till följd av övertung byråkrati och långa köer, måste förbättras. De offentliga monopolerna skall brytas och konkurrensen stärkas genom att enskilda alternativ tillåts arbeta på likvärdiga villkor.

Utskottet förordar vidare en privatisering av statliga företag och andra tillgångar, vilket skulle befrämja effektiviteten, sprida ägandet och därutöver innebära en välbehövlig sanering av statens skuldbörda.

I likhet med motionärerna anser utskottet att förbud och föreskrifter som hämmar näringslivet så långt möjligt bör tas bort. En avreglerad kapital- och valutamarknad fördelar de finansiella resurserna smidigare, snabbare och säkrare till de områden där de gör mest nytta. Vidare bör lagstiftningen på arbetsmarknaden moderniseras, så att den underlättar och inte försvårar strukturomvandlingen. Även bostadsmarknaden måste fås att fungera bättre genom att subventioner successivt tas bort, fastighetsskatten stegvis avskaffas och centralstyrning och byråkrati ersätts med rörlighet och anpassning.

Utskottet vill också framhålla vikten av att ekonomins spelregler hålls någorlunda stabila över tiden. Den kortsiktighet och ryckighet som kännetecknat regeringens ekonomiska politik under senare år har förstärkt osäkerheten för företagare och anställda. Ständiga ändringar av spelreglerna genom skattehöjningar, nya ingrepp och regleringar skapar ett klimat där långsiktiga satsningar och investeringar över huvud taget inte kommer till stånd. Enligt utskottets mening bör den ekonomiska politikens inriktning därför ligga fast över tiden.

I likhet med motionärerna avvisar utskottet särskilda åtstrammingsåtgärder genom att höja skattetrycket. En åtstrammingspolitik skulle minska

kapacitetsutnyttjandet och driva upp arbetslösheten. Efter hand skulle en sådan politik visserligen ge återverkningar i form av lägre pris- och löneökningar, men i frånvaro av åtgärder som angriper de grundläggande problemen i ekonomin skulle därefter ett ökat kapacitetsutnyttjande stöta på samma utbudshinder, vilket varit det vanliga mönstret vid konjunkturtopparna under de senaste tjugo åren.

Utskottet instämmer också i motionärernas synsätt att de aktuella kraven på snabbt insatta åtstrammingsåtgärder är ett uttryck för en förlegad uppfattning att staten skall ägna sig åt att finstyra den totala efterfrågan i ekonomin. Utskottet förordar i stället att stabiliseringspolitiken ges en mer långsiktig inriktning.

Uppgiften för finanspolitiken är inte längre att minska det statliga budgetunderskottet. Tvärtom uppvisar den samlade offentliga sektorn numera ett finansiellt sparandeöverskott, som gör det angeläget att överväga var i ekonomin sparandet skall ske. Den av regeringen förespråkade inriktningen mot bestående överskott i den offentliga sektorn innebär en successiv överföring av ägandet från enskilda händer till det allmänna. En sådan politik kan utskottet inte ställa sig bakom. I stället förordas den av motionärerna utpekade vägen, som innebär att det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske i den enskilda sektorn. När de sparstimulerande åtgärder som utskottet anser erforderliga får effekt, bör den offentliga sektorns finansiella sparande kunna reduceras. Målet bör sedan vara att det hålls i balans sett över en konjunkturcykel.

Utskottet anser det mot denna bakgrund angeläget att förbättra det dåliga hushållssparandet genom en generell politik. *Erfarenheten har visat att det inte nämnvärt går att öka sparandet med hjälp av skattemässiga styråtgärder som t.ex. nu sker i allemanssparandet.* I stället anser utskottet att det i första hand krävs stabila spelregler men också en minskning av skattetrycket, som förutom att dämpa inflationen också höjer avkastningen efter skatt på sparandet. Utskottet delar också motionärernas uppfattning att det är särskilt viktigt att stimulera långsiktigt bundet sparande samt att sprida ägandet av bostäder och aktier till enskilda hushåll.

Utskottet ställer sig således bakom det alternativ till regeringens ekonomiska politik som framförs i motion Fi214 (m) och som innefattar en strukturpolitisk omvandling genom skattelättnader och avreglering samt en icke-interventionistisk, normbaserad uppläggning av stabiliseringspolitiken. Enligt utskottets uppfattning har ett sådant program större möjligheter än en interventionistisk politik att varaktigt och trovärdigt värna den fulla sysselsättningen.

I motion Fi214 (m) redovisas detaljerade beräkningar av de effekter som det moderata alternativet till uppläggning av den ekonomiska politiken skulle få på den ekonomiska utvecklingen. Beräkningarna utgår från att en skattereform genomförs som innebär att marginalskatterna sänks kraftigt redan den 1 januari 1990. Samtidigt förordas en långtgående avreglering av den offentliga sektorn och ett program för ökat hushållssparande. Om resultatet av en sådan politik jämförs med finansplanens prognos för år 1990 (se tabell A), blir resultatet enligt motionärerna följande:

Tabell A. Försörjningsbalans och nyckeltal
(genomsnittlig årlig volymförändring i procent, där ej annat anges)

1988/89:FiU20
Reservationer

	1989 Reg. fipl	1990 Reg. Alt. 1	1990 Reg. Alt. 2	1990 (m)
BNP	1,7	1,7	1,4	2,6
Privat konsumtion	1,9	1,5	1,7	3,2
Offentlig konsumtion	1,7	1,5	1,1	- 0,5
Bruttoinvesteringar	1,5	2,5	1,7	3,8
Lagerinvesteringar ¹	0,4	0,2	0,2	0,3
Export av varor och tjänster	3,2	3,2	2,7	4,4
Import av varor och tjänster	4,3	3,9	3,9	5,2
Prisökning dcc. - dec.	5,5			
Prisökning, årsgenomsnitt	5,6	4,0	5,5	4,0
Löneökning	7,0	4,0	7,0	4,0
Hushållens sparkvot, förändring	+ 1,2	- 0,4		+ 1,0
Bytesbalans, miljarder kronor	-14,1	-18,3	-18,8	-19,9

¹ Förändring i procent av föregående års BNP

Anm: Reg. fipl = regeringens bedömning i finansplanen
(m) = prognos baserad på moderat politik

Ökningen av den totala produktionen ligger väsentligt över den som redovisas i finansplanen. Vidare fås en påtagligt högre tillväxt såväl i bruttoinvesteringarna och den privata konsumtionen som i exporten. Pris- och löneökningarna beräknas bli måttliga och stanna vid 4 %. Bytesbalansen försämrans endast marginellt i jämförelse med den utveckling som redovisas i finansplanens alternativ.

Som utskottet ser det, är det högst realistiskt att den här beskrivna utvecklingen kan realiseras. Under senare år har ett antal studier av skattesänkningarnas inverkan på arbetsutbudet gjorts på svenska förhållanden. I flertalet fall tyder de på stora positiva effekter - på lång men även på kort sikt. Motionärerna anför att beräkningarna i motionen bygger på mycket försiktiga antaganden om ökningen av arbetsutbudet och dessa torde enligt utskottets mening vara fullt realistiska. Utskottets slutsats blir sålunda att den politik som förordas i motionen och vars effekter detaljerat redovisats leder till en väsentligt högre tillväxttakt redan 1990. Därmed kommer Sverige mer i linje med den internationella utvecklingen. I det något längre perspektivet skulle en sådan uppläggning av den ekonomiska politiken ytterligare förhöja aktivitetsnivån, förstärka produktionskapaciteten, reducera flaskhalsproblemen på arbetsmarknaden, minska inflationstakten och sänka räntenivån, vilket allt hjälper till att förstärka bytesbalansen.

I motionerna Fi223 (fp) och Fi226 (c) redovisas en inriktning av den ekonomiska politiken som i väsentliga avseenden överensstämmer med förslagen i motion Fi214 (m). Enligt utskottets mening är emellertid förslaget i motionerna Fi223 (fp) och Fi226 (c) inte tillräckligt långtgående.

I motion Fi223 (fp) ägnas stort utrymme åt en diskussion av de problem som de kraftigt växande kraven på socialförsäkringssystemet skapar. Som utskottet ser det, är det angeläget att försäkringssystemen ses över och att bl.a. frågor rörande samordningsproblem mellan socialförsäkringssystemet och socialpolitiken i övrigt tas upp i detta sammanhang. Frågan om systemets hållfasthet på lång sikt bör också beaktas.

Vad utskottet ovan anfört med anledning av motion Fi214 (m) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Innebörden härav är att utskottet avstyrker propositionens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken samt även avstyrker motionerna Fi223 (fp) yrkande 1 och motion Fi226 (c) yrkande 1.

De riktlinjer som förordas i motion Fi224 (vpk) yrkandena 1, 6 och 10 innebär en socialistisk politik, som totalt avviker från vad utskottet ovan förordat.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 50 börjar med "**Sammanfattning av**" och på s. 51 slutar med "sambällsekonomisk balans" bort utgå,

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1988/89:100 bil. 1 mom. 1 och motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 1, 1988/89:Fi223 yrkande 1, 1988/89:Fi224 yrkandena 1, 6, 7, 8 och 10 samt 1988/89:Fi226 yrkandena 1 och 7 godkänner vad som förordats i motion 1988/89:Fi214 yrkande 1 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1)

Anne Wibble och Lars De Geer (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "**Utvecklingen i Sverige**" och på s. 35 slutar med "motion Fi224 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Utvecklingen i Sverige

Vid behandlingen av regeringens ekonomiska paket i december 1988 konstaterade utskottet att den svenska ekonomins balansproblem fortsätter att öka. Någon förändring till det bättre har sedan dess inte skett, snarare tvärtom.

Inflations- och löneökningstakten fortsätter att ligga högre än i våra viktigaste konkurrentländer. För hela året 1988 steg priserna med 6,3 %. Under januari 1989 ökade inflationen ytterligare, till 6,7 % i årstakt. Priserna i Sverige ökar därmed med drygt 2 procentenheter mer än i våra viktigaste konkurrentländer och skillnaden är än större i förhållande till vissa viktiga handelspartners, t ex Västtyskland. Enligt utskottet är det sannolikt att den inflationsprognos som görs i propositionen – 5,5 % för år 1989 – kommer att överträffas. Utskottet vill i likhet med motion Fi223 (fp) varna för att en sådan utveckling kommer att skapa stora problem i Sverige, med risk för försämrad tillväxt, ökande arbetslöshet och en godtycklig omfördelning av inkomster och förmögenheter till nackdel för stora löntagargrupper.

Underskottet i bytesbalansen väntas öka under de närmaste åren. Detta är ett uttryck för att det totala sparandet i Sverige är för lågt. Utskottet konstaterar att det framför allt är hushållens sparande som sjunkit kraftigt och ser med oro på denna utveckling.

Ekonomi fortsätter att kännetecknas av överhettning. Flera branscher rapporterar brist på arbetskraft som det främsta hindret för ökad produktion. Läget på arbetsmarknaden kan därmed enligt utskottet befaras medföra en kraftig löneglidning på den privata arbetsmarknaden. Utskottet vill i likhet med motion Fi223 (fp) särskilt påtala de stora svårigheter att rekrytera och behålla personal inom barnomsorg och sjukvård som följer därav.

Mot bakgrund av den ovan beskrivna internationella utvecklingen gör utskottet bedömningen att en viss avmattning i den svenska konjunkturen kan väntas under loppet av år 1989 och under år 1990. Enligt flera bedömningar kan tillväxten befaras avta kraftigt under år 1990. Utskottet delar uppfattningen i folkpartiets partimotion att inte bara tillväxtens nivå utan också dess sammansättning skapar problem för framtiden. Allt sedan år 1985 har tillväxten varit konsumtionsledd i motsats till den exportledda tillväxt som riksdagen vid behandlingen av den ekonomiska politiken på medellång sikt slagit fast som önskvärd. Detta medverkar till att skapa en dålig beredskap inför en kommande internationell konjunkturendämpning.

Den förda ekonomiska politiken

Utskottet drar i huvudsak två slutsatser av ovanstående beskrivning.

För det första att sex års oavbruten internationell högkonjunktur inte utnyttjats till att lösa vissa grundläggande strukturella obalanser. Dessa kommer att bli svårare att lösa om och när den internationella ekonomin går in i en mera dämpad fas.

För det andra att effekterna på svensk ekonomi kan bli både kraftiga och snabba om konjunkturen viker. Erfarenheterna visar att vändningar i konjunkturen ofta får snabbare genomslag än vad som förutsagts.

Båda dessa effekter är enligt utskottet en följd av brister i regeringens förda ekonomiska politik.

Utskottet delar bedömningen i folkpartiets partimotion att den ekonomiska politiken borde varit stramare. Utskottet beklagar att förslag om en finanspolitisk åtstramning som folkpartiet framförde våren 1988 inte genomfördes. Effekterna visar sig nu i fortsatt snabb prisökning.

Utskottet anser att skattehöjningar vid dagens höga skattetryck är olämpliga för att strama åt ekonomin. Det bör i stället ske genom en spärstimulerande politik och reducerade utgifter. Utskottet konstaterar att regeringen säger sig dela denna uppfattning, men icke desto mindre föreslår en extra vinstskatt.

En sådan vinstindragning är enligt utskottet inte ett lämpligt medel för att dämpa lönekostnadsökningarna. Företagen kommer att ha precis lika stort intresse av att rekrytera arbetskraft och därmed betala högre löner efter denna extra vinstskatt som före. Den största effekten är tvärtom negativ så till vida att den illustrerar bristen på stabila spelregler. Utskottet har upprepade gånger tidigare framhållit vikten av stabilitet i spelregler.

Utskottet återkommer till frågan om utgiftstak i den ekonomiska politiken.

En väsentlig brist i regeringens ekonomiska politik är enligt utskottet avsaknaden av sparfrämjande åtgärder. Regeringens politik har gått ut på att genom höjda skatter öka det offentliga sparandet. Därigenom har den offentliga sektorn uppnått ett stort sparandeöverskott, men samtidigt har hushållens sparande minskat kraftigt.

Utskottet delar uppfattningen i motion Fi223 (fp) att det inte är möjligt att öka det totala sparandet genom skattehöjningar.

Ett väsentligt inslag i regeringens sparandepolitik är tillskapandet av kollektiva fonder av olika slag. Löntagarfonderna och den femte AP-fonden är de tydligaste exemplen. Nu tycks siktet vara inställt på ytterligare kollektiva fonder. Utskottet tar liksom folkpartiets partimotion bestämt avstånd från sådana socialiseringsförslag och vill i stället stimulera enskilt sparande.

Den dåliga produktivitetsutvecklingen under en följd av år är enligt utskottet i stor utsträckning en följd av bristen på konkurrens och ett skattesystem som hämmar arbetsutbud och omvandlingsförmåga i ekonomin. Regeringen förespråkar i allmänna ordalag en förändring av den ekonomiska politiken i riktning mot åtgärder som förbättrar den långsiktiga produktionsförmågan. Utskottet skulle hälsa en sådan förändring med tillfredsställelse, men kan i praktiken inte se att de föreslagna åtgärderna svarar mot de allmänna texterna. Flera avregleringsåtgärder fördröjs i onödan, ytterligare regleringar har införts på byggområdet och regeringen vidhåller sitt motstånd mot mer konkurrens i produktionen av sociala tjänster.

Utskottet vill liksom motion Fi223 (fp) särskilt framhålla den konflikt som regeringen genom sin förda ekonomiska politik försatt sig (och därmed den svenska ekonomin) i genom att vägra diskutera förändringar i de stora inkomstöverföringssystemen. Om regeringen skulle vidhålla denna uppfattning blir effekterna antingen fortsatt stigande skattetryck eller ytterligare försämringar i den offentliga verksamheten (vård, omsorg, utbildning, forskning, försvar m.m.). Ingentenda kan accepteras av utskottet.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

I folkpartiets partimotion presenteras en alternativ uppläggning av den ekonomiska politiken som utskottet ställer sig bakom. Utskottet anser således att den ekonomiska politiken tydligare måste inriktas på utbudsstimulerande och tillväxtbefrämjande åtgärder. Åtgärder måste sättas in för att dämpa pris- och kostnadsstegringen, förbättra produktiviteten och öka arbetskraftsutbudet och flexibiliteten på arbetsmarknaden.

Utskottet anser att en omfattande skattereform är nödvändig. Kraftigt sänkta marginalsatser, återinfört inflationsskydd samt en mera enhetlig kapitalbeskattning är nödvändiga inslag i en sådan reform. Utskottet vill också betona att det totala skattetrycket redan är för högt och bör sänkas. En sådan skattereform skulle skapa bättre förutsättningar för avtalsförhandlingarna, främja ett ökat arbetskraftsutbud och väsentligt förbättra förutsättningarna för den framtida tillväxten och omvandlingsförmågan i svensk ekonomi.

Ett rejält steg i denna skattereform bör tas redan år 1990. Utskottet förutsätter att regeringen presenterar ett förslag till skatteskala för år 1990 under våren.

Förutsättningar för arbetsmarknadens parter att sluta avtal på lägre nominell nivå och därigenom minska prisökningarna skulle öka om arbetslöshetsförsäkringen reformerades. Målet måste vara att skapa inbyggda incitament att begränsa löneökningarna till en nivå som inte försämrar företagens kostnadsläge och konkurrenskraft och därigenom leder till ökad arbetslöshet. Utskottet ställer sig bakom förslaget i folkpartiets partimotion att arbetslöshetsförsäkringen ändras så att den dels i större utsträckning finansieras direkt av parterna, dels i sin tur får finansiera en större del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som blir nödvändiga om avtalen skulle bli så höga att arbetslösheten ökar.

Som utskottet tidigare framhållit är det angeläget att öka hushållens sparande. Den inriktning av en skattereform som utskottet ovan beskrivit skulle innebära väsentligt bättre förutsättningar för sparandet. Utskottet delar också uppfattningen i motion Fi223 (fp) att stimulanser för anställdas vinstandelar, utförsäljning av statliga företag samt avveckling av löntagarfonderna skulle medföra ett ökat sparande hos hushållen..

I folkpartiets partimotion förs ett ingående resonemang om de automatiska utgiftsökningarna inom socialförsäkringssystemet. Tillsammans med kraven på en totalt sett återhållsam utgiftsutveckling skapar detta stora svårigheter inom viktiga offentliga verksamheter, anför motionärerna. Utskottet delar motionärernas uppfattning.

Utskottet vill framför allt peka på sex problem inom socialförsäkringssystemen. De administrativa problemen och kostnaderna är betydande. Handläggningen av ärendena blir därför orimligt lång och viktiga rehabiliteringsinsatser eftersatta. Rättviseproblemen är stora genom den varierande täckningsgrad som gäller för sjukpenning, arbetsskadeersättning, ATP m.m. Effekterna på arbetsvilja och sparande är osäkra och bör klargöras. Ett fjärde problem är de alltför vattentäta skotten mellan de olika systemen. Människor tvingas vänta i månader och år på behandling i sjukvården trots att deras sjukpenning mer än väl skulle täcka kostnaderna för behandling. Sambandet mellan avgifter och förmåner är svagt. Slutligen innebär den metod för förmånernas värdesäkring som valts att en låg ekonomisk tillväxt skapar betydande finansieringsbörda för löntagarna.

Utskottet vill liksom motionärerna slå vakt om den generella socialförsäkringen. För att bevara den trygghet för enskilda som denna politik innebär krävs enligt utskottet en genomgripande översyn. Utskottet gör samma bedömning som i folkpartiets partimotion på hur denna översyn bör utformas för att både skapa trygga försäkringssystem och utrymme för angelägna reformer inom offentliga verksamheter.

En skattereform enligt vad utskottet ovan anfört skulle verksamt bidra till att minska bristen på arbetskraft. Därutöver vill utskottet nämna förslaget i folkpartiets partimotion att genom ett förvärsavdrag för pensionärer uppmuntra den som så önskar till en extra arbetsinsats.

För att förbättra produktivitet utvecklingen vill utskottet särskilt betona vikten av förnyelse i den sociala tjänstesektorn. Det handlar både om

decentralisering och flexibilitet genom en "inre reformation" och om stimulans av enskilda alternativ och konkurrens genom en "yttre reformation". Utskottet delar uppfattningen i motion Fi223 (fp) att detta inte bara skulle medverka till större utbyte av insatta resurser utan också skapa större valfrihet för konsumenter och anställda.

Utskottet vill också betona vikten av ett nära samarbete med EG och en bättre energipolitik för att skapa stabilitet och goda förutsättningar för framtida utveckling och tillväxt i den svenska ekonomin. Utskottet gör samma bedömning som folkpartiet att en anknytning av den svenska kronan till EMS-systemet bör övervägas.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion Fi223 (fp) yrkande 1.

I moderata samlingspartiets partimotion Fi214 förespråkas en inriktning av den ekonomiska politiken som i stora stycken sammanfaller med vad utskottet ovan förordat. Det gäller behovet av en skattereform med lägre marginalskatter, avregleringar och slopade offentliga monopol, stimulanser till hushållens sparande, anknytning till EMS m.fl. förslag. Motionärerna ställer sig emellertid avvisande till att finanspolitiken används som medel i stabiliseringspolitiken, vilket utskottet inte instämmer i. Yrkande 1 i motion Fi214 (m) bör därför avslås.

Även i centerpartiets partimotion Fi226 förespråkas en ekonomisk politik som liknar vad utskottet ovan förordat. Motionärerna föreslår emellertid en differentierad moms som medel i stabiliserings- och fördelningspolitiken och utskottet anser inte detta vara ett lämpligt medel. I motion Fi226 (c) avvisas också tanken på anknytning av kronan till EMS. Utskottet avstyrker därför motion Fi226 (c) yrkandena 1 och 7.

I motion Fi224 (vpk) förespråkas en socialistisk politik som helt avviker från vad utskottet ovan förordat. Där föreslås sålunda insatser mot "spekulationsekonomin", kraftig expansion av den offentliga sektorn, samhällelig styrning av investeringarna och stora skattehöjningar. Utskottet avvisar en sådan politik och avstyrker sålunda motion Fi224 (vpk) yrkandena 1, 6 och 10.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 50 börjar med "**Sammanfattning av**" och på s. 51 slutar med "samhällsekonomisk balans" bort utgå,

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 1, 1988/89:Fi214 yrkande 1, 1988/89:Fi224 yrkandena 1, 6, 7, 8 och 10 samt 1988/89:Fi226 yrkandena 1 och 7 godkänner vad som förordats i motion 1988/89:Fi223 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1)

1988/89:FiU20

Reservationer

Gunnar Björk och Ivar Franzén (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar med "Den förda" och på s. 35 slutar med "motion Fi224 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Sverige har under ett antal år haft ett andrum för att lösa de grundläggande obalanserna i ekonomin. Devalvering, oljeprissänkning, internationell räntesänkning, dollarkursfall och minskad internationell inflationstakt har inneburit en respittid för att komma till rätta med hög inflation, snabb kostnadsutveckling, låg produktivtetsutveckling samt svag extern balans. Utskottet måste dock konstatera att inget av dessa problem är lösta. Regeringen har trots de internationellt goda förutsättningarna hittills misslyckats med att uthålligt lösa de ekonomiska problemen.

Utvecklingen i Sverige

De internationella förutsättningarna för den svenska ekonomins utveckling under innevarande år bedöms i dagsläget vara tillfredsställande med en fortsatt relativt stark internationell konjunktur även om den mattas något. För svensk ekonomisk del pekar flera faktorer mot en något svagare utveckling än under år 1988.

Den minskade aktiviteten – tillväxten i BNP kan väntas stanna vid något under 1,5 % – beror på ett antal faktorer, bl.a. följande:

- Minskad inhemsk efterfrågan på grund av den tidigare kraftiga konsumtionsutvecklingen med en betydande skuldsättning hos hushållen som ägt rum under de senaste åren.
- Hushållens sparkvot väntas öka något under 1989 även om den fortfarande är negativ. Förväntningarna om en kommande skattereform verkar förmodligen också dämpande på viljan att skuldsätta sig.
- Utvecklingen av världshandeln väntas bromsas; ökningstakten väntas minska 2 % under 1989.
- Fortsatt minskade marknadsandelar för svensk exportindustri på grund av höjda exportpriser till följd av den snabba svenska kostnadsutvecklingen.
- Bytesbalansen försämras till ett underskott på mer än 14 miljarder kronor. Orsakerna är bl.a. fortsatt försämrad konkurrenskraft och en stabilisering av bytesförhållandet.
- Produktivtetsutvecklingen fortsatt svag.

Enligt utskottets uppfattning minskar till följd av den något svagare konjunkturen 1989 behovet av en generell finanspolitisk åtstramning jämfört med det läge som rådde i höstas. Geografiskt och sektoriellt begränsade åtgärder är däremot nödvändiga bl.a. för att dämpa en alltför kraftig efterfrågan i koncentrationsområden. Finanspolitiska indragningar i nuläget bör lämpligen ske i form av sparstimulanser för hushållssektorn; då kan också en dämpning av bytesbalansunderskottet komma till stånd.

I det följande redovisas utskottets alternativ till inriktning av den ekonomiska politiken. Alternativet är i överensstämmelse med det förslag som framförs i motion Fi226 (c).

De centrala uppgifterna för den ekonomiska politiken är följande.

1. En stram finanspolitik. Den ekonomiska politiken bör i nuläget förbereda en konjunkturavmattning. En mer omfattande åtstramning av hushållens efterfrågan är därför inte tillräddig.

2. Inflationsbekämpning. Den svenska prisutvecklingen måste åtminstone ner till genomsnittet hos våra viktigaste konkurrentländer inom OECD. Den nominella lönekraven måste dämpas som ett led i en inflationsbekämpande politik. Överhettade områden måste kylas ner.

3. En sänkt ränta. Den ekonomiska politiken måste föras på ett sådant sätt att ränteeinivån i och med att valutaregleringen avvecklas kan bli stabilt nedjusterad.

4. Ökat hushållssparande. Sparandet bör öka av såväl stabiliserings- som finanspolitiska skäl.

5. En politik för ökat utbud av arbetskraft och kapital inom bristsektorer i ekonomin bör föras. Produktionshinder i form av flaskhalsar måste undanröjas.

6. Kapacitetsutbyggnad och ökade investeringar inom den konkurrensutsatta sektorn är nödvändiga för att möta nästa konjunkturuppgång.

7. Förbättrad produktivitetsutveckling inom såväl den privata som den offentliga sektorn.

8. Långsiktig strukturomvandling inom industri och näringsliv mot en mer högteknologisk och kunskapsintensiv verksamhetsstruktur.

9. En politik för regional balans som tar vara på hela landets utvecklingsförmåga.

10. Förutsättningar för att skapa en varaktig tillväxt.

För att åstadkomma en utveckling i enlighet med vad som här angivits föreslår utskottet att ekonomisk-politiska åtgärder med följande inriktning vidtas:

- Politiken för regional balans måste intensifieras för att få till stånd en positiv regional utveckling före en konjunkturavmattning och för att i tid möta nästa konjunkturuppgång. Politiken måste föras såväl mellanregionalt som inomregionalt. En utbyggd politik för regional balans är i dagsläget dessutom mycket angelägen för att ta vara på den produktionskapacitet som fortfarande finns.
- Överhettade koncentrationsområden inom ekonomin måste svalkas av. Koncentrationspolitiken innebär köer, snabbare pris- och kostnadsutveckling, löneglidning m.fl. ekonomisk-politiska problem. Utskottet vill här förorda att investeringsavgifter på nybyggda lokaler och kontor införs i de värst utsatta koncentrationsområdena.
- En sysselsättningspolitik som förmår möta det akuta arbetskraftsbehov som föreligger inom vissa delar av arbetsmarknaden. Åtgärder som krävs är en ökad satsning på arbetsmarknads- och företagsutbildning, utökat

platsantal på treårig teknisk gymnasielinje, främjande av näringslivsinvesteringar syftande bl.a. till ökad automatisering av de tunga jobben, förbättrad arbetsmiljö för minskad personalomsättning och ökad rekrytering till sektorer med arbetskraftsbrist, bättre utnyttjande av de i dag arbetslösa eller undersysselsatta.

- En satsning måste göras för framtiden på nyföretagande, små- och egenföretagande, entreprenörskap, kunskapsuppyggnad över hela landet. Vi måste ta vara på människors och regioners utvecklingsmöjligheter bl.a. genom en utveckling av infrastrukturen, decentralisering av vägnätet, en utbyggd järnvägstrafik, de regionala flygförbindelserna och telekommunikationsnätet.
- Högskoleutbildningen måste decentraliseras via en utbyggnad av de mindre högskolorna med bl.a. fasta forskningsresurser vid de tidigare filialhögskolorna samt i Norrlands inland.
- För att säkra en ekonomisk utveckling också för framtiden måste vi nu styra in samhället mot ekologisk balans. Framtida ekologiska katastrofer måste förebyggas och skadade livsmiljöer återställas. Miljöhänsyn måste komma in som en reell och självklar del av all samhällsplanering. Kortsiktiga ekonomiska intressen skall vara underordnade ekologiska hänsyn och förutsättningarna för en varaktig tillväxt. En viktig del för att styra samhällsutvecklingen rätt är att utnyttja energi- och råvaruskatter samt miljöavgifter. Utskottet vill i detta sammanhang understryka nödvändigheten av att en översyn görs av hela miljöskyddslagstiftningen och dess tillämpning.
- Den kraftiga ökningen av statens utgifter för vissa transfereringssystem måste bromsas. Detta måste göras långsiktigt och socialt ansvarsfullt.
- Den offentliga verksamheten måste fås att fungera bättre. Produktiviteten måste förbättras.
- En genomgripande skattereform. En sådan bör inriktas mot sänkta marginalskatter med bibehållna fördelningspolitiska ambitioner. Den kommunala skatteutjämningen måste förbättras. Momsen på mat skall sänkas.

De av utskottet här angivna riktlinjerna för den ekonomiska politiken ställer också stora krav på fördelningspolitiken. Välfärden måste fördelas på ett rättvist sätt mellan olika samhällsgrupper och mellan människor i olika delar av landet. En jämnare fördelning minskar spänningar i samhället och bidrar till en varaktig tillväxt genom en jämn efterfrågan och en harmonisk arbetsmarknad. Alla människor måste ha en ekonomisk grundtrygghet. Detta gäller särskilt vid ålderdom, sjukdom, handikapp och arbetslöshet.

Utskottet har tidigare i betänkandet framhållit nödvändigheten av en aktiv sysselsättningspolitik. Denna utgör en av de viktigaste delarna av fördelningspolitiken. Vad i övrigt gäller konkreta förslag till åtgärder inom det fördelningspolitiska området vill utskottet hänvisa till avsnittet om riktlinjer för budgetpolitiken.

Vad utskottet här anfört om inriktningen av den ekonomiska politiken och fördelningspolitiken innebär att utskottet yrkar bifall till motion Fi226 (c) yrkandena 1 och 7.

Av vad utskottet ovan anfört framgår att den politik som förordas i motion Fi223 (fp) och Fi214 (m) företer betydande likheter med centerns. I den moderata motionen tas emellertid avstånd från en aktiv konjunkturpolitik, en uppfattning som utskottet inte delar.

I motion Fi224 (vpk) tas viktiga frågor upp rörande fördelningspolitiken och miljöpolitiken. Utskottet vill emellertid bestämt avvisa den detaljstyrande och planekonomiska inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i motionen. Utskottet avstyrker motion Fi224 (vpk) yrkandena 1, 6 och 10.

dels att utskottets yttrande som på s. 50 börjar med "**Sammanfattning av**" och på s. 51 slutar med "sammällsckonomisk balans" bort utgå.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 1, 1988/89:Fi214 yrkande 1, 1988/89:Fi223 yrkande 1, 1988/89:Fi224 yrkandena 1, 6, 7, 8 och 10 godkänner vad som förordas i motion 1988/89:Fi226 yrkandena 1 och 7 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1)

Hans Petersson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Efter det" och på s. 24 slutar med "mycket svag" bort ha följande lydelse:

Efter det världsomfattande börsfallet för drygt ett år sedan inträdde en stor osäkerhet inför den framtida konjunkturutvecklingen. Det skulle emellertid visa sig att börsfallet endast var en anpassning av börskurserna till mer sansade nivåer. Världens börsspekulanter darrade inför den högt uppdrivna takten i spekulationskarusellen. Det skulle också visa sig att höga vinstförväntningar åter skulle ge höga börskurser, inte minst i vårt land. Någon konjunkturavmattning kom inte, tvärtom. Givetvis spelade internationella samordnande penningpolitiska insatser en viktig roll när det gällde att motverka en akut lågkonjunktur. Men grunden för den fortsatta ekonomiska tillväxten i de industrialiserade länderna är också beroende av en fortsatt orättfärdig fördelning av resurser mellan i- och u-länder. Det innebär bl.a. en omfattande miljöförstöring och utsugning av stora delar av världens befolkning. I-länderna har lärt sig att "administrera" skuldskrisen medan fattigdomen och svälten i många u-länder blir alltmer outhärdlig. Detta tillsammans med den stora arbetslösheten och den orättvisa fördelningen av ekonomiska resurser inom de västeuropeiska länderna, innebär att det är orimligt att den nuvarande tillväxttakten i ekonomin tas till intäkt för att mekaniskt fortsätta på den inslagna vägen i den ekonomiska politiken.

dels att utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "**Utvecklingen i**" och som på s. 36 slutar med "denna motion" bort ha följande lydelse:

I det följande ges en beskrivning av de problem som i dag karakteriserar den svenska ekonomin och som i stor utsträckning har förstärkts eller orsakats av den av den socialdemokratiska regeringen förda politiken. Därefter redovisas utskottets alternativ till inriktning av den ekonomiska politiken. Detta alternativ är i överensstämmelse med vad som framförs i *motion Fi224* (vpk).

Utskottet konstaterar att den svenska ekonomin trots en mer balanserad utveckling och trots mer än två år av konjunkturuppgång och flera år av mycket höga vinster inom näringslivet står inför stora problem.

Den förda ekonomiska politiken har förstärkt en rad centrala tendenser i ekonomin, vilka ökat kapitalismens motsättningar och orättvisor på en rad områden.

Som exempel kan nämnas:

- Koncentration av makt och kapital.
- Tillväxten av spekulativa inslag i ekonomin med dess påverkan på inflationen.
- Utslagningen av arbetande från industrin och dess betydelse för tillgången till arbetskraft.
- Åtstramningseffekterna inom den offentliga sektorns socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar, med bl.a. verksamhetsförsämringar och kapitalförstörelse som följd.
- De sociala och ekologiska konsekvenserna av rådande produktionsförhållanden.
- Den felaktiga fördelningen av vinsterna med ökande klasskillnader som följd.
- Den snabba transnationaliseringen av ekonomin och avsaknaden av en framsynt strategi för Europapolitiken.
- De förstärkta regionala problemen.

Det är utskottets uppfattning att den inriktningen av den ekonomiska politiken som förordas i propositionen i allt för hög grad ägnas löneutvecklingen och dess betydelse för inflationen. Sambandet mellan lön-pris-profit ignoreras trots att lönerns andel av både industrins förädlingsvärde och av nationalinkomsten sjunker medan däremot vinsternas andel ökar.

De ekonomisk-politiska förslagen tar i alltför liten del sikte på ett rationellt utnyttjande av de samlade resurserna och koncentrerar sig i allt för hög grad till begränsningar av de offentliga utgifterna. Den vinstindragning från industrin som föreslås är alltför begränsad och kan inte ses som något inslag i en nödvändig omfördelningspolitik.

Den avregleringspolitik som tar sikte på att radera de sista resterna av styrande inslag i den ekonomiska politiken bör enligt utskottet inte fullföljas. Detta gäller såväl valutaregleringen som andra avreglerande inslag som har till syfte att lämna helt fritt spelrum för marknadskrafterna, t.ex. på tekområdet. Börsintroduktionen av samhällsägda företag, som är ytterligare ett exempel, bör avbrytas.

Som framgått av utskottets beskrivning av det ekonomiska läget kan överhettningstendenser skönjas inom vissa delar av ekonomin. Kvar står

ändå det faktum att de regionala problemen har förstärkts och att den offentliga sektorns vitala delar brottas med stora ekonomiska problem. De åtgärder som förordas i propositionen för att bekämpa inflationen – bl.a. den nämnda mycket blygsamma vinstindragningen och planerade marginskattteminsknningar – som är avsedda att lägga en grund för måttliga lönekrav anser utskottet vara verkningslösa. Det finns anledning att befara att de som inte får så stora skattesänkningar är grupper som redan tidigare halkat efter när vinstårens överskott fördelats och att dessa grupper därför tvingas kompensera sig både för fördelningsorättvisorna och de nya orättvisa skatteskalorna.

Den åtstramningspolitik som förordas i propositionen för att bekämpa prisökningar innebär, enligt utskottets mening, i rådande fördelningspolitiska situation att de tidigare hårt drabbade grupperna påläggs ytterligare bördor. Mot bakgrund av den rådande ekonomiska situationen anser utskottet att varje åtgärd på det ekonomisk-politiska fältet måste ha en strikt fördelningspolitisk profil till förmån för de lågavlönade och de människor som lever under pressade ekonomiska förhållanden.

Investeringarna och då främst investeringarna i den gemensamma sektorn måste öka. Utskottet vill i detta sammanhang betona att det inte finns någon fördelningspolitisk konflikt inbyggd i kravet på ökade investeringar, eftersom det uppenbarligen finns mycket gott om investeringsmedel i den svenska ekonomin. Vad som krävs är i stället åtgärder som avleder dessa penningströmmar från de spekulativa och kortsiktiga placeringarna. Därutöver krävs åtgärder mot utlandsinvesteringarna som fått stor omfattning under 1980-talet.

Den offentliga sektorn måste byggas ut. Det bör med hänvisning till överlikviditeterna i näringslivet ske en överföring av medel från den privata till den offentliga sektorn. Utskottet vill understryka att investeringar i t.ex. hälso- och sjukvård, miljöskydd, trafiksystem och utbildning i grunden är högproduktiva investeringar och därför bidrar till att öka produktionskapaciteten.

Självfallet kan en omläggning av den ekonomiska politiken som här förordas av utskottet inte omedelbart ge positiva resultat. Men ett fasthållande vid regeringens nuvarande ekonomisk-politiska strategin, vars huvudmål synes vara att pressa tillbaka löneutvecklingen för att vinna exportframgångar, kan vara förenat med stora risker i ett läge då konjunkturerna vänder nedåt igen.

Mot här angiven bakgrund anser utskottet att en omedelbar förändring av fördelningspolitiken i positiv riktning för de lågt och normalt avlönade måste komma till stånd. Samtidigt bör en utbyggnad av den offentliga sektorn genom utnyttjande av överlikviditeterna från näringslivet genomföras. En sådan utbyggnad har stora positiva effekter också på den samlade fördelnings- och investeringspolitiken.

Utskottet vill också understryka att de ekologiska följderna av nuvarande utveckling av produktionsförhållandena måste tas på allvar. Det är utskottets bestämda uppfattning att ekonomi och ekologi är två sidor av samma sak och att en från miljösynpunkt positiv utveckling för bl.a. jordbruket, transport- och energipolitiken inte bara är en viktig miljöfråga utan också måste ses som

viktiga inslag i en framtida industri- och samhällsstruktur. En sådan utveckling kan ge den svenska ekonomin stora framtida fördelar.

Utskottets förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken kan sammanfattas i följande punkter:

1. *Demokratiserad ekonomi.* En demokratisering av ekonomin är grundläggande för att motverka storfinansens maktkoncentration och dess avgörande inflytande över näringslivets investeringar och samhällets utveckling.

2. *Skärpt valutalagstiftning.* Transnationaliseringen måste motverkas och kapitalrörelser över gränserna kontrolleras.

3. *Breddning av Sveriges internationella relationer.* Riksdagen bör uttala sig mot underordningen av Sverige under EG:s politik. Målsättningen gentemot EG skall vara densamma som gentemot andra stater; beredskap till samarbete, frihandel (med EG finns redan frihandelsavtal) men inte underordning och beroende. Sverige bör verka för en ny ekonomisk världsordning som gynnar Tredje världens sociala utveckling.

4. *En ekologisk näringspolitik,* som leder bort från rovdrift och naturkatastrofer.

5. *Ett omfattande investeringsprogram för offentlig sektor.*

6. *Förstärkt regionalpolitik.* För att uppnå detta krävs att en bred "FoU" (Forskning och utvecklingsverksamhet) startas inom den offentliga sektorn.

7. *En fördelningspolitik som minskar klassklyftor* och ger alla möjligheter till en god försörjning.

8. *Kortare arbetsdag* med målet 6 timmars arbetsdag.

9. *En bostadspolitik för lägre hyror.*

Den inriktning av den ekonomiska politiken som här förordats av utskottet innebär att utskottet tillstyrker motion Fi224 (vpk) i berörda delar.

Av motionerna Fi214 (m); Fi223 (fp) och Fi226 (c) framgår att motionärerna i huvudsak delar propositionens bedömningar och förordar en liknande inriktning av politiken. Därför kan dessa motioner inte heller bifallas. Motionerna avstyrks sålunda.

I motion Fi213 (mp) föreslås en mängd skatte- och avgiftshöjningar som motiveras utifrån miljöpolitiska hänsyn. Dessa måste dock sättas in i ett större sammanhang där en socialt och ekologiskt riktig tillväxt kan främjas. Att som motionärerna menar sätta ett stopp för all materiell levnadsstandardökning skulle slå lika hårt mot de lågavlönade och mest utsatta som den generella åtstramningspolitik som är utgångspunkten för förslagen i propositionen.

Utskottet avstyrker sålunda motion Fi213 (mp) yrkande 1.

dels att utskottets yttrande som på s. 50 börjar med "Sammanfattning av" och på s. 51 slutar med "samhällsekonomisk balans" bort utgå.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 1, 1988/89:Fi214 yrkande 1, 1988/89:Fi223 yrkande 1 och 1988/89:Fi226 yrkandena 1 och 7 godkänner vad som förordas i motion 1988/89:Fi224 yrkandena 1, 6, 7, 8 och 10 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1)

1988/89:FiU20
Reservationer

Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 28 som börjar med "Den ekonomiska" och slutar med "utbudsstimulerande åtgärder" bort ha följande lydelse:

Vad som här anförts rör de problem som den svenska ekonomin möter på kort sikt. Det är emellertid utskottets uppfattning att den ekonomiska politiken måste prioritera de långsiktiga målen. Den hitintills förda politiken har varit mycket kortsiktig och helt inriktad på att främst främja ekonomisk tillväxt uttryckt som ökning i landets BNP på årsbasis. För att möjliggöra detta har politiken stött exportindustrin och gynnat stora vinster inom svenskt näringsliv. Politiken har med ett ytligt betraktelsesätt varit utomordentligt framgångsrik. Ansträngningarna att lösa problemen på kort sikt får dock inte leda till att de långsiktiga målen skjuts i bakgrunden. Det vi gör i dag måste relateras till de långsiktiga målen.

Utskottet vill formulera de långsiktiga målen för den ekonomiska politiken på följande sätt:

- att inom marknadsekonomin styra konsumtion och produktion inom de ramar som naturen sätter, dvs. att vi inte överskrider vad människor och natur tål utan att skadas,
- att minska de sociala och ekonomiska klyftorna, dvs. föra en kraftfull fördelningspolitik,
- att arbeta så att vi är i samklang med internationell solidaritet, dvs. så att Sverige genom en hög konsumtion inte försvårar för människor i andra länder att leva ett gott liv.

Dessa mål måste kombineras med att över längre tidsperioder upprätthålla balans i våra utrikes affärer och i statens budget.

I detta sammanhang vill utskottet understryka att Sverige inte kan bli medlem i EG. EG är anhängare av en stark industriell koncentration och är fixerad till traditionell ekonomisk tillväxt, vilket klart strider mot de mål som här angivits. Det är utskottets bestämda uppfattning att vår ekonomiska politik bäst gynnas av att vi är öppna för hela världen och att vi inte låser oss till en bestämd maktstruktur.

Riktlinjer för en ny ekonomisk politik

Av de här angivna målen följer att den ekonomiska politiken måste inriktas mot att minska den materiella förbrukningen. Det kan ske på tre vägar.

- Genom marknadsekonomisk styrning med hjälp av miljö- och resursrelaterade skatter och avgifter.
- Genom aktiv konsumentinformation som utpekar miljövidriga produkter pressa tillverkarna till att producera miljörimliga produkter på ett miljövänligt och resurssnålt sätt.
- Genom tvingande lagstiftning i allvarliga fall av miljöförstörande verksamhet. Samhället måste kunna sätta gränser kopplade till ett juridiskt och ekonomiskt ansvar för dem som överskrider gränserna.
- Genom att betona vikten av tillväxtens innehåll.

Utskottet vill understryka att den styrning som här avses måste ske inom marknadsekonomins ramar.

1988/89:FiU20
Reservationer

Att ändra inriktningen av den ekonomiska politiken som leder från ett samhälle som i dag är helt inriktat på materiell tillväxt är utan tvekan en mödosam process. Som utskottet ser det måste en mängd ekonomisk-politiska åtgärder planeras och börja verkställas inom den nu löpande mandatperioden. Här kan nämnas skatter på råvaror och energi men också sänkta indirekta skatter på exempelvis svensk basmat. Utskottet återkommer till dessa åtgärdsförslag i avsnittet om budgetpolitiken.

Den här beskrivna inriktningen av den ekonomiska politiken ställer stora krav på fördelningpolitiken. Exempel på nödvändiga åtgärder inom detta område återfinns i avsnittet om budgetpolitiken. Utskottet vill i detta sammanhang tillägga att en väl fungerande offentlig sektor är en omistlig del i en bra fördelningspolitik. Utskottet menar att det finns skäl i att se över den offentliga sektorns arbetsformer så att den på ett effektivt och smidigt sätt kan fullfölja sitt samhällsuppdrag. Detta översynsarbete måste ske kontinuerligt för att ta vara på medborgarnas önskemål och för att kunna ta vara på de resurser som finns på bästa sätt. Verksamheter som inte har direkt anknytning till den offentliga sektorns funktion kan med fördel lämnas ut på entreprenad efter anbudsförfaranden.

Vidare måste vikten av att föra en ambitiös utjämnande regionalpolitik betonas. Här får inrättandet av kommunala näringslivsfonder – närfonder i varje kommun – som utskottet återkommer till senare i betänkandet, en avgörande roll.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "motion Fi214 (m)" bort ha följande lydelse:

Utskottet är också av den uppfattningen att den politik som föreslås i moderata samlingspartiets motion kommer att leda till en omfattande miljöförstöring av ett slag som är fullkomligt oacceptabel enligt de grundläggande långsiktiga mål som utskottet har fastlagt. Den av moderaterna föreslagna politiken leder till stora öknings av den materiella förbrukningen, vilket oundvikligen leder till en fortsatt kraftig miljöförstöring.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion Fi214 (m) yrkande 1.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

I likhet med moderata samlingspartiets förslag till inriktning av den ekonomiska politiken leder också den politik som förordas i motion Fi223 (fp) till en helt oacceptabel fortsatt miljöförstöring.

Mot här angiven bakgrund avstyrks motion Fi223 (fp) yrkande 1.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "motion Fi226 (c)" bort ha följande lydelse:

Sammanfattningsvis finner utskottet att centern i sin motion Fi226 (c) har

en mera nyanserad syn än moderater och folkpartister på vilka som är de stora problemen i vårt lands ekonomi. Den överensstämmer dock inte i sin helhet med vad utskottet har fastlagt som de långsiktiga målen för den ekonomiska politiken.

Utskottet vill med hänvisning till vad som ovan har anförts avstyrka motion Fi226 (c) yrkandena 1 och 7.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "motion Fi224 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner att mycket av det som sägs i motion Fi224 (vpk) står i överensstämmelse med vad som utskottet anser vara de långsiktiga uppgifterna för den ekonomiska politiken.

Trots denna förhållandevis goda överensstämmelse med de uttalade målen måste, med hänvisning till vad utskottet tidigare anfört, motion Fi224 (vpk) yrkandena 1, 6 och 10 avstyrkas.

dels att utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "denna motion" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning av yrkandena 7 och 8 i motion Fi224 (vpk) bestämt uttala sig mot att Sverige skulle underordna sig EG:s politik. Målsättningen gentemot EG skall vara densamma som gentemot andra stater, dvs. beredskap till samarbete och frihandel men inte underordning och beroende. Utskottet tillstyrker här berörda yrkanden.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 35 börjar med "Utskottet är" och på s. 36 slutar med "denna motion" bort ha följande lydelse:

Vad utskottet här anfört om inriktningen av den ekonomiska politiken överensstämmer i sin helhet med vad som framförs i motion Fi213 (mp). Utskottet tillstyrker sålunda motion Fi213 (mp) yrkande 1.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 50 börjar med "**Sammanfattning av**" och på s. 51 slutar med "samhällsekonomisk balans" bort utgå.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1988/89:Fi214 yrkande 1, 1988/89:Fi223 yrkande 1, 1988/89:Fi224 yrkandena 1, 6 och 10 samt 1988/89:Fi226 yrkandena 1 och 7 godkänner vad som förordas i motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 1 och 1988/89:Fi224 yrkandena 7 och 8 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

6. Den ekonomiska politiken och miljön (mom. 2)

1988/89:FiU20

Reservationer

Anne Wibble (fp), Gunnar Björk (c), Lars De Geer (fp) och Ivar Franzén (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 36 som börjar med "Utskottet instämmer" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer till alla delar i motionärernas uppfattning att kraven på en god miljö måste vara ett centralt mål för den ekonomiska politiken. Som framhålls i motion Fi223 (fp) är det oroande att "en god miljö" saknas i regeringens beskrivning av målen för den ekonomiska politiken. Det kan uppfattas som om regeringen inte ser miljöpolitiken som en integrerad del av den ekonomiska politiken utan att den har en underordnad roll. Den materiella välfärden är förvisso en viktig del av vår välfärd. Om hänsyn emellertid inte genomgående tas till miljön riskerar, vilket understryks i motion Fi226 (c), den ekonomiska politiken att inriktas mot mål som kortsiktigt höjer välfärden men som på lite längre sikt omöjliggör en positiv ekonomisk utveckling.

Utskottet anser att miljöhänsyn måste få genomslag i den ekonomiska politiken. Genom miljöavgifter kommer marknadspriset på ett bättre sätt att spegla den verkliga produktionskostnaden. På detta sätt kan den ekonomiska politiken användas för att minska samhällets kostnader för miljöförreningar genom att utsläppen minskar. En sådan inriktning ger förutsättningar för en varaktig ekonomisk tillväxt.

Med hänvisning till vad utskottet här anfört yrkar utskottet bifall till motionerna Fi223 (fp) yrkande 3 och Fi226 (c) yrkande 4.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *den ekonomiska politiken och miljön*
att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Fi223 yrkande 3 och 1988/89:Fi226 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en god miljö som mål för den ekonomiska politiken,

7. Den ekonomiska politiken och miljön (mom. 2, motiveringen)

Carl Frick (mp) anser att den del av utskottets yttrande på s. 36 som börjar med "Utskottet instämmer" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att såväl folkpartiet i motion Fi223 (fp) som centern i motion Fi226 (c) klart uttalar att en god miljö skall vara ett mål för den ekonomiska politiken. Det är också riktigt, som framhålls i motionerna, att i den uppräknade av målen som görs i finansplanen anges inte en god miljö som ett mål. Det kan dock nämnas att i en mängd bisatser i finansplanen anges pliktskyldigast att det är angeläget att förbättra miljön.

Som utskottet ser det har dessa deklARATIONER om miljöpolitiken som görs i här nämnda motioner inget värde. Såväl motionärerna som regeringen bekänner sig till en tillväxtideologi som, trots allt vad som sägs om

nödvändigheten att nå ekologisk balans, innebär en ökad materiell förbrukning och därför en fortgående förslitning av miljön.

Utskottets slutsats är att kravet i motionerna Fi223 (fp) och Fi226 (c) på att en god miljö skall vara ett mål för den ekonomiska politiken är en chimär. Varken i finansplanen eller i motionerna definieras vad innebörden i detta mål skall vara. Däremot följer av den redovisning som görs i motionerna och även i propositionen av uppläggningsen av den ekonomiska politiken att ambitionsnivån i miljöpolitiken är så låg att det saknar mening att hävda att folkpartiet, centern och den socialdemokratiska regeringen ser en god miljö, som ett med de övriga ekonomisk-politiska målen jämställt mål.

Utskottet avstyrker yrkande 3 i motion Fi223 (fp) och yrkande 4 i motion Fi226 (c).

8. Den ekonomiska politiken och målet regional balans (mom. 3)

Gunnar Björk (c), Ivar Franzén (c) och Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Målet regional balans förs inte fram i propositionen som ett tydligt angivet mål. Regional balans ses snarast som en underordnad restriktion för den ekonomiska politiken. I propositionen framhålls endast att regionalpolitiken måste aktiveras för att stimulera tillväxten i områden där det finns ledig kapacitet.

Som utskottet ser det är en bättre regional balans en grundläggande förutsättning för att landets samlade produktionsresurser skall kunna utnyttjas på ett riktigt sätt. Den mest positiva utvecklingen av samhällsekonomin erhålles om mänskligt kunnande, samhällsinvesteringar och råvarutillgångar över hela landet tas till vara.

Regional balans innebär sålunda att statsmakterna vid beslut inom alla samhällssektorer skall ta hänsyn till vad målet regional balans kräver. Samhällets insatser måste samordnas så att en positiv regional utveckling främjas.

Ett exempel på vad regionala obalanser får för negativa effekter är följande. I koncentrationsområdena är löneglidningen stor. Bristyrkesgrupper inom främst det privata näringslivet får löner avsevärt över slutna avtal medan motsvarande grupper inom den offentliga sektorn står stilla på avtalad nivå. I ej överhettade regioner är löneglidningen liten. Detta förhållande skapar spänningar både mellan regioner och inom regioner och mellan människor med olika yrken. Sammantaget riskerar löneglidning och lönerörelse att leda till en sådan kostnadsutveckling att Sveriges konkurrenskraft gentemot andra länder försämras med en allt sämre bytesbalans som följd. Det är, enligt utskottets mening, förstäeligt att människor med fasta avtal i överhettade regioner blir missnöjda med en sådan utveckling. Det inflationstryck som den starka löneglidningen skapar leder till att många grupper drabbas av ökade levnadskostnader. Steg för steg halkar de efter i löneutvecklingen. Detsamma gäller människor i ej överhettade regioner som också successivt halkar efter genom de ökade lönekyftorna.

Det krävs enligt utskottets uppfattning en ny ekonomisk politik om målet regional balans och en balanserad befolkningsutveckling skall ha en mening och kunna uppnås. Detta bör ges regeringen till känna.

1988/89:FiU20
Reservationer

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *den ekonomiska politiken och målet regional balans* att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Fi207 och 1988/89:Fi226 yrkande 3 ger regeringen till känna vad utskottet anfört om regional balans som övergripande politiskt mål,

9. Löntagarfonder (mom. 4)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Gunnar Björk (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Lars De Geer (fp) och Ivar Franzén (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "Utskottet får" och på s. 38 slutar med "motion Fi202 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Löntagarfonderna är ett hot mot marknadsekonomin. De måste därför avskaffas. Avvecklingen skall tillgodose följande grundläggande krav:

1. Den skall vara definitiv.
2. Den får inte utsätta aktiebörsen för kraftig kurspress.
3. Den skall stärka möjligheterna att varaktigt uppnå en högre ekonomisk tillväxt i den svenska ekonomin.

Det första och viktigaste steget i avvecklingen bör vara att upphäva fondskatterna och att befria fondbyråkratin i form av styrelser och kanslier från dess arbetsuppgifter. Detta bör ske redan den 1 juli 1989.

Vinstskatten skall inte tas ut för år 1988 och senare, och den särskilda löneskatten på 0,2 % skall avvecklas fr.o.m. andra halvåret 1989.

Enligt utskottets mening bör löntagarfondernas tillgångar främst användas för att stimulera det frivilliga individuella sparandet i svensk ekonomi. Omvandlingen av fondernas tillgångar från kollektivt ägande till individuellt ägande bör ske på följande sätt:

- För alla som är berättigade att delta i allemanssparandet, drygt 6,5 miljoner personer, framräknas en andel i fondtillgångarna. Det exakta beloppet fastställs när fonderna skiftas ut. Värdet på varje andel maximeras dock till 1 200 kr.
- Fondandelarna utgår i form av en sparpremie till personer som under en tvåårsperiod efter avvecklingsbeslutet deltar i allemansfondssparandet. Berättigad till sparpremien blir den som under dessa år vid minst tolv tillfällen sparar sammanlagt 2 400 kr.

De medel som inte tas i anspråk för sparpremier bör användas för att på andra sätt stimulera tillväxten och sparandet i svensk ekonomi. Medel bör avsättas till fristående stiftelser med syfte att finansiera forskning vid främst univesitet och högskolor, bl.a. miljöstrategisk forskning. De bör också användas för att stimulera ett långsiktigt bundet sparande till egen bostad eller för pensionsåldern. Någon del av fondmedlen kan också överföras till det egentliga ATP-systemet.

Genom att fondtillgångarna i första hand används för att stimulera

individuellt riskvilligt sparande tas ett viktigt steg i riktning mot ett breddat enskilt ägande i näringslivet.

Preciseringen av hur fondmedlen slutligt skall skiftas bör bli föremål för utredning och beslut senast våren 1991. Fram till dess måste en interimistisk förvaltning ske. Utskottet anser att denna bör handhas av en särskild avvecklingsnämnd.

Eftersom avvecklingen skall vara definitiv kan utskottet inte godta det av miljöpartiet framförda förslaget om en alternativ användning av löntagarfondernas tillgångar i s.k. närfonder. Utskottet avstyrker därför motionerna Fi217 (mp) och Fi314 (mp). Likaså avstyrker utskottet motion Fi202 i vilken man förespråkar en uppbyggnad av nya s.k. samhällsfonder under 1990-talet. Utskottet tar mycket bestämt avstånd från dylika socialistiska påfund.

Det är som utskottet ser det oroväckande, om än inte förvånande, att fler fondpropåer nu åter börjar göra sig gällande från Landsorganisationen (LO). Nyligen presenterade en arbetsgrupp inom LO förslag till vidareutveckling av det kollektiva ägandet. Slutsatsen i arbetsgruppens rapport är att den svenska ekonomin behöver ett ökat offentligt sparande, vilket skall åstadkommas framför allt genom en rad nya fonder och genom expansion av AP-fonderna. Tidigare erfarenheter pekar mot att sådana tankar så småningom blir det socialdemokratiska partiets politik. Som framhålls i motionerna Fi215 (m) och Fi411 (fp) bör riksdagen därför ge regeringen till känna att riksdagen med bestämdhet avvisar förslag om en fortsatt fonduppbyggnad.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *löntagarfonder*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Fi203, 1988/89:Fi205, 1988/89:Fi215 yrkandena 1 och 2 och 1988/89:Fi411 yrkande 2 samt med anledning av motion 1988/89:Fi206 och med avslag på motionerna 1988/89:Fi202, 1988/89:Fi217 och 1988/89:Fi314 yrkande 2 hemställer om förslag hos regeringen om ett snabbt avskaffande av löntagarfonderna samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en ytterligare fonduppbyggnad,

10. Löntagarfonder (mom. 4)

Hans Petersson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "De samhällsfonder" och slutar med "motion Fi202 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Löntagarfonderna har inte blivit det offensiva redskap som förutskickades i fondebattens början. Fonderna har inte heller svarat upp mot de syften som angavs för deras verksamhet när riksdagen år 1983 band sig för en utslätad fondreform. Med hänsyn härtill är det enligt utskottets mening nu hög tid för arbetarrörelsen att enas kring ett nytt fondsystem som bättre motsvarar tidigare ställda förväntningar. Ett förslag till ett sådant system, kallat samhällsfonder, redovisas i vänsterpartiet kommunisternas motion Fi202. Detta förslag bör ligga till grund för det nya fondsystem som enligt utskottets mening bör byggas upp under 1990-talet.

Samhällsfonderna skall ha en regional förankring och verka för att sysselsättning och näringsliv inom varje region främjas. I enlighet med vad som föreslås i motionen bör det inrättas 24 länsfonder och en central riksfond. Fondernas verksamhet skall finansieras genom beskattning av produktion, vinster och förmögenhet utan att det sker någon avräkning i avtalsrörelsen för denna finansiering. Det är också som utskottet ser det viktigt att man på det sätt som föreslås i motionen utnyttjar fonderna för att bygga upp en svensk industriproduktion och motverka industriutflyttning till andra länder.

I likhet med motionärerna ser utskottet de föreslagna samhällsfonderna som ett instrument i en strategi för socialism. Tillsammans med andra åtgärder kan ett fondsystem av detta slag användas för att bryta storfinansens makt. Utskottet anser därför att regeringen i enlighet med det förslag som redovisas i motion Fi202 (vpk) bör tillkalla en utredning med uppgift att lägga fram förslag till ett nytt fondsystem inför 1990-talet. Vad utskottet här anfört innebär att utskottet tillstyrker bifall till denna motion.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *löntagarfonder*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi202 avslår motionerna 1988/89:Fi203, 1988/89:Fi205, 1988/89:Fi206, 1988/89:Fi215 yrkandena 1 och 2, 1988/89:Fi217, 1988/89:Fi314 yrkande 2 och 1988/89:Fi411 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om uppbyggnaden av samhällsfonder för 1990-talet,

11. Löntagarfonder (mom. 4)

Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar med "Utskottet får" och på s. 38 slutar med "Fi314 (mp) yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening krävs en förnyelse av det småskaliga och lokala näringslivet. Detta måste ges möjlighet att konkurrera på förmånliga villkor med dagens storskaliga näringsliv och dess alltmer anonyma ägande.

Miljöpartiet de gröna har i motionerna Fi217 och Fi314 lagt fram förslag om hur man skall komma till rätta med detta problem. Motionärerna vill att det i varje kommun skall inrättas en näringslivsfond (närfond). Sådana närfonder skall stimulera och underlätta uppbyggnaden av ett lokalt småskaligt näringsliv genom rådgivning, lågräntelån och förmedling av riskkapital osv. De skall också kunna hjälpa anställda att ta över ägandet i företag som skall säljas.

Ett system med närfonder kan som utskottet ser det verkningsfullt bidra till att stimulera utbyggnaden av ett småskaligt näringsliv över hela landet. Närfonder bör därför inrättas i varje kommun. En fördel med ett sådant system är att det inte belastar statsbudgeten. I likhet med motionärerna anser utskottet nämligen att de regionala löntagarfonderna skall avvecklas och att 10 miljarder kronor av deras tillgångar skall föras över till närfonderna i en första omgång.

I avvaktan på att löntagarfonderna avvecklas bör en del av vinstdelnings-

skatten användas för att finansiera närfondernas verksamhet. Denna skatt bör också kunna utnyttjas i den långsiktiga uppbyggnaden av närfonderna om så visar sig erforderligt.

I likhet med miljöpartiet de gröna ser utskottet dessa fonder som ett viktigt led i arbetet med att få en levande landsbygd och för att kunna få igång bra och miljövänlig produktion utanför storstäderna. Det är också viktigt att de tillgångar som finns i löntagarfonderna används till något mer konstruktivt än kapplöpningen på Stockholms fondbörs.

Vad utskottet här anfört om inrättande av närfonder och om utnyttjandet av vinstdelningsskatten bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande löntagarfonder

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Fi217 och 1988/89:Fi314 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 1988/89:Fi202, 1988/89:Fi203, 1988/89:Fi205, 1988/89:Fi206, 1988/89:Fi215 yrkandena 1 och 2 samt 1988/89:Fi411 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om inrättande av närfonder och om utnyttjande av vinstdelningsskatten.

12. Vinstandelssystem (mom. 5)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Gunnar Björk (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Lars De Geer (fp) och Ivar Franzén (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Under 1980-talet" och på s. 39 slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet får med anledning härav anföra följande. Regeringen genomdrev våren 1987 försämringar i den skattemässiga behandlingen av anställdas vinstandelar, som därvid i stort sett kom att jämnställas med lön. Enligt utskottets mening är detta fel.

För det *första* är vinstandelar till skillnad från lön osäkra. Den anställda vet inte förrän i efterhand om det blir någon vinst och hur stor vinstandelen blir. För det *andra* kan den anställda inte omedelbart disponera vinstandelen, eftersom denna är bunden i minst fem år. För det *tredje* påverkas ATP-systemet på ett ologiskt och inkonsekvent sätt. En vinstandel belastas med arbetsgivaravgifter vid själva avsättningen, men motsvarande andel blir ATP-grundande först flera år senare när den blir tillgänglig för den anställda och han tar upp den i sin deklaration. För det *fjärde* bestäms vinstandelen inte i löneförhandlingar mellan företagsledning och fackliga organisationer utan beslutas av ägarna i enlighet med aktiebolagslagens regler om disposition av vinsten.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att vinstandelssystem har gynnsamma effekter för samhälle, näringsliv och anställda. För att stimulera och underlätta en fortsatt utveckling av vinstandelssystem bör därför inte vinstandelar beläggas med socialavgifter under förutsättning av att bindningstiden inte understiger fem år.

Vinstandelssystem bör också införas i statligt ägda företag. Med hänsyn till

att affärsverken har en monopolställning och deras taxor och avgifter fastställs i särskild ordning, är detta en verksamhetsform som är mindre lämpad för vinstandelssystem. Utskottet har emellertid i annat sammanhang förordat att de konkurensutsatta delarna av affärsverken skall ombildas till bolagsform. I takt med att en sådan ombildning kommer till stånd kan, som utskottet ser det, vinstandelssystem införas inom stora delar av affärsverkens verksamhetsområden.

Vad utskottet här anfört innebär således att utskottet biträder förslagen i motionerna Fi410 (fp) yrkande 1, Fi411 (fp) yrkande 3 och Fi608 (m) yrkande 3.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *vinstandelssystem*

att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:Fi410 yrkande 1, 1988/89:Fi411 yrkande 3 och 1988/89:Fi608 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om vinstandelssystem,

13. Generellt frisläpp av investeringsfonder (mom. 6)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Lars De Geer (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 39 som börjar med "Regeringen meddelade" och slutar med "motion Fi204 (fp)" bort ha följande lydelse:

Med anledning av kravet i motion Fi204 (fp) på ett generellt frisläpp av investeringsfonder vill utskottet anföra följande.

För närvarande är investeringsfonderna frisläppta för investeringar i stödområdena t.o.m. mars 1989 och för miljöinvesteringar t.o.m. mars 1990. I propositionen informeras riksdagen om att regeringen avser att förlänga frisläppet ett år – dvs. till mars 1990 resp. mars 1991 – och även i fortsättningen begränsa fondernas användning till dessa typer av investeringar. Dessa åtgärder är enligt utskottets uppfattning ännu ett uttryck för regeringens ambition att detaljstyra företagens investeringar, något som rimmar illa med ambitionen att avreglera.

Enligt utskottets uppfattning bör regeringen besluta om ett generellt frisläpp av de allmänna investeringsfonderna och investeringsreserverna. Ett generellt frisläpp är viktigt bl.a. också från den synpunkten att det underlättar företagens planering så att investeringarna kan få en effekt i en kommande lågkonjunktur. Vad utskottet här anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *generellt frisläpp av investeringsfonder*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi204 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om generellt frisläpp av investeringsfonder och investeringsreserver,

14. Förnyelsefonder (mom. 7)

1988/89:FiU20
Reservationer

Hans Petersson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Utskottet får" och på s. 40 slutar med "motion Fi708 (vpk)" bort ha följande lydelse:

Utmärkande för de nuvarande förnyelsefonderna är att de inte kommer alla till del. Anställda i företag med stora vinster har goda möjligheter att komma i åtnjutande av fonderna. Däremot får de som arbetar i företag med stora behov men låga vinster inget utbyte av förnyelsefonderna. Detsamma gäller för anställda i den offentliga sektorn som står helt utanför fondsystemet. Förnyelsefonderna bidrar härigenom till att underbygga de stora skillnader som redan föreligger.

I motion Fi708 anvisar vänsterpartiet kommunisterna en väg att komma till rätta med detta problem. Denna möjlighet bör enligt utskottets mening tas till vara. I överensstämmelse med motionärernas förslag bör företagen åläggas att göra ytterligare fondavsättningar men denna gång till en gemensam förnyelsefond som inte är företagsanknuten. Riksdagen bör enligt utskottets mening hos regeringen begära förslag om en utbyggnad av förnyelsefonderna genom avsättningar på det sätt som anges i motion Fi708 (vpk). I den nya fondens styrelse skall de fackliga organisationerna inneha en majoritet av platserna. I första hand bör fondens medel användas för teknisk-humanistisk vuxenutbildning varvid särskild prioritet bör ges åt dem som har mindre än tio års skolgång.

Det får ankomma på regeringen att i överensstämmelse med dessa riktlinjer utforma mer detaljerade föreskrifter för ett sådant fondsystem. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *förnyelsefonder*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi708 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ett nytt system med förnyelsefonder,

15. Ekonomisk demokrati (mom. 8)

Hans Petersson (vpk) och Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 40 som börjar med "Som framhålls" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Både den fortsatta koncentrationen och den fortsatta transnationaliseringen har inneburit en ökad maktställning för kapital- och ägarmakten i Sverige. Detta gäller såväl inom de stora företagen som inom samhället som helhet. Det är mycket svårt för en arbetargrupp att hävda sina intressen i ett stort företag med låt oss säga 100 000 anställda. Ännu svårare är det om företaget har en världsomspännande verksamhet och huvuddelen av de anställda utanför Sverige. Tendenserna till fortsatt maktkoncentration inom det ekonomiska livet måste därför brytas. I stället måste en utveckling inledas som bryter fåtalsväldet inom företagen och i näringslivet samt ersätter detta

med demokratiska ägarformer och avgörande makt för dem som utför arbetet. Detta måste gälla inom både privat och offentligt ägda företag. Kampen på arbetsplatserna, av de fackliga och politiska organisationerna är därvid avgörande. Den måste emellertid stödjas och befästas av uttalanden och lagstiftning i riksdagen. Utskottet föreslår att riksdagen i detta syfte uttalar sig för ekonomisk demokrati, för en utveckling i riktning mot demokratiska förhållanden inom näringslivet.

Ägarutredningens (dir. 1985:22) uppdrag var begränsat. Dess uppgift tolkades så att den skulle studera frågan om ägande och inflytande med utgångspunkt i näringslivets förmåga till förnyelse och tillväxt. Den slutliga frågeställningen skulle vara hur denna förmåga påverkas av förändringar i ägar- och inflytandestrukturen. Förändringarnas betydelse för företagsdemokratiska och fördelningspolitiska strävanden i samhället ansågs ligga utanför dess uppdrag att behandla. Såsom påpekades i en av reservationerna till utredningen kan man emellertid inte skilja dessa frågor från varandra. Ett ökat inflytande för de anställda i företagen, för arbetare, tekniker och tjänstemän, är i själva verket en avgörande förutsättning för ett mera effektivt näringsliv. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att ägarutredningen följs upp med en ny utredning vars uppgift skall vara att studera möjligheterna för en demokratisk utveckling inom företagen och hela det ekonomiska livet samt framlägga förslag i denna riktning.

Vad utskottet här anfört om ekonomisk demokrati i näringslivet bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *ekonomisk demokrati*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Fi210 yrkandena 1 och 2 samt 1988/89:Fi224 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ekonomisk demokrati och att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att framlägga förslag som främjar en demokratisering av näringslivet.

16. Ekonomisk demokrati (mom. 8, motiveringen)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Gunnar Björk (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Lars De Geer (fp) och Ivar Franzén (c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 40 som börjar med "Som framhålls" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Som framställs i motionerna var ägarutredningens uppgift att studera frågor om ägande och inflytande i näringslivet och vilken betydelse dessa förhållanden har för förnyelse och tillväxt. Utskottet kan inte se att den kontinuerliga process som kännetecknar förnyelsen av näringslivet ytterligare skulle föras framåt genom att en ny ägarutredning tillsätts med den inriktning som föreslås i här aktuella motioner. Utskottet vill tillägga att ett ökat enskilt aktieäggande är en viktig del i att sprida makt och inflytande i näringslivet. Åtgärder bör därför vidtas för att stimulera enskilt aktieäggande.

17. Förslag för främjande av högteknologi (mom. 9)

1988/89:FiU20

Reservationer

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Gunnar Björk (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Lars De Geer (fp) och Ivar Franzén (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 40 som börjar med "Ett förslag" och slutar med "yrkande 8" bort ha följande lydelse:

I *motion Fi226* (c) framförs ett förslag att förbättra produktiviteten genom att främja högteknologiska branscher.

Som utskottet ser det fäster centern i motion Fi226 (c) uppmärksamheten på en angelägen industripolitisk fråga. Denna fråga tas också upp i motion Fi214 (m) och har också tidigare tagits upp av folkpartiet, t.ex. i dess näringspolitiska motion under föregående riksmöte (motion 1987/88:N304). Den svenska industrin är i hög grad inriktad på traditionella industrigrenar. Devalveringarna under åren 1981 och 1982 har starkt bidragit till att våra basindustrier har haft en gynnsammare utveckling under senare år än övriga industrigrenar. Det starka beroendet av basindustrierna gör samtidigt Sverige mer känsligt vid en konjunktursvängning. Dessutom präglas världsmarknaden för basindustriernas produkter av låg tillväxttakt i jämförelse med världshandeln med högteknologiska produkter. De högteknologiska industribranscherna är strategiskt viktiga och framtidsinriktade.

Parallellt med en fortsatt satsning på de traditionella industrigrenarna måste därför Sverige, enligt utskottets mening, främja utvecklingen av den högteknologiska industrin. Regeringen bör låta utreda hur en sådan utveckling kan stimuleras och därefter återkomma till riksdagen med förslag till åtgärder.

Utskottet tillstyrker med det anförda yrkande 8 i motion Fi226 (c).

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. *beträffande förslag för främjande av högteknologi*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi226 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

18. Finansiering av socialförsäkringssystemet (mom. 10)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Gunnar Björk (c), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m), Lars De Geer (fp) och Ivar Franzén (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 41 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "motion Fi710 (c)" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening tar motionärerna upp en viktig fråga när man pekar på vissa grundläggande problem som är förknippade med den långsiktiga finansieringen av socialförsäkringssystemet. Dessa frågor har utförligt behandlats också i partimotioner från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet. Hur man skall komma till rätta med de snabbt stigande kostnaderna i de stora transfereringssystemen kommer att vara av stor betydelse för den ekonomiska politiken under kommande år.

Med hänsyn härtill delar utskottet motionärernas uppfattning att en översyn bör göras socialförsäkringssystemet och dess finansiering. Vad utskottet här anför innebär att utskottet biträder motion Fi710 (c).

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *finansiering av socialförsäkringssystemet* att riksdagen med anledning av motion 1988/89:Fi710 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av socialförsäkringssystemet och dess finansiering,

1988/89:FiU20

Reservationer

19. Statsskuldspolitiken (mom. 11)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Lars De Geer (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "Utskottet vill med" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Det kontinuerliga tillflödet av allemanssparande och kravet att suga upp likviditet från hushållen medförde när upplåningbehovet samtidigt minskade att det tidvis blev svårt att förse penning- och obligationsmarknaderna med erforderlig mängd statsskuls- och riksobligationer. Detta är olyckligt eftersom dessa upplåningsformer fungerar smidigt och är kostnadseffektiva. Det försvårar riksbankens möjligheter att föra en effektiv kreditpolitik.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att allemanssparandet har flera nackdelar från statsskuldspolitisk synpunkt. Kostnaden är hög, närmare 13 %, vilket är väsentligt mer än för andra upplåningsformer. Vidare innebär en fortsatt ökning av allemanssparandet att likvidiseringen av statsskulden ökar. Inlåningen är i princip å vista, vilket skapar osäkerhet i riksgäldskontorets skuldförvaltning. Utskottet anser därför i likhet med vad som anförs i motionerna att allemanssparandet bör avvecklas som statlig upplåningsform.

Även sparobligationer bör avvecklas som upplåningsform och volymen av premieobligationer bör inte öka. De störningar som på senare tid uppträtt på premiemarknaden motiverar enligt utskottets mening försiktighet med nya emissioner under år 1989.

Utskottet anser i likhet med vad motionärerna anför att upplåningen utomlands fungerar smidigt. Utskottet ställer sig också bakom normen att staten inte skall låna utomlands. Det förefaller emellertid inte rimligt när bytesbalansen visar ett växande underskott att staten skall amortera ned utlandsskulden. Det medför som anförs i motion Fi214 (m) att statens upplåningskostnader stiger.

Vad utskottet anfört om statsskuldspolitiken bör riksdagen som sin mening ge riksgäldsfullmäktige till känna.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *statsskuldspolitiken*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Fi214 yrkande 5 och 1988/89:Fi223 yrkande 5 som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad utskottet anfört om statsskuldspolitiken,

20. Engångsförstärkningar av budgeten (mom. 12)

1988/89:FiU20

Reservationer

Anne Wibble (fp), Gunnar Björk (c), Lars De Geer (fp) och Ivar Franzén (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "Utskottet anser med" och på s. 44 slutar med "yrkande 9" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill anföra följande med anledning av vad som anförs i *motion Fi226 (c)* om att staten bör avyttra statliga företag och annan statlig egendom. Det finns flera goda skäl för en sådan avyttring. Ett skäl som motionärerna uppmärksammar i detta sammanhang är att minska statens skuldbörda. Utskottet delar denna uppfattning. Statsskulden uppgår till betydande belopp, vilket gör att statsskuldräntorna blir avsevärda. Räntorna utgör numera ca 15 % av statsbudgetens utgifter. En försäljningsvolym motsvarande ca 15 – 20 miljarder kronor under en treårsperiod kan således på sikt minska statens räntekostnader.

En avyttring av statliga företag innebär dessutom flera andra fördelar. Det kan bidra till ett spritt ägande och en ökad konkurrens. Enligt utskottets mening bör i första hand de anställda få möjlighet att bli delägare i de företag man arbetar i. I andra hand bör allmänheten ges tillfälle att teckna aktier. Kapitalmarknadens ordinarie aktörer bör i princip komma först i tredje hand. Detta motverkar institutionellt ägande.

Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion Fi226 yrkande 9 som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet anfört om målsättning och inriktning av engångsförstärkningar av budgeten. Regeringen bör bemyndigas att genomföra försäljningar med denna inriktning.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *engångsförstärkningar av budgeten*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:Fi226 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om målsättning och inriktning beträffande engångsförstärkningar av budgeten samt bemyndigar regeringen att genomföra erforderliga försäljningar,

21. Inriktning av kreditpolitiken (mom. 14)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Lars De Geer (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med "Utskottet har" och på s. 46 slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser mycket positivt på den avreglering som ägt rum på kreditmarknaden sedan början av 1980-talet. En väl fungerande kreditmarknad har stora fördelar från effektivitetssynpunkt. Enligt utskottet bör också återstående rester av kreditregleringen avlägsnas. När avregleringen är fullständigt genomförd bör detta bekräftas genom att lagen om kreditpolitiska medel ersätts med en regelrätt beredskapslag för extra ordinära situationer. Det är vidare uppenbart att den genomförda utvidgningen av omsättningsskatten på aktier till fondkommissionärens egenhandel samt införande av en omsättningsskatt på penningmarknaden fått avsevärda negativa effekter.

Omsättningen av vissa instrument sjönk med en tredjedel. Kostnaderna för låntagarna, inte minst för staten, blev avsevärt högre.

1988/89:FiU20
Reservationer

Utskottet anser i likhet med motionärerna att riksbanken bör avskaffa diskontot snarast möjligt.

Vad utskottet här anfört med anledning av motion Fi214 (m) yrkande 6 i berörd del om kreditpolitiken bör ges fullmäktige i riksbanken till känna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *inriktning av kreditpolitiken*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:Fi214 yrkande 6 i berörd del som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

22. Avskaffande av bilkreditförordningen (mom. 15)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Lars De Geer (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 46 som börjar med "Bilkreditförordningen upphörde" och slutar med "motion Fi225" bort ha följande lydelse:

Betalningsvillkor vid försäljning av motorfordon regleras sedan den 28 april 1988 med stöd av förordningen om betalningsvillkor vid kreditköp. Enligt denna förordning krävs en kontantinsats om 50 % vid köp av motorfordon och en kontantinsats om 40 % vid andra kreditköp. Det ankommer på regeringen att meddela dessa föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp.

Det finns enligt utskottets mening inte anledning att på detta sätt utfärda särskilda kreditvillkor för bilinköp. Det försvårar förnyelsen av bilbeståndet, vilket fördröjer övergången till katalytisk avgasrening för bilar. Utskottet anser att de här påtalade restriktionerna bör avskaffas snarast. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *avskaffande av bilkreditförordningen*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:Fi225 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Valutaregleringen (mom. 16)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Lars De Geer (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Vad utskottet nu" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser emellertid att lösningen av dessa frågor, avseende skattekontroll och beredskapslagstiftning, inte får utgöra hinder för att definitivt i ett steg avveckla valutaregleringen. Utskottets ställningstagande innebär också att kravet i motion Fi214 (m) om att avskaffa nuvarande

beloppsbegränsning för fysiska personer vid köp av bostad för eget bruk tillgodoses.

1988/89:FiU20
Reservationer

Vad utskottet anfört med anledning av motion Fi214 (m) yrkande 6 i här berörd del bör riksdagen som sin mening ge regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *valutaregleringen*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi214 yrkande 6 i berörd del och med anledning av motionerna 1988/89:Fi201 yrkande 2, 1988/89:Fi220 yrkande 1, 1988/89:Fi226 yrkande 5 och med avslag på motionerna 1988/89:Fi210 yrkande 3, 1988/89:Fi211 yrkande 2 och 1988/89:Fi224 yrkande 9 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört om avskaffande av valutaregleringen,

24. Valutaregleringen (mom. 16)

Gunnar Björk och Ivar Franzén (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Vad utskottet nu" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Vad utskottet nu anfört om avvecklingstakten innebär att utskottet inte kan ställa sig bakom vad som anförs i motion Fi214 (m). I samma motion begärs också att beloppsbegränsningen för fysiska personer att köpa fastighet utomlands skall slopas omgående. Det bör som utskottet anfört ankomma på riksbanken att besluta om de olika stegen i avregleringen. Utskottet avstyrker därmed motion Fi214 yrkande 6 i här berörd del.

Utskottet vill dessutom i likhet med vad som anförs i motion Fi222 (c) anföra att Sverige måste ha möjlighet att utveckla och vidmakthålla en närings- och ägarstruktur som garanterar inflytande, regional utveckling och trygghet för de anställda. Det innebär enligt utskottet att i den harmoniseringsprocess med den västeuropeiska gemenskapen som pågår är det viktigt att begränsningsregler kan införas för att inte situationer skall uppstå där vitala svenska industri- och ägarintressen helt kommer att styras av nya makt- och ägarkoncentrationer utanför landets gränser.

Vad utskottet anfört med anledning av motionerna Fi201 yrkande 2, Fi220 yrkande 1 och Fi226 yrkande 5 om kredit- och valutapolitiken bör riksdagen som sin mening ge regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *valutaregleringen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Fi201 yrkande 2, 1988/89:Fi220 yrkande 1 och 1988/89:Fi226 yrkande 5 och med avslag på motionerna 1988/89:Fi210 yrkande 3, 1988/89:Fi211 yrkande 2, 1988/89:Fi214 yrkande 6 i berörd del och 1988/89:Fi224 yrkande 9 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

25. Valutaregleringen (mom. 16)

1988/89:FiU20

Reservationer

Hans Petersson (vpk) och Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "Utskottet vill" och på s. 49 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Sveriges utrikeshandel sker till ca 50 % med EG-länder. Utskottets slutsats härav är att den redan höga graden av beroende inte bör höjas ytterligare. Det är snarare logiskt att prioritera förbindelser med andra länder och marknader. Detta understryks av EG-ländernas påtagliga inre svårigheter. De tyngs av överproduktion och massarbetslöshet. Utvecklingen av svensk utrikeshandel bör därför snarare ske med marknader utanför EG: Förenta Staterna, Canada, Östeuropa, EFTA-länderna, Asien och övriga delar av tredje världen. Sårbarheten för Sverige blir mindre med mer mångsidiga kontakter.

Sverige bör enligt utskottets mening som alternativ till EG-harmonisering sätta ett alleuropeiskt perspektiv. Friare handel samt ekonomiskt och kulturellt samarbete mellan alla europeiska länder måste eftersträvas. Endast med en sådan inriktning av Europapolitiken gynnas avspänning och fred.

En ensidig anpassning till förhållandena inom EG riskerar att bli en anpassning till de kommersiella intressena, den konservativa politiken och till långtgående överutnyttjande av såväl människor som natur.

En totalavreglering av valutarestriktionerna skulle innebära en fullständig kapitulation för dessa krafter. Det finns snarare anledning att ompröva de liberaliseringar som redan genomförts i Sverige. Framför allt bör utflyttning av svenska företag och sysselsättningstillfällen styras på ett för Sverige samhällsekonomiskt acceptabelt sätt. Valutalagstiftningens alla möjligheter bör utnyttjas för ett verkligt samhällsinflytande över den ekonomiska internationaliseringsprocessen.

Vad utskottet anfört med anledning av motionerna Fi210 (vpk) yrkande 3, Fi211 (mp) yrkande 2 och Fi224 (vpk) yrkande 9 bör riksdagen som sin mening ge regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna,

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *valutaregleringen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:Fi210 yrkande 3, 1988/89:Fi211 yrkande 2 och 1988/89:Fi224 yrkande 9 samt med avslag på motionerna 1988/89:Fi201 yrkande 2, 1988/89:Fi214 yrkande 6 i berörd del, 1988/89:Fi220 yrkande 1 och 1988/89:Fi226 yrkande 5 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

26. Utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande (mom. 17)

Gunnar Björk och Ivar Franzén (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Utskottet ser" och slutar med "Fi222 yrkande 1" bort ha följande lydelse:

I motion Fi222 (c) begärs *en utvärdering av konsekvenserna av avregleringen inom valutaområdet*.

Utskottet anser det nödvändigt att avskaffandet av valutaregleringen kan kombineras med sådana regler att det inte kommer i konflikt med uppställda välfärds mål eller får negativa effekter på den regionala utvecklingen. Om en avskaffad valutareglering leder till att utländska placeringar i värdepapper allvarligt förändrar ägarbilden och inflytandet i svenskt näringsliv måste det enligt utskottets uppfattning vara möjligt att göra korrigeringar. Det är därför nödvändigt att riksdag och regering noggrant följer utvecklingen. Utskottet tillstyrker med det anförda att en utvärdering görs på det sätt som föreslås i motion Fi222 yrkande 1.

Däremot anser utskottet inte att en parlamentarisk utredning som föreslås i motion Fi212 (mp) behöver tillsättas och att resultaten av denna bör avvaktas innan ytterligare steg tas i avreglerande riktning. Utskottet avstyrker således motion Fi212 yrkandena 1-4 och 6.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi222 yrkande 1 och med avslag på motion 1988/89:Fi212 yrkandena 1, 2, 3, 4 och 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om en utvärdering av konsekvenserna av valutaregleringens avskaffande.

27. Utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande (mom. 17)

Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Utskottet ser" och slutar med "Fi222 yrkande 1" bort ha följande lydelse:

I motion Fi222 (c) begärs *en utvärdering av konsekvenserna av avregleringen inom valutaområdet* och i motion Fi212 (mp) föreslås att utvecklingen måste föregås av en allsidig och omfattande parlamentarisk utredning om konsekvenserna på kort och lång sikt.

Efter en utveckling av valutaregleringen torde enligt utskottets bedömning möjligheterna för Sverige att föra en självständig svensk ekonomisk politik vara mycket små. Kapitalets lättrorlighet gör att alla ekonomisk-politiska åtgärder kommer att mötas av omedelbara motreaktioner. Företagen kommer att vara oförhindrade att placera och omfördela sina tillgångar enbart i enlighet med företagets bästa. Möjligheterna för samhället att påverka kapitalströmmarna blir obefintliga vid en gemensam valutamarknad. Alla länder tvingas föra samma ekonomiska politik, dvs. de små länderna måste anpassa sig till de starkare ekonomierna. Detta ser utskottet som mycket oroande.

Det högt industrialiserade Europa står inför utomordentligt stora problem. Det är få områden i världen som har en så omfattande och svår miljöförstöring. Den stora politiska utmaningen för Europa de närmaste årtiondena är, såsom anføres i motion Fi212 (mp), att komma till rätta med

dessa problem och ge befolkningen drägliga levnadsförhållanden. Detta kräver politisk handlingskraft men också redskap för att genomföra förändringar med. Att i detta läge helt avhända sig möjligheterna att påverka kapitalflödena innebär att miljöförstöringen kommer att fortgå med oförminskad kraft.

Det finns som utskottet ser det goda skäl för att ordenligt utreda konsekvenserna av en avveckling av valutaregleringen innan riksdagen fattar beslut i frågan. Samtliga politiska partier bör delta i ett sådant arbete. Utskottet tillstyrker således motion Fi212 yrkandena 1-4 och 6.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. *beträffande utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi212 yrkandena 1, 2, 3, 4 och 6 och med avslag på motion 1988/89:Fi222 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en parlamentarisk utredning av konsekvenserna av valutaregleringens avskaffande,

28. Utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande (mom. 17, motiveringen)

Under förutsättning av bifall till reservation 25

Hans Petersson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Utskottet ser" och slutar med "Fi222 yrkande 1" bort ha följande lydelse:

I motionerna Fi212 och Fi222 begärs att valutaregleringen skall utredas eller att konsekvenserna av avregleringen skall utvärderas. Eftersom utskottet anser att valutaregleringen inte skall avskaffas finns det heller inte skäl att utvärdera konsekvenserna av en avreglering. Motionerna avstyrks därför av utskottet.

29. En valutapolitisk beredskapslag (mom. 18)

Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Målet för" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som föreslås i motion Fi212 (mp) att om en avveckling sker av valutaregleringen bör den kombineras med en *valutapolitisk beredskapslag* som gör det möjligt att lätt och snabbt kunna återinföra valutaregleringen om det blir nödvändigt.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. *beträffande en valutapolitisk beredskapslag*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi212 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

30. En valutapolitisk beredskapslag (mom. 18, motiveringen)

1988/89:FiU20

Reservationer

Under förutsättning av bifall till reservation 25

Hans Petersson (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Målet för" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Eftersom utskottet anser att valutaregleringen bör bibehållas finns det inte skäl att införa *en valutapolitisk beredskapslag*. Utskottet avstyrker därför motion Fi212 yrkande 5.

31. Facklig vetorätt vid utländska företagsköp (mom. 19)

Hans Petersson (vpk) och Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

De värden som investeras i svenska företags uppköp av företag i utlandet eller som utgörs av svenska företag som förvärvas av utländska kapitalgrupper har skapats av de arbetande vid resp. företag. De bör enligt utskottets mening ha den avgörande bestämmanderätten över de värden som skapats genom deras arbete. De fackliga organisationerna vid resp. företag bör därför ha vetorätt när det gäller försäljning av svenska företag till utländskt kapital eller svenska företags uppköp av företag i utlandet. Riksdagen bör i enlighet med vad som anförs i motion Fi210 yrkande 4 av regeringen begära förslag till lagstiftning i detta syfte.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *facklig vetorätt vid utländska företagsköp* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi210 yrkande 4 hos regeringen begär förslag till lagstiftning med syfte att ge de fackliga organisationerna vid resp. företag vetorätt vid försäljning av svenska företag till utländskt kapital eller svenska företags uppköp av företag i utlandet,

32. Facklig vetorätt vid utländska företagsköp (mom. 19, motiveringen)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Lars De Geer (fp) anser att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning innebär utländska företagsförvärv i Sverige vanligen en stimulans för företagen. Teknikutvecklingen främjas och investeringstakten ökar. Därmed stärks företagets konkurrenskraft och förmåga att ge sysselsättning. Utskottet anser mot denna bakgrund att åtgärder bör vidtas för att underlätta och stimulera företagets internationalisering. Företagsförvärvslagen bör därför upphävas så snart som möjligt.

Utskottet anser därför inte att restriktioner av den typ som föreslås i motion Fi210 bör införas i svenska företag. Motionen bör avslås av riksdagen.

1988/89:FiU20
Reservationer

33. Anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS) (mom. 20)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Lars De Geer (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 50 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "därför av utskottet" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Det europeiska monetära systemet (EMS) trädde i funktion i mars 1979. Dess syfte är att upprätta ett närmare samarbete, som leder till en zon av monetär stabilitet i Europa. EMS efterträdde den s.k. valutaormen som efter Bretton-Woods-systemets sammanbrott fungerat under perioden 1972-1978. Samarbetet vilar på ett avtal mellan deltagarländernas centralbanker. Det är således inte någon del av EG-systemet, som utgör en samverkan mellan nationer.

Romtraktaten från år 1957 innehöll inga bestämmelser om en europeisk valutazon. Genom den i februari 1986 undertecknade enhetsakten har det visserligen införts en hänvisning till EMS i Romtraktatens artikel 102. Denna säger att medlemsstaterna, i sin strävan att harmonisera den ekonomiska och monetära politiken, skall beakta den erfarenhet som förvärvats inom ramen för EMS och genom utvecklingen av den europeiska valutaenheten ECU. Men enligt ett rådsbeslut i oktober 1985 är det inte nödvändigt att vara medlem av EG för att delta i EMS. Ingen centralbank i en icke-EG-stat har emellertid ännu framställt någon önskan om sådan medverkan, varför de närmare formerna, som torde få fastställas i förhandlingar, inte är klarlagda.

Valutaregleringens slopande gör det naturligt att överväga frågan om Sveriges valutapolitiska regim. Målet är och förblir en fast växelkurs. Sedan ett tiotal år tillbaka anges denna i förhållande till en korg av utländska valutor. I praktiken har emellertid den svenska kronans värde påverkats av de stora kurssvängningarna för dollarn, som dessutom har getts dubbel vikt i korgen. EMS erbjuder en fastare punkt att anknyta kronan till. Kursrelationerna i detta system har nu varit oförändrade i över två år. Genom en EMS-anknytning skulle Sverige ytterligare markera att inflationsmål och valutakursnormer måste tas på allvar. Vi skulle också erhålla del av det stöd som centralbankerna i EMS-länderna ger varandras valutor om behov uppkommer.

Som isolerad åtgärd löser inte en EMS-anknytning problemen i den svenska ekonomin. Men om den ekonomiska politiken i övrigt ges rätt inriktning, kan ett sådant steg ge ett värdefullt bidrag till kampen mot inflationen. När Sverige år 1977 under trycket av stora ekonomiska obalanser utträdde ur valutaormen, utlovades en förnyad anknytning till ett europeiskt valutasamarbete, så snart förutsättningar för detta åter förelåg. I enlighet med vad som anförs i motionerna Fi221 (m) och Fi223 (fp) yrkande 4 anser utskottet att läget nu är sådant. Det innebär att utskottet avstyrker

motionerna Fi211 (mp) yrkande 1, Fi220 (c) yrkande 2 och Fi222 (c) yrkande 2.

1988/89:FiU20
Reservationer

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS)*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Fi221 och 1988/89:Fi223 yrkande 4 samt med avslag på motionerna 1988/89:Fi211 yrkande 1, 1988/89:Fi220 yrkande 2 och 1988/89:Fi222 yrkande 2 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

34. Anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS) (mom. 20)

Hans Petersson (vpk) och Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 50 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "därför av utskottet" bort ha följande lydelse:

Tänkarna på anslutning till EMS är ett led i Sveriges anpassning och harmonisering till EG. Avsikten är att på punkt för punkt begränsa Sveriges ekonomiska och politiska handlingsfrihet. Det torde vara unikt för ett självständigt land med frihetsanor sedan medeltiden att så totalt vilja begränsa sin politiska självständighet.

Utskottet anser således att någon anslutning eller anknytning till EMS inte bör komma i fråga.

Vad utskottet anfört med anledning av motion Fi211 (mp) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen och riksbanksfullmäktige till känna.

Motionerna Fi220 yrkande 2, Fi221, Fi222 yrkande 2 och Fi223 yrkande 4 avstyrks således av utskottet.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS)*

att riksdagen med anledning av motion 1988/89:Fi211 yrkande 1 och med avslag på motionerna 1988/89:Fi220 yrkande 2, 1988/89:Fi221, 1988/89:Fi222 yrkande 2 och 1988/89:Fi223 yrkande 4 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

35. Uttalande om Sveriges riksbank och svensk myntenhet (mom. 21)

Hans Petersson (vpk) och Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 50 som börjar med "Frågan om" och slutar med "således av utskottet" bort ha följande lydelse:

I förlängningen av EG-samarbetet ligger bildandet av en valutaunion med gemensam valuta och centralbank som konsekvens. Det finns som utskottet

ser det en uppenbar risk att detta för Sveriges del kommer att leda till att vår finansiella självständighet upphör. Detta bör inte få ske enligt utskottets mening.

Utskottet anser därför med bifall till motion Fi211 yrkandena 3 och 4 att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna att Sverige skall behålla Sveriges riksbank och att den svenska kronan skall förbli svensk myntenhet.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. *beträffande uttalande om Sveriges riksbank och svensk myntenhet*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi211 yrkandena 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

36. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 22)

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "**Budgetutvecklingen 1982/83–1989/90**" och på s. 53 slutar med "inte godtagbar" bort ha följande lydelse:

Riktlinjer för budgetpolitiken

Budgetpolitiken spelar, som framhålls i motion Fi214, en central roll i arbetet på att uppnå ökad valfrihet, högre tillväxt och tryggare välfärd i framtiden. Den fortgående ökningen av såväl budgetens inkomst- som dess utgiftssida i förhållande till bruttonationalprodukten måste brytas. Enligt utskottets mening är det nödvändigt att både skattetrycket och den offentliga utgiftsandelens sänks.

Detta innebär att de offentliga utgifternas möjliga ökningstakt i nominella termer bestäms av den reala tillväxten i ekonomin, den inflationstakt som råder i de länder mot vilka Sverige har en fast växelkurs samt de krav på minskning av skattetrycket som ställs upp.

Utskottet anser, i överensstämmelse med vad som framhålls i motion Fi214 (m), att skattetrycket i genomsnitt bör sänkas med cirka en procentenhet per år. Det innebär att de offentliga utgifternas reala ökning måste begränsas till 0,5–1,0 % per år vid en genomsnittlig tillväxt i totalproduktionen (BNP) på 2,0–2,5 % per år.

En sådan inriktning av budgetpolitiken förutsätter avreglering och avmonopolisering av den offentliga verksamheten, så att nödvändiga besparingar därigenom kan göras samtidigt som tillräckligt utrymme för att klara också nytillkommande offentliga utgiftsbehov skapas. Enligt utskottets mening är en sådan inriktning av budgetpolitiken fullt realistisk.

Mot bakgrund av behovet att anpassa den svenska inflationstakten till den som råder i omvärlden måste, enligt utskottets uppfattning, utgiftsökningarna i nominella termer successivt begränsas till ca 5 % för hela den offentliga sektorn. Mot denna bakgrund delar utskottet också i princip regeringens uppfattning, såsom den kommer till uttryck i finansplanen, att en utgiftsram bör tillämpas även för nästa budgetår och att denna bör bestämmas till 5 %.

Detta innebär emellertid inte att utskottet anser den av regeringen använda tekniken för utgiftsramens tillämpning vara den bästa. Utskottet ger nedan mer i detalj sin syn på utformningen av utgiftsramen.

Av tabell B framgår att transfereringar till hushåll är den del av de offentliga utgifterna som ökar fortast, mer än dubbelt så snabbt som tillväxten i BNP. Detta har stort genomslag på den totala utgiftsökningen, eftersom dessa transfereringar svarar för en tredjedel av de offentliga utgifterna. Den offentliga konsumtionen har i genomsnitt ökat med 1,6 % under den period som tabellen avser. Medan den statliga konsumtionen minskat, har den kommunala ökat långt snabbare än vad riksdagen vid flera tillfällen angivit som önskvärt. Dessutom visar nu föreliggande prognoser att den kommunala konsumtionen kommer att växa ännu snabbare under kommande år. Även dessa aktuella tendenser måste brytas enligt utskottets mening. Totalt sett visar finansdepartementets beräkning för 1989 att den offentliga sektorns utgifter annars expanderar med 2,2 % i volym. Prognoserna för 1990 tyder på en liknande utveckling.

Tabell B. Reala förändringar av den offentliga sektorns inkomster och utgifter 1983–1989

Årlig procentuell volymförändring

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
<i>Inkomster</i>	4,9	3,1	3,5	5,1	7,9	0,0	2,0
Exkl. cngångsskatt					5,2	2,5	
<i>Utgifter</i>	2,7	0,4	3,8	1,4	0,0	1,8	2,2
Transfereringar till hushåll	3,1	- 1,2	4,7	5,9	5,4	6,6	5,5
Övriga transfereringar	6,0	-10,4	3,6	2,7	-10,0	-0,8	-0,4
Räntor	7,8	9,6	12,0	-7,4	- 8,9	-9,7	-4,9
Konsumtion	0,8	2,4	2,1	1,2	1,3	1,4	1,9
Investeringar	-0,3	- 2,2	-3,7	-2,6	- 3,5	4,3	1,7

Anm.: Förändringstalen för den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter redovisas med statsbidrag och andra interna betalningsströmmar eliminerade. Inkomster och transfereringar har deflaterats med KPI. Offentlig konsumtion och investeringar har deflaterats med respektive implicitdeflator.

Källa: Finansdepartementet

Sammantaget innebär detta att utskottet förordar att besparingarna i de offentliga utgifterna måste uppgå till ca 14 miljarder för att volymökningen i den offentliga sektorn skall hållas inom det ovan angivna intervallet. Utskottet konstaterar att det budgetalternativ som presenteras i motion Fi214 (m) följer denna snäva ram.

Det förslag till budgetalternativ som presenteras i motion Fi214 (m) och som utskottet förordar är så utformat att det främst begränsar tillväxten i transfereringsutgifterna samt håller tillbaka kommunernas expansion. Effekterna motverkas för hushållen genom att skattesänkningarna är större än besparingarna och för kommunerna genom att minskningen av statsbidrag kopplas samman med ett slopande av till dessa knutna villkor och föreskrifter. Med tanke på lönekostnadernas stora betydelse för kommunernas ekonomi innebär motionärernas förslag därutöver väsentligt minskade

kostnader för kommunerna, eftersom de föreslagna skattesänkningarna gör det möjligt att hålla löneökningarna på en låg nominell nivå.

Utskottet ansluter sig således till det förslag till statsbudget för det kommande budgetåret som framförs i motion Fi214 (m) och som innebär en utgiftsnivå som ligger 15,2 miljarder kronor lägre än regeringens förslag. Av dessa utgiftsminskningar är 3 miljarder kronor av mer eller mindre engångskaraktär, även om samma slags intäkter av denna storlek torde kunna beräknas för varje år under den närmast överskådliga framtiden.

Utskottet delar också motionärernas uppfattning att skatteintäkterna för nästa budgetår kan beräknas bli 9,8 miljarder kronor mindre än vad regeringen utgått ifrån. Det kassamässiga överskottet skulle därmed bli 5,4 miljarder kronor större än vad regeringen föreslagit. Bortses från de icke permanenta effekterna, som är ett resultat av föreslagen försäljning av statliga företag m.m., beräknas det föreslagna överskottet bli ca 2,3 miljarder kronor större än regeringens. Utskottet förordar att denna budgetpolitik genomförs.

Sammantaget innebär det av utskottet förordade budgetalternativet en viss finanspolitisk förstärkning jämfört med regeringens förslag, vilket också kan anses befogat med hänsyn till det väntade efterfrågetrycket i ekonomin. Skulle avmattningen under budgetåret bli mer markerad än vad utskottet nu förutser, reduceras det beräknade budgetöverskottet automatiskt.

Utskottet konstaterar dessutom att budgetöverskottet förstärks ytterligare till följd av att riksbanken, enligt sin verksamhetsberättelse, avser att till staten inleverera en större del av det beräknade överskottet. Jämfört med vad regeringen förutsatt uppgår skillnaden till 2,6 miljarder kronor.

Det kan mot bakgrund av de i det föregående angivna riktlinjerna synas motsägelsefullt att i en tid av betydande överskott i den samlade offentliga sektorn förordas ett visst – om än beskedligt – budgetöverskott, vilket ju ytterligare förstärker det kollektiva sparandet. Det offentliga sparandeöverskottet hänför sig emellertid i allt väsentligt till socialförsäkringssektorn, där alla prognoser pekar på snabbt växande utgiftsökningar i framtiden. Den av oss åsyftade anpassningen bör därför i första hand komma till stånd genom att en stor återhållsamhet iakttas med kommande höjningar av socialförsäkringsavgifter.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Folkpartiet har" och på s. 58 slutar med "Fi213 yrkande 2" bort ha följande lydelse:

I motionerna Fi223 (fp) och Fi226 (c) redovisas budgetalternativ som i vissa stycken överensstämmer med förslagen i motionen Fi214 (m). Enligt utskottets mening innebär emellertid inte besparingarna i motionerna Fi223 (fp) och Fi226 (c) att alla önskvärda skattesänkningar kan genomföras.

I motion Fi224 (vpk) förordas såväl stora skatteskärpningar som utgiftsökningar. En sådan budgetpolitik avvisar utskottet bestämt. Likaså avstyrker utskottet motion Fi213 (mp).

Med det anförda avstyrker utskottet det förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i proposition 1988/89:100 bil. 1 mom. 2, motionerna Fi213 (mp) yrkande 2, Fi223 (fp) yrkande 2, Fi224 (vpk) yrkande 2 samt Fi226 (c) yrkandena 2 och 11 samt tillstyrker de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som anges i motion Fi214 (m) yrkande 2.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 62 börjar med "Sammanfattning av" och på s. 63 slutar med "statsbudgetens utgifter" bort utgå,

1988/89:FiU20
Reservationer

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1988/89:100 bil. 1 mom. 2 i berörd del och motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 2, 1988/89:Fi219, 1988/89:Fi223 yrkande 2, 1988/89:Fi224 yrkande 2 samt 1988/89:Fi226 yrkandena 2 och 11 godkänner vad som förordats i motion Fi214 yrkande 2 i berörd del och som sin mening ger regeringen till kända vad utskottet anfört,

37. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 22)

Anne Wibble och Lars De Geer (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "Budgetutvecklingen 1982/83–1989/90" och på s. 53 slutar med "inte godtagbar" bort ha följande lydelse:

Regeringen åberopar ofta utvecklingen av budgetunderskottet, och nu senast att det vänts i ett överskott, som ett bevis för att den förda ekonomiska politiken varit lyckosam. I folkpartiets partimotion Fi223 (fp) påpekas dock att denna utveckling främst är resultatet av två omständigheter: ständigt höjda skatter och en osedvanligt uthållig internationell högkonjunktur som inneburit ökade inkomster och minskade krav på bl.a. arbetsmarknadspolitikkens utgifter.

Det budgetöverskott som regeringen presenterar i budgetpropositionen för 1989/90 är som alltid en prognos, baserad på beräknade inleveranser av skatter. Denna prognos slår alltid fel, och det är därför omöjligt att uttala sig så tvärsäkert om budgetens balans som regeringen gör.

Utskottet delar folkpartiets uppfattning att det ökade skattetrycket är av ondo och bör vändas i sin motsats. Utskottet kan därför inte instämma i regeringens verklighetsbeskrivning som går ut på att det är en skickligt hanterad finanspolitik som är grunden för den balanserade budgeten. Tvärtom vill utskottet erinra om att finanspolitiken inte varit tillräckligt stram utan bort pröglas av en större försiktighet med statens utgifter.

Utskottet konstaterar att den ökning av skattetrycket som skett kontinuerligt under de senaste sju åren har haft en rad negativa effekter på landets ekonomi. Ett uppenbart exempel är det negativa hushållssparandet. Ett annat är utvecklingen inom lönebildningen, som bidragit avsevärt till nuvarande inflationsspiral.

I finansplanen skriver regeringen att budgeten utformats med utgångspunkt från en fortsatt restriktiv finanspolitik och att en sådan inriktning har bedömts nödvändig med hänsyn till rådande högkonjunktur.

Utskottet instämmer i vikten av en mycket stram utgiftspolitik men vill också erinra om att en totalt sett stramare finanspolitik hade krävts långt tidigare, då överhettningen inom delar av den svenska ekonomin hade kunnat stävjas.

I fjol föreslog bl.a. folkpartiet en sådan finanspolitisk åtstramning. Om riksdagen hade bifallit de förslagen hade läget i den svenska ekonomin i dag varit bättre.

Utskottet anser att det budgetalternativ som folkpartiet i motion Fi223 (fp) presenterat uppfyller de krav som ställs på restriktiv utgiftspolitik, i kombination med ett värnande om den generella välfärdspolitiken och den offentliga sektorns kärnområden.

Utskottet anser därför att budgeten bör fastställas med utgångspunkt från tre riktlinjer.

För det första kan de allvarliga brister inom vård, omsorg och utbildning som i dag blir alltmer uppenbara inte accepteras. Detta kräver en genomgripande förnyelse av hela den offentliga sektorn men också i det korta perspektivet resurstillskott.

För det andra måste utgifterna i de stora generella systemen för inkomstöverföringar fås under kontroll. En omfattande översyn krävs för att undvika att kostnaderna för dessa system exploderar. I avvaktan på att en sådan genomlysning ger resultat kan vissa besparingar göras, i huvudsak för att finansiera de nödvändiga förbättringarna i själva verksamheterna.

För det tredje är det önskvärt med en sänkning av det totala skattetrycket.

Mot bakgrund av dessa principer föreslår utskottet att riksdagen beslutar att statsbudgeten i förhållande till propositionen förändras enligt tabellen nedan.

Budgetsammanställning

Ökade utgifter m.m. (milj. kr.)

Det glömda Sverige	1 200
Utbildning	300
Miljö	200
Kultur och idrott	100
Familj	350
Regionalpolitik	100
Internationell solidaritet	250
Övrigt	50
Skatteförändringar	<u>150</u>
Summa	2 700

Besparingar m.m. (milj. kr.)

Karensdag	1 000
Socialförsäkringen övrigt	2 150
Bostadssubventioner	1 000
Byråkrati m.m.	1 100
Alkoholskatter	<u>1 000</u>
Summa	6 250

Satsningarna på det glömda Sverige utgörs i första hand av stimulansbidrag till utbyggnad av cgna rum på långvården och till gruppboheter för dementa, kraftigt höjt vårdbidrag till familjer med barn med handikapp, andra reformer för handikappade samt ökade resurser för att korta sjukvårdsköerna.

De ökade anslagen till utbildningsområdet är resurser för fasta vikarier inom grundskolan. Det är också hög tid att riksdagen beslutar ta de första stegen mot mindre klasser. Högskoleutbildningen ges en rejäl ökning.

Det ökade anslaget för miljöpolitiken rymmer viktiga insatser, främst forskning och andra åtgärder mot havsföroreningarna. Bl.a. bör 40 milj.kr. satsas på utveckling av ny miljöskyddsteknik och 30 milj. kr. på frivilliga naturvårdsåtgärder i skogsbruket, båda anslag som inte ens finns med i regeringens budget. Därtill kommer satsningar på miljösamarbete med Östeuropa och flera andra viktiga miljöåtgärder som är öknings utöver vad regeringen föreslår, t.ex. vård av naturreservat och bevarandet av hagar och ångar.

Utskottet anser vidare att familjepolitiken bör förstärkas genom höjda barnbidrag, vilket kan finansieras genom avskaffade mjölksubventioner, och att ett vårdnadsbidrag på 15 000 kr. per förskolebarn och år bör införas.

U-hjälpen bör successivt öka. För nästa år föreslår utskottet därför 200 milj.kr. mer än regeringen till det internationella biståndet. Den internationella solidariteten kräver också en generös flyktingpolitik, bl.a. bör den s.k. flyktingkvoten höjas med 500 personer.

Ovannämnda satsningar på viktiga områden finansieras med en karensdag i sjukförsäkringen (dock med vissa modifieringar jämfört med de regler som gällde tidigare då en effektiv insjuknandedag fanns för att skydda allergiker och andra som ofta är korttidssjuka). Den största besparingsposten är arbetslöshetsförsäkringen. De som har jobb får betala litet mera till den. Besparingen drabbar inte de arbetslösa. Vidare bör de mycket snabbt ökande bostadssubventionerna dras ned.

Utskottet anser att anslagen till industripolitiken (selektivt industristöd), folk- och bostadsräkningen, centrala fackliga kurser och presstödet kan minskas avsevärt jämfört med förslagen i propositionen.

Sammantaget innebär förslagen att ca 3,5 miljarder kronor utöver vad regeringen kan komma att föreslå avsätts för i första hand sänkning av inkomstskatten år 1990.

Övriga partiers budgetförslag

Utskottet har ovan instämt i uppfattningen i folkpartiets motion Fi223 (fp) att en stram finanspolitik måste bygga på minskade utgifter snarare än ökade skatter.

Moderata samlingspartiet föreslår i motion Fi214 (m) en budgetpolitisk inriktning som i stora delar överensstämmer med vad utskottet ovan förordat. Motionärerna föreslår emellertid också stora besparingar i fråga om biståndet till de fattiga länderna, i vilka utskottet inte kan instämma. Utskottet avstyrker därför motion Fi214 (m) yrkande 2 i här berörd del.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Folkpartiet har" och på s. 58 slutar med "Fi213 yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Centerpartiet föreslår i sin partimotion Fi226 (c) likaså en budgetpolitik som delvis överensstämmer med utskottets uppfattning. Motionärerna föreslår emellertid också en differentiering av mervärdeskatten, vilket utskottet inte kan biträda. Yrkandena 2 och 11 i motion Fi226 (c) avstyrks därför.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion Fi224 (vpk) föreslås en budgetpolitik som helt avviker från vad utskottet anser riktigt. Motionärerna föreslår stora skatthöjningar och utgiftsökningar, vilket resulterar i ett höjt skattetryck. Utskottet avstyrker därför motion Fi224 (vpk) yrkande 2.

I miljöpartiets motion Fi213 (mp) föreslås en budgetpolitik med helt annan inriktning än vad utskottet ovan förordat. Bl.a. föreslås en form av differentiering av mervärdesskatten som har starkt protektionistiska effekter och en skattepolitik med sådan utformning av bastillägg och grundavdrag att marginaleffekterna höjs på ett olyckligt sätt. Utskottet avstyrker därför miljöpartiets motion Fi213 yrkande 2.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 62 börjar med "Sammanfattning av" och på s. 63 slutar med "statsbudgetens utgifter" bort utgå,

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 2 i berörd del och motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 2, 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del, 1988/89:Fi219, 1988/89:Fi224 yrkande 2 samt 1988/89:Fi226 yrkandena 2 och 11 godkänner vad som förordas i motion 1988/89:Fi223 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

38. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 22)

Gunnar Björk och Ivar Franzén (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 53 som börjar med "Det finns som" och slutar med "inte godtagbar" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med centerpartiet att konsumtionsökningen bör hållas tillbaka med en stram finanspolitik. Eftersom en konjunkturavmattning är att vänta är det inte lämpligt med större köpkraftsindragningar. Den privata konsumtionen bör i stället hållas tillbaka genom stimulanser av hushållssparandet, inte – som i regeringens politik – genom skatthöjningar. I likhet med centerpartiet anser utskottet att sparande huvudsakligen bör ske i hushållssektorn. Detta är nämligen en förutsättning för ett långsiktigt sänkt skattetryck.

Enligt utskottet bör barnfamiljerna få bättre valfrihet i barnomsorgen och bättre ekonomiska villkor. Det bör ske, förutom genom förslaget om beskattat vårdnadsbidrag, genom höjda barnbidrag, genom sänkt moms på baslivsmedel och genom bibehållna mjölksubventioner i enlighet med vad som förordas i motion Fi226 (c).

Det är som utskottet ser det angeläget att pensionärernas grundtrygghet kan förbättras. Friåret i sjukvården bör återinföras och bättre förutsättningar bör skapas för hemtjänst och anhörigvård. Vidare bör rättvisa pensionsvillkor utformas för de pensionärer med låg eller ingen ATP som fortfarande förnekas pensionstillskott.

Utskottet förordar en omfattande omfördelning av skattetrycket. I enlighet härmed bör mervärdesskatten differentieras med sänkt skatt på mat. Arbetsgivaravgifterna bör samtidigt sänkas för småföretag och denna åtgärd

bör finansieras inom socialförsäkringssystemet. Skatten skall också användas som ett regionalpolitiskt instrument, bl.a. i den kommunala skatteutjämnningen. Marginalskattesänkningar måste kompletteras med fördelningspolitiska insatser.

Rättvisa och likvärdiga villkor för landets olika delar bör enligt utskottets mening prioriteras. Det kommunala skatteutjämnningssystemet måste ges en sådan inriktning att det bättre tar hänsyn till många av de fattigaste kommunernas situation. Andra angelägna åtgärder i detta sammanhang är en kraftfull utbyggnad av regionalpolitiken med satsningar på de små högskolorna, utveckling av skogslänens väg- och järnvägsnät samt en rejäl satsning på småföretagsamhet och landsbygdsutveckling.

Utskottet är medvetet om att skillnaden i det kommunala budgetåret (kalenderår) och det statliga från den 1 juli–den 30 juni skapar ej önskvärda förskjutningar i utbetalningen av det ökade skatteutjämningsbidrag som föreslås i motion Fi226 (c). Obalansen uppstår genom att centerens tidigare förslag om förstärkt skatteutjämnning har avslagits. Detta kommer självklart att bli en viss belastning på berörda kommuners likviditet, men på något längre sikt är kommunernas fördel av den föreslagna skatteutjämningsförstärkningen odiskutabel.

Utskottet vill betona att den "arbetslinje" i arbetsmarknadspolitiken som föreslås i motion Fi226 i högsta grad innebär ett reallt sparande. De insatser som föreslås i motionen kommer med säkerhet att ge en betydande sysselsättningseffekt. Detta medför självklart minskat behov av arbetslöshetsmedel. Därutöver kan det ge långsiktigt positiva effekter då det nu när det är ont om arbetskraft är lättare att placera långtidsarbetslösa, som när de åter är etablerade på arbetsmarknaden har betydligt ökade möjligheter till varaktigt arbete. Utskottet vill betona att de föreslagna åtgärderna minst av allt är att betrakta som en bokföringstransaktion.

I miljöpolitiken bör man införa ekonomiska styrmedel, vilket ger en omedelbar budgetmässig effekt. Skattetrycket kan därigenom fördelas om från skatt på arbete till skatter och avgifter på råvaror och miljöhotande produkter. Som ett led i en sådan omläggning bör en uranskatt och en särskild svavelavgift införas. Vidare bör kol- och oljeskatten höjas samt en särskild energins utvecklingsfond inrättas för att styra bort samhället från kärnkraftsberoendet.

Insatserna på miljöpolitikens område är avgörande för att skapa förutsättningar för en varaktig tillväxt. En annan förutsättning är att ge småföretagande och nyföretagande bättre villkor. En omläggning av arbetsgivaravgifterna bör ske så att egenavgiften helt slopas för ett belopp motsvarande 1 basbelopp samt att sjukförsäkringsavgiften sänks med 5 procentenheter för en lönesumma motsvarande 500 000 kr. Dessa förslag bör enligt utskottets mening finansieras i sin helhet genom höjningar av avgiftsuttaget i övrigt.

En ytterligare förutsättning för en varaktig tillväxt är som utskottet ser det att särskilda insatser görs för att utveckla skolan, den högre utbildningen och forskningen. Utskottet avvisar de av regeringen föreslagna besparingarna på skolans område. Enligt utskottets mening bör man i stället satsa på mindre klasser i skolan, bättre kvalitet på läromedlen och en rejäl satsning på de mindre högskolorna och deras forskningsmöjligheter.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att ökade krav kan ställas på vissa av de statliga affärsverkens förräntning av statskapital. En sådan skärpning ger bestående positiva budgeteffekter. Det är alltså inte fråga om någon tillfällig inleverans utan i första hand en intäkt i ett treårsperspektiv. Det är vidare angeläget att man genom utförsäljning av statliga företag minskar statsskulden och därigenom räntebelastningen på budgeten.

När det gäller den finanspolitiska stramhet som förordas i motion Fi226 (c) så biträder utskottet den i motionen föreslagna linjen med effektiva sparfrämjande åtgärder. Sett som helhet uppfyller enligt utskottets bedömning föreslagna åtgärder väl kraven på stram finanspolitik.

Utskottet ställer sig med det anförda bakom det budgetalternativ som redovisas i motion Fi226 (c). Moderata samlingspartiet och folkpartiet föreslår en budgetpolitisk inriktning som i stora delar överensstämmer med vad utskottet här har förordat. Motionärerna föreslår också bl.a. besparingar i livsmedelssubventionerna, vilket utskottet inte kan godta. Utskottet avstyrker därför motionerna Fi214 (m) yrkande 2 och Fi223 (fp) yrkande 2.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Folkpartiet har" och på s. 56 slutar med "2 och 11" bort utgå.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 62 börjar med "**Sammanfattning av**" och på s. 63 slutar med "statsbudgetens utgifter" bort utgå.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 2 i berörd del samt motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 2, 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del, 1988/89:Fi219, 1988/89:Fi223 yrkande 2 och 1988/89:Fi224 yrkande 2 godkänner vad som förordas i motion 1988/89:Fi226 yrkandena 2 och 11 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

39. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 22)

Hans Petersson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "Utskottet vill" och på s. 57 slutar med "motion Fi224 yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet får med anledning härav anför följande. Vänsterpartiet kommunisterna vill med sitt budgetförslag föra över resurser från kapitalägare och från överlikviditeten i näringslivet till de lönearbetande, till regional utveckling, till trafik- och energipolitik och till den offentliga sektorns socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar. Såsom motionärerna själva påpekar blir pressen mindre på främst låginkomsthusållena vid en rättvis fördelningspolitik och en rättvis fördelning mellan arbete och kapital.

Utvecklingen inom den offentliga sektorn måste enligt utskottets mening nu prioriteras. Detta krav tillgodoses i vänsterpartiet kommunisternas

budgetförslag som är inriktat på att främja en fördelningspolitiskt riktig konsumtion via den offentliga sektorn. Vissa av motionärernas förslag innebär också viktiga framtidssatsningar.

Det är som utskottet ser det också angeläget att investeringar i, och drift av, den offentliga sektorn i högre grad än hittills finansieras via skärpt beskattning av kapital. Även detta krav tillgodoses i motionärernas budgetalternativ.

Den inriktning som arbetarrörelsen alltid eftersträvat att ge den offentliga sektorns verksamhet måste upprätthållas. Det innebär:

- Rättvis fördelning och rättvis tillgång till kultur, bildning och utbildning.
- En garanterad och likvärdig trygghet inkomst för alla oavsett inkomst.
- Solidarisk finansiering efter bärkraft. En offentlig verksamhet av hög kvalitet, organiserad i samhällets regi med demokratisk insyn och kontroll.

Vad utskottet här anfört innebär att utskottet ställer sig bakom det förslag till riktlinjer för budgetpolitiken som förs fram i motion Fi224 (vpk).

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 62 börjar med "De krav" och på s. 63 slutar med "statsbudgetens utgifter" bort ha följande lydelse:

De krav som enligt utskottets mening bör ställas på budgetpolitiken vill utskottet sammanfatta på följande sätt.

Under flera år har utbyggnaden av den offentliga sektorn fått stå tillbaka, vilket givit upphov till stora brister och eftersatta behov inom många områden. Den offentliga sektorns socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar har stor betydelse för fördelningspolitiken och för rättvisan i samhället. Attackerna mot denna sektor måste därför slås tillbaka. Vänsterpartiet kommunisterna har i motion Fi224 redovisat ett budgetalternativ som inrymmer en kraftfull satsning på den offentliga sektorn och en utbyggnad inom de områdena där behoven är som störst. Budgetalternativet innehåller också en fördelningspolitiskt riktig skärpning av kapitalbeskattningen. Med hänsyn härtill har utskottet i det föregående ställt sig bakom detta förslag.

Regeringens och övriga partiers budgetförslag tillgodoser inte de krav som enligt utskottets mening bör gälla för budgetpolitiken. Utskottet har därför avvisat dessa förslag.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 2 i berörd del samt motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 2, 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del, 1988/89:Fi219, 1988/89:Fi223 yrkande 2 och 1988/89:Fi226 yrkandena 2 och 11 godkänner vad som förordas i motion 1988/89:Fi224 yrkande 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 57 börjar med "Utskottet får" och på s. 58 slutar med "förslag upprepas" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i miljöpartiet de grönas uppfattning att skattepolitiken skall utnyttjas som ett instrument för att minska miljöförstöring och förbrukning av råvaror. Energi och miljöfarliga utsläpp skall beskattas hårdare medan skatten på arbete bör sänkas.

I enlighet härmed bör på det sätt motionärerna föreslår inkomstskatterna sänkas i de lägsta inkomstskikten och arbetsgivaravgifterna reduceras med ca en fjärdedel dels i Norrland, Värmland, på Gotland och i delar av Bergslagen, dels för dem som är verksamma inom sjukvård, handikapp- och äldreomsorg.

Skatteomläggningar skall inte användas för att öka utbudet av arbetskraft. Enligt utskottets mening bidrar sådana åtgärder endast till att öka stressen i samhället. I stället bör skattesänkningarna ges en sådan inriktning att individens valfrihet ökar. Miljöpartiet de grönas förslag till inkomstbeskattning under 1990 tillgodoser detta krav i och med att skattesänkningen tas ut i form av ett kraftigt ökat grundavdrag. Om olika former av specifika avdrag successivt ersätts av ett tillräckligt stort grundavdrag får individen ökad frihet att själv göra de inkomstdispositioner hon anser erforderliga.

Samma synsätt kan enligt utskottets mening anläggas på det av motionärerna föreslagna bastillägget som skall ersätta nuvarande bostadsbidrag. Medan bostadsbidraget är ett stöd till den som väljer att bo dyrt är bastillägget ett bidrag som utgår till den som har låg inkomst oavsett om han eller hon väljer att bo dyrt i en centralt belägen bostad eller i ett billigt hus på landet och därför kan behöva bidraget för att klara reskostnaderna.

Såsom framhålls i motion Fi219 av Birger Schlaug och Åsa Domeij (båda mp) bör bidrag utformas inte bara efter fördelningspolitiska principer. De bör också vara så konstruerade att de ger individen största möjliga valfrihet.

Ett annat betydelsefullt inslag i miljöpartiet de grönas skattepolitik är kravet på att mervärdeskatten skall tas bort på svensk basmat. Utskottet instämmer i detta krav. Det finns goda skäl till en sådan skattebefrielse.

- Det gynnar uppbyggandet av ett ekologiskt riktigt svenskt jordbruk.
- Det gynnar uppbyggandet av ett resurssnålt och uthålligt svenskt jordbruk som kan klara folkets försörjning under krig och kriser.
- Det gynnar de familjer som genom konsekventa val kan sänka sina totala matkostnader.
- Det gynnar på sikt folkhälsan eftersom vi kommer att få basmat med mindre inblandning av gifter än i dag.

Det framhålls emellanåt att ett slopande av mervärdeskatten på svensk basmat skulle strida mot GATTs principer i och med att svensk basmat skulle komma att gynnas otillbörligt. Utskottet kan emellertid inte dela en sådan uppfattning. Skattelättnader av detta slag är en sedan länge accepterad princip i Sverige, och denna omständighet har såvitt det är utskottet bekant inte föranlett några protester från GATT. Utskottet vill i detta sammanhang endast peka på två exempel. Det ena fallet gäller den skattesubvention som

storförbrukare av elektrisk kraft får. De är befriade från all energiskatt som överstiger 1,7 % av produkternas försäljningsvärde. Denna subvention har storleken 1 000 milj. kr. per år. Subventionen gynnar svenska produkters konkurrenskraft både inom och utom landet. Det andra fallet gäller den indirekta skattesubvention som kommer svensk press till del genom att pressen får tillbaka all ingående mervärdeskatt trots att deras produkter inte är belagda med mervärdeskatt. Detta stöd uppgår också till omkring 1 000 milj. kr. per år.

Enligt utskottets mening är dessa skattesubventioner i princip av samma innebörd som det av utskottet biträdda förslaget att slopa mervärdeskatten på svensk basmat.

Vad utskottet här anfört innebär att utskottet ställer sig bakom miljöpartiet de grönas förslag till budgetpolitiska riktlinjer. Utskottet tillstyrker således motionerna Fi213 yrkande 2 och Fi219.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 62 börjar med "De krav" och på s. 63 slutar med "statsbudgetens utgifter" bort ha följande lydelse:

De krav som enligt utskottets mening bör ställas på budgetpolitiken vill utskottet sammanfatta på följande sätt.

Budgetpolitiken bör i likhet med övriga ekonomisk-politiska åtgärder inriktas på åtgärder som leder till minskad miljöförstöring och minskad förbrukning av råvaror och energi. Som framgår av vad utskottet tidigare anfört har utskottet ställt sig bakom de riktlinjer för budgetpolitiken som miljöpartiet de gröna förordar. I enlighet med vad som förordas i motion Fi214 bör riksdagen under innevarande mandatperiod besluta om följande åtgärder:

1. Skärpa beskattningen av importerade energiråvaror.
2. Befria brännbara inhemska energiråvaror utom torv från skatt.
3. Införa miljöskatter baserade på uppmätta eller schablonmässigt beräknade utsläpp som svaveldioxider, kväveoxider, kolväten, radioaktivitet, m.fl.
4. Skärpa beskattning av de vattenkraftsproducerande bolagens vinster.
5. Skärpa beskattning av el från vattenkraft.
6. Höja drivmedelsskatterna och skatten på flygbränsle liksom kilometer-skatter för dieseldrivna fordon.
7. Införa en ny förpackningsskatt på aluminiumburkar och plastflaskor.
8. Kraftigt höja avgifterna på konstgödsel och gifter, varvid de ökade inkomsterna skall återföras till jordbruket i form av arealersättning.
9. Befria svensk basmat, energi och persontransporter från mervärdeskatt.
10. Höja mervärdeskatten eller punktskatterna på kapitalvaror samt på tobak, alkoholhaltiga drycker, vissa kemisk-tekniska produkter o.d.
11. Behålla nuvarande byggmoms oförändrad.
12. Ändra avdragsrätten för arbetsresor varvid hänsyn skall tas till tillgången till kollektivtrafik.
13. Sänka ersättningen för bil i tjänsten.
14. Skärpa beskattningen av förmånen fri bil.

Regeringens och övriga partiers budgetförslag tillgodoser inte de krav som enligt utskottets mening bör ställas på budgetpolitiken. Utskottet har därför avvisat dessa förslag.

1988/89:FiU20
Reservationer

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen* att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 2 i berörd del samt motionerna 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del, 1988/89:Fi223 yrkande 2, 1988/89:Fi224 yrkande 2 samt 1988/89:Fi226 yrkandena 2 och 11 godkänner vad som förordas i motionerna 1988/89:Fi213 yrkande 2 och 1988/89:Fi219 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om budgetregleringen och om principerna för bidrag.

41. Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto (mom. 23)

Under förutsättning av bifall till reservation 36

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 53 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "och 3" bort ha följande lydelse:

Eftersom utskottet biträder moderata samlingspartiets budgetförslag bör, i avvaktan på slutligt förslag, budgetposten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* föras upp med 1 500 milj. kr.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi214 yrkande 3 i avvaktan på slutligt förslag beräknar *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* till 1 500 000 000 kr.,

42. Räntor på statsskulden (mom. 24)

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 54 som börjar med "Vad beträffar" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Det medelsbehov som är upptaget i budgetpropositionen för *räntor på statsskulden* grundar sig på beräkningar som är gjorda innan regeringen gav till känna att valutaregleringen skall avskaffas. Bl.a. som en följd härav har räntenivån sjunkit. Eftersom detta återverkar gynnsamt på budgetsaldot bör, i avvaktan på slutligt förslag, en förnyad beräkning nu göras. Utskottet biträder således yrkande 4 i motion Fi214.

dels att utskottets hemställan under 24 bort ha följande lydelse:

24. beträffande *räntor på statsskulden* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi214 yrkande 4 i avvaktan på slutligt förslag till *Räntor på statsskulden, m.m.* beräknar ett förslagsanslag på 57 500 000 000 kr.,

43. Utgiftsram för lönekostnadsökningar (mom. 27)

1988/89:FiU20

Reservationer

Lars Tobisson, Rune Rydén och Filip Fridolfsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 60 börjar med "Förslaget till" och slutar på s. 62 med "till känna" bort ha följande lydelse:

Förslaget till utgiftsram för lönekostnadsökningar avvisas i *motionerna Fi208 och Fi224* (vpk). Som motiv för detta anförs att det är statsmakterna och inte de olika myndigheterna som skall bestämma inriktningen och omfattningen av verksamheten. Även i *motion Fi209* av Per Westerberg och Knut Wachtmeister (båda m) anförs kritik mot tillämpningen av 1988 års utgiftsram på skolområdet. I *motion Fi214* (m) godtas förslaget om en utgiftsram på 5 %. En smidig tillämpning av utgiftsramen kräver dock enligt motionärerna att detaljstyrningen i budgetsystemet minskar. De anser också att ramen bör utvidgas till att gälla även kommunerna. I *motion Fi223* (fp) sägs att systemet med utgiftsram har vissa tilltalande drag. Det är emellertid nödvändigt att ramen bestäms i överensstämmelse med den ekonomiska utvecklingen och arbetsmarknaden i övrigt. Motionärerna i *Fi226* (c) anser att ramen skall avse myndigheternas totala verksamhet och inte enbart lönekostnaderna. I *motion Fi218* av Anna-Greta Leijon m.fl. (s) redovisas hur systemet med en utgiftsram med fördel kan vidgas till att gälla myndigheternas alla förvaltningskostnader, vilket skulle ge dessa större frihet att själva besluta om användningen av resurserna.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Den långsiktiga tendensen att den offentliga sektorns inkomst- och utgiftssida ökar i förhållande till den samlade produktionen (BNP) måste brytas. I enlighet med vad som framhålls i *motion Fi214* (m) är det nödvändigt att både skattetryck och offentlig utgiftsandel reduceras. I likhet med motionärerna anser utskottet att skattetrycket skall minskas med i genomsnitt cirka en procentenhet per år. Det innebär, som tidigare framhållits, att de offentliga utgifternas reala utgiftstakt måste begränsas till 0,5–1,0 % per år, vid en genomsnittlig BNP-tillväxt på 2,0–2,5 % per år. Mot bakgrund av behovet att anpassa den svenska inflationstakten till den som råder i omvärlden måste utgiftsökningarna i nominella termer därmed successivt begränsas till ca 5 % för hela den offentliga sektorn. Utskottet tillstyrker därför den av regeringen föreslagna utgiftsramen på just 5 %.

Enligt utskottets mening är emellertid den av regeringen valda tekniken för utgiftsramens tillämpning inte den bästa. Med den reglering och detaljstyrning som följer av budgetsystemet riskerar utgiftsramen att leda till oönskade nedskärningar av offentlig verksamhet. För en smidig tillämpning av utgiftsramen krävs att detaljstyrningen i budgetsystemet minskar. Dessutom krävs en skattepolitik som skapar förutsättningar för en rimlig löne- och prisutveckling.

Ytterligare en komplikation, som framhålls i *motion Fi214* (m), är att utgiftsramen inte gäller för kommunerna. Enligt utskottets uppfattning bör storleken på statsbidragen till kommunerna återspegla huruvida deras utgiftsökningar ligger inom ramen eller ej. Detta förutsätter i sin tur att detaljstyrningen i statsbidragsreglerna tas bort på det sätt som föreslås av motionärerna. Dessutom krävs att kommunerna inte tillåts kompensera sig

med skattehöjningar, vilket nödvändiggör ett kommunalt skattestopp under en övergångsperiod. Utgiftsramen skulle då gälla för en större del av den offentliga sektorn än för närvarande, vilket tillsammans med andra viktiga delar i den politik som förespråkas i motion Fi214 (m) skulle bidra till en mer återhållsam utveckling av hela ekonomin.

Enligt utskottets mening bör således styrningen av den statliga och statligt finansierade verksamheten reformeras. Åtgärder måste vidtas för att undanröja olika hinder för ett effektivt utnyttjande av resurserna i den offentliga sektorn. Verksamheten bör i högre grad styras genom angivande av mål i stället för genom detaljregleringar. Grunduppfattningen bör vara att de som utför den offentliga verksamheten också är de som bäst kan bedöma hur de resurser som står till förfogande bäst skall användas för att uppnå angivna mål. Beslutsrätten och ansvaret för arbetets uppläggning bör därför delegeras.

I motion Fi218 (s) redovisas vissa inslag i ett samlat budgetpolitiskt synsätt. Statsmakterna måste ge de statliga verksamheterna förutsättningar att arbeta mer långsiktigt. Samtidigt måste betydligt större vikt än tidigare läggas vid utvärdering och uppföljning av verksamheten. Det bör ske genom att statsmakterna vart tredje år gör en ordentlig genomlysning av vad som görs inom ett verksamhetsområde. Då skall hela verksamhetsområdet granskas – inte bara förvaltningsresurserna. Det betyder att även transfereringssystem, normgivning m.m. prövas vid dessa tillfällen.

Utskottet instämmer i allt väsentligt i de principiella resonemang som förs i motion Fi218. I likhet med motionärerna anser utskottet det vidare angeläget att beslut om en utgiftsram vilar på en bred majoritet i riksdagen – en förutsättning som synes föreligga, eftersom såväl finansplanen som motion Fi214 (m) innehåller förslag om att en utgiftsram på 5 % bör tillämpas för nästa budgetår.

I detta sammanhang vill utskottet understryka nödvändigheten av att statsmakterna klart anger ekonomiska ramar för myndigheternas verksamhet. Därmed blir det också möjligt att ge myndigheterna ett ökat inflytande på bl.a. lönebildningen. De produktivitetsvinster som frigörs i verksamheten kan få disponeras av myndigheterna.

Ett system utan i förväg angivna ekonomiska ramar för myndigheternas verksamhet förutsätter att myndigheterna i efterhand ges kompensation för inträffade kostnadsökningar. Därmed saknas incitament för att bringa ned kostnadsutvecklingen. Statsmakterna kan då tvingas till korrigerande åtgärder för att begränsa effekterna av alltför snabba kostnadsökningar.

Systemet med en utgiftsram för löneökningar har tillämpats för innevarande budgetårs anslag. Även om man i flera motioner accepterar principen om en utgiftsram framförs vissa synpunkter på hur den bör tillämpas. Utskottet kan utifrån hittills vunna erfarenheter och de synpunkter som framförts konstatera att systemet har vissa fördelar. Enligt utskottets mening kan dock lämpligheten av att avgränsa en utgiftsram till enbart ett resursslåg – lönekostnader – ifrågasättas. Det är angeläget att myndigheterna ges incitament att begränsa den totala kostnadsutvecklingen. Systemet bör därför utvecklas till att ta sikte på att lägga fast en ram för myndigheternas samlade förvaltningsutgifter. Härigenom skulle det även kunna kopplas till

de treåriga budgetramar som successivt kommer att införas. Detta ligger också väl i linje med den nya anslagsformen ramanslag.

Liknande system tillämpas idag inom vissa verksamheter som är offentligt finansierade. En del kommuner och landsting har infört denna form av ramstyrning. Tillämpningen av det statliga systemet bör därför kunna utvidgas till andra områden. Det kan t.ex. gälla bidragsanslag till verksamheter som drivs av andra än staten. Om ansvaret för verksamheten därvid i större utsträckning överläts till bidragsmottagaren, måste detaljstyrningen minskas, så att mottagaren får möjlighet att göra de omprioriteringar eller andra förändringar av verksamheten som blir nödvändiga.

Utskottet delar även uppfattningen i motion Fi218 att det är arbetsgivarverket som skall stå för det statliga arbetsgivaransvaret på central nivå. Arbetsgivarverket skall i förhandlingarna söka genomföra de intentioner som riksdagen har lagt fast. Detta måste ske inom ramen för de samhällsekonomiska och budgetpolitiska utgångspunkter som riksdagen ställer sig bakom.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med bifall till propositionen i denna del, motion Fi214 (m) yrkande 2 i här berörd del och motion Fi218 (s) och med avslag på motionerna Fi208 (vpk), Fi209 (m), Fi216 (vpk), Fi223 (fp) yrkande 6, Fi224 (vpk) yrkande 5 och Fi226 (c) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. beträffande *utgiftsramen för lönekostnadsökningar*
att riksdagen med bifall till proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 2 i berörd del samt motionerna 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del och 1988/89:Fi218 samt med avslag på motionerna 1988/89:Fi208, 1988/89:Fi209, 1988/89:Fi216, 1988/89:Fi223 yrkande 6, 1988/89:Fi224 yrkande 5 och 1988/89:Fi226 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

44. Utgiftsram för lönekostnadsökningar (mom. 27)

Anne Wibble och Lars De Geer (båda (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 61 börjar med "Utskottet vill" och på s. 62 slutar med "regeringen till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att en viss förvirring uppstått i denna fråga sedan finansplanen lämnats. Finansministern har inför massmedia förklarat att han inte längre står bakom förslaget om en utgiftsram på 5 %. Något besked i form av skrivelse eller proposition härom har emellertid inte lämnats till riksdagen.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Kravet att sätta stopp för fortsatta skattehöjningar och i stället börja sänka det totala skatteuttaget innebär en restriktion för finansieringen av den offentliga verksamheten. Möjligheterna till resurstillskott blir därför i högre grad än tidigare beroende av vad tillväxten i hela ekonomin medger och i vilken takt det totala skatteuttaget sänks. Samtidigt kan anspråken väntas öka, inte minst inom

sjukvården och äldreomsorgen, som en följd av bl.a. befolkningsutvecklingen. Förändrade och ökande behov måste därför i stor utsträckning tillgodoses genom omprioriteringar och ett effektivare utnyttjande av existerande resurser.

Utskottet anser att tanken på ett utgiftstak för offentliga myndigheter tveklöst har vissa tilltalande drag. Genom att intäktssidan är känd i förväg ges incitament till produktivitetsförbättringar, särskilt om produktivitetsvinster påverkar det totala löneutrymmet.

Som folkpartiet påpekade i en reservation redan våren 1987 (FiU 1986/87:30, s. 73) måste emellertid ett system med utgiftsnorm för de statliga löneanslagen kombineras med omfattande reformer i den offentliga sektorns organisation: "Det krävs bl.a. ett frisläppande av privata och kooperativa alternativ, användande av entreprenader, slopande av offentliga monopol, omorganisationer och mindre statlig styrning av kommunernas verksamhet för att sådana begränsningar av löneuppräkningsarna av anslagen inte skall leda till kvalitetsförsämringar. Enligt utskottets mening räcker det inte med att, som regeringen menar, vidta produktivitetshöjande åtgärder först efter det att lönekostnadsökningarna visar sig bli alltför stora." Utskottet har fortfarande samma uppfattning, som också framförs i folkpartiets partimotion Fi223, som en av förutsättningarna för att systemet skall fungera på avsett sätt.

I motionerna Fi214 (m), Fi226 (c) och Fi218 (s) liksom i propositionen framförs likaså en rad synpunkter på under vilka förhållanden ett system med utgiftsnorm kan gälla. Flera av dem sammanfaller med vad som anförs i motion Fi223 (fp) och är enligt utskottet väl avvägda.

Utskottet vill därför beskriva vilka riktlinjer som bör gälla för att ett system med utgiftsnorm skall kunna bli ett verksamt medel i budgetpolitiken och den ekonomiska politiken i stort.

För det första krävs att de prestationer myndigheterna skall utföra är väl definierade i termer av uppsatta mål. Verksamheterna bör i högre grad styras genom angivande av mål än genom nuvarande detaljregleringar. Grunduppfattningen bör vara att de som utför den offentliga verksamheten också är de som bäst kan bedöma hur de resurser som står till förfogande bäst kan användas för att uppnå angivna mål. Det handlar således om decentralisering av både beslut och ansvar. Därtill krävs att större vikt läggs vid uppföljning och utvärdering av hur uppsatta mål nåtts.

För det andra måste den offentliga tjänstesektorn öppnas för enskilda alternativ. Genom den konkurrens som därigenom skulle skapas blir möjligheterna till produktivitetsförbättringar och nytänkande större än om verksamheten drivs inom ramen för ett monopol.

För det tredje krävs att ett system med utgiftstak aldrig ses som ett isolerat medel i den ekonomiska politiken. Löneutvecklingen i staten har ett nära samband med löneutvecklingen i den kommunala och privata sektorn. Hänsyn måste också tas till den allmänna prisutvecklingen. Ett utgiftstak måste därför kombineras med andra inflationsbekämpande åtgärder.

Till syvende og sidst är det enligt utskottet ändå politikerna som skall göra prioriteringarna. Utskottet anser därför att politikerna måste förbehållas rätten att pröva om konsekvenserna blir rimliga.

Ett utgiftstak har ibland antagits gälla enbart löneanslag, ibland för myndigheternas alla förvaltningsutgifter. Enligt utskottets mening bör den senare definitionen gälla. Skillnaden skall emellertid inte överdrivas. Lönekostnaderna är den helt dominerande utgiftsposten i myndigheternas verksamhet.

Utskottet anser att både i ett system med och ett utan utgiftsramar måste det vara arbetsgivarverket som svarar för det statliga arbetsgivaransvaret på central nivå. Det är arbetsgivarverket som i förhandlingarna skall försöka genomföra de intentioner som riksdagen beslutat om. Detta måste ske inom ramen för de samhällsekonomiska och budgetpolitiska riktlinjer som riksdagen ställer sig bakom.

Slutsatsen av vad utskottet anfört blir att ett system med utgiftstak och ramstyrning för statligt finansierad verksamhet bör kunna utvecklas vidare efter de riktlinjer som ovan angivits. Någon utgiftsram för lönekostnader bör inte fastställas för år 1989 eftersom ovan angivna förutsättningar inte är infriade.

Riksdagen bör med bifall till motion Fi223 (fp) yrkande 6 och med anledning av vad som redovisas i propositionen i denna del och i motionerna Fi208, Fi209, Fi214, Fi216, Fi218, Fi224 och Fi226 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet ovan anfört.

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. beträffande *utgiftsram för lönekostnadsökningar*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi223 yrkande 6 samt med anledning av proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 2 i berörd del och motionerna 1988/89:Fi208, 1988/89:Fi209, 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del, 1988/89:Fi216, 1988/89:Fi218, 1988/89:Fi224 yrkande 5 och 1988/89:Fi226 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

45. Utgiftsram för lönekostnadsökningar (mom. 27)

Gunnar Björk (c), Ivar Franzén (c) och Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 61 börjar med "Utskottet anser" och på s. 62 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

I motion Fi226 (c) framhålls att en utgiftsram för att kunna fungera måste omfatta totala anslaget till en myndighets verksamhet. Vidare sägs att kassabegränsningarna måste följas av decentraliserade förhandlingar, om besparingar i verksamheten på ett realistiskt sätt skall kunna vägas mot ökade löner. Förhandlingarna måste utgå från strikta regler för verksamhetens miniminivå. Annars blir innebörden att parterna genom avtal kan förändra den politiskt beslutade omfattningen och inriktningen av den statliga verksamheten. Systemet måste vidare kunna garantera statens personalrekrytering genom att skillnader i löneökningar inom totalramen tillåts.

Utskottet anser att i den nu uppkomna situationen krävs att regeringen redovisar sina förslag i detaljerad form för riksdagen. Det krävs också ett

betydande utvecklingsarbete för att ett system med utgiftsramar skall få ovan redovisade effekter. Regeringen bör redovisa ett detaljerat förslag för riksdagen och därvid också göra bedömningar av vilka konsekvenser förslaget får för olika myndigheter. Utgångspunkten för detta måste vara de krav som medborgarna och lagar och förordningar ställer på verksamheten. Myndigheternas anslagsframställningar bör vara ett underlag i denna bedömning. I detta sammanhang måste särskilt uppmärksammas skolans speciella situation. Anslaget till skolan omfattar endast lönekostnader. Därmed uppfylls inte den grundläggande förutsättningen – att anslaget skall omfatta hela verksamheten – för att utgiftsramen skall kunna fungera tillfredsställande. Detta förhållande bör särskilt analyseras av regeringen.

Utskottet anser att grundläggande mål för ett system med utgiftsramarna bör vara:

- Decentralisering av beslutanderätt och ansvar för arbetets uppläggning och resursfördelning inom den statliga verksamheten.
- Att central detaljstyrning skall ersättas av en målstyrning som ger verksamhetsansvariga frihet att utifrån lokala förutsättningar använda tillgängliga resurser, så att angivna mål kan nås på det mest effektiva sättet.
- Arbetsgivarverket skall ha ett centralt arbetsgivaransvar, men liksom inom privata sektorn måste viss del av löneutvecklingen styras av lokala förhandlingar om realistiska avvägningar skall kunna göras mellan löneökningar och verksamhetskostnader samtidigt som garantier skapas för att uppsatta mål uppnås.

Utskottets slutsats är att ett system med ramstyrning för statlig verksamhet bör kunna utvecklas efter de riktlinjer som här angivits. Någon utgiftsram för lönekostnader bör inte fastställas för år 1989.

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. *beträffande utgiftsram för lönekostnadsökningar*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Fi226 yrkande 6 och med avslag på motionerna 1988/89:Fi208, 1988/89:Fi209, 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del, 1988/89:Fi216, 1988/89:Fi218, 1988/89:Fi223 yrkande 6 och 1988/89:Fi224 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

46. Utgiftsram för lönekostnadsökningar (mom. 27)

Hans Petersson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 61 börjar med "Utskottet vill" och på s. 62 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Trots en tidigare bred majoritet för en utgiftsram för löneökningar som instrument för budgetregleringen, har det visat sig att stor oenighet råder om tillämpningen. Samtidigt har regeringen, efter det att propositionen lagts, sagt sig vilja frångå förslagen i propositionen.

Utvecklingen har i tillämpning visat att utgiftsramen som metod är högst olämplig, och utskottet vill för sin del instämma i vad som redan vid förra

årets behandling av utgiftsramen i anslutning till kompletteringspropositionen anfördes i en reservation från vänsterpartiet kommunisterna. I reservationen framhålls:

Enligt utskottets mening innebär en utgiftsram för löneökningar eller ett s.k. cash-limit-system att regeringen genom diktat fastställer det "rimliga" löneutrymmet. Överskridanden skall klaras genom "rationaliseringar", dvs. i förekommande fall också nedskärningar eller begränsning av verksamhet. Innebörden av detta blir att regeringen skjuter över ansvaret för beslut om nedskärningar på de anställda och deras fackföreningar samtidigt som den fria förhandlingsrätten sätts ur spel och likalöneprincipen trängs undan. Som utskottet ser det sätter regeringen genom denna åtgärd en ytterligare press på de anställda inom den gemensamma sektorn, utöver den press som redan bristande resurser innebär.

Införandet av ett cash-limit-system får konsekvenser ända ned på enhetsnivå på myndigheterna. Det är enligt utskottets mening ett oerhört ingrepp för att minska fackföreningsrörelsens inflytande. Att detta förlamar de anställdas möjligheter att bedriva meningsfulla förhandlingar är en självklarhet.

Utskottet anser också att systemet med en utgiftsram inom t.ex. skolans område kan medföra en ytterligare avrustning av undervisningen trots att detta område i finansplanen anses böra prioriteras. Alternativt blir följden av utgiftsramen att kostnaden för skolan vältras över från staten på kommunerna. Detta kan enligt utskottets mening inte accepteras.

I motion Fi224 (vpk) avvisas ånyo utgiftsramen. I motion Fi209 av Per Westerberg och Knut Wachtmeister (båda m) påpekas de negativa följderna av en utgiftsram. De synpunkter som framförs i denna motion överensstämmer med den kritik som framförs i det citerade betänkandet.

I motionerna Fi226 (c) och Fi223 (fp) anföras att en annan utformning av utgiftsramen än den i propositionen föreslagna ramen skulle kunna fungera som ett budgetinstrument. I dessa två motioner motsätter man sig inte att lönekostnaderna omfattas av ramen.

I motion Fi218 (s) redovisas vissa inslag i ett samlat budgetpolitiskt synsätt. Statsmakterna måste, sägs det i motionen, ge de statliga verksamheterna förutsättningar att arbeta mer långsiktigt. Samtidigt måste betydligt större vikt än tidigare läggas vid utvärdering och uppföljning av verksamheten.

Enligt utskottet är de i motion Fi218 (s) allmänna påpekandena okontroversiella, men i motionen förordas ändå en utveckling mot totalramar där lönedelen skall inberäknas vid anslagsgivningen. Därmed får man enligt utskottets mening ingen förbättring i fråga om löneramens verkningssätt, och kritiken mot denna teknik kvarstår. Enligt utskottets mening kan mål- och ramstyrning vara ett lämpligt instrument i vissa fall. Men utskottet vill samtidigt avvisa en utveckling där specialdestinerade bidrag för viss önskad verksamhet urholkas till förmån för "klumpsummor", eller där krav på rationaliseringar inom "ramen" får till följd att personal på lägre nivå tvingas till avgöranden som egentligen skall fattas genom politiska beslut.

Det finns som utskottet ser det en viss tendens till att delegera ansvar till lägre nivå i takt med att resurserna minskas.

Utöver här beskrivna negativa följder av utgiftsramar för lönekostnadsökningar eller totalramar med inberäknat löneutrymme, vill utskottet särskilt framhålla vikten av att den fria förhandlingsrätten på löneområdet hävdas

och att politiskt ansvar för verksamhetens omfattning och målinriktning kan utkrävas.

1988/89:FiU20
Reservationer

Med hänvisning till vad utskottet här anfört avstyrks motionerna Fi214 (m), Fi223 (fp) och Fi226 (c) i berörda delar och motion Fi218 (s).

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. *beträffande utgiftsram för lönekostnadsökningar*

att riksdagen med avslag på proposition 1988/89:100 bilaga 1 mom. 2 i berörd del och motionerna 1988/89:Fi214 yrkande 2 i berörd del, 1988/89:Fi218, 1988/89:Fi223 yrkande 6 och 1988/89:Fi226 yrkande 6 samt med anledning av motion 1988/89:Fi209 och med bifall till motionerna 1988/89:Fi208, 1988/89:Fi216 och 1988/89:Fi224 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om utgiftsram för löneökningar,

Särskilda yttranden

1. Den ekonomiska politiken, miljön och regional balans (mom. 2 och 3)

Hans Petersson (vpk) anför:

Sedan åtskilliga år tillbaka bekänner sig samtliga partier till målet en god miljö. Sedan början av 1980-talet har centern som särskilt yrkande fört fram att en god miljö måste vara ett klart uttalat mål för ekonomiska politiken med samma vikt som övriga mål för den ekonomiska politiken. De två övriga borgerliga partierna har liksom socialdemokraterna avslagit denna begäran. Vad gäller moderata samlingspartiet och folkpartiet är detta synnerligen egendomligt med tanke på att man före 1988 års val vid flera tillfällen presenterade gemensamma reservationer där även centern ingick vad gällde inriktningen av den ekonomiska politiken. En gemensam borgerlig reservation borde naturligtvis inte vara möjlig att enas om, om centern hade menat allvar med sin miljöpolitik. Till årets finansplan återkommer centern med yrkandet att en god miljö skall vara ett mål för den ekonomiska politiken samtidigt som folkpartiet för första gången också för fram detta i ett särskilt yrkande. Svaret på frågan hur man nu kan vara fullständigt överens om detta mål men oense om den övriga politikens innehåll – jämför energipolitiken – har sin förklaring i att "en god miljö" aldrig definieras i motionerna. Därigenom innebär en gemensam uppslutning kring målet god miljö inga som helst förpliktelser. Det skulle ju på samma sätt vara ett innehållslöst påstående om att man var ense om målet "full sysselsättning" om ett parti därvid avsåg en arbetslöshet på 5 %, ett annat på 3 % och ett tredje på, säg, 1 %. Slutsatsen måste bli att om en deklARATION innebär att om "en god miljö" skall vara ett mål för den ekonomiska politiken inte samtidigt åtföljs av en konkret redovisning av hur medlen kan se ut för att nå detta mål, så är en sådan deklARATION innehållslös. De allmänna deklARATIONerna om "en god miljö" i motionerna Fi223 (fp) och Fi226 (c) saknar av detta skäl mening.

Vad jag här anfört om målet "god miljö" gäller också den diskussion som förs i motionerna Fi207 (c) och Fi226 (c) om "regional balans" som mål för den ekonomiska politiken.

2. Förslag för främjande av högteknologi (mom. 9)

1988/89:FiU20

Hans Petersson (vpk) anför:

I motion Fi226 (c) framförs ett förslag att förbättra produktiviteten genom att främja högteknologiska branscher.

Med anledning av centerns motionsyrkande vill jag framhålla att det är av avgörande betydelse att den ekonomiska politiken utformas på ett sådant sätt att det sker offensiva satsningar på forskning och utveckling. Då kan den svenska industrin frigöras från det av Förenta Staterna dikterade teknikembargot mot vissa länder. En sådan frigörelse är nödvändig för att från svensk sida göra det möjligt att självständigt utforma en industripolitik med vidare syfte än att underordna sig EG och Förenta Staterna och därmed binda landet fastare till de starkaste kapitalistiska länderna. En strategi för vidgad handel med fler länder och en självständig utveckling av högteknologi går hand i hand. I detta sammanhang anser jag att fixeringen vid lönenivåerna i den ekonomiska politiken är hämmande och i viss mån konserverande av nuvarande förhållanden och utvecklingsnivå inom de traditionella industrigrenarna.

I övrigt vill jag understryka att den högteknologiska industrins situation måste följas med stor vaksamhet, men jag anser inte att något initiativ av riksdagen med anledning av yrkande 8 i motion Fi226 (c) är erforderligt.

3. Engångsförstärkningar av budgeten (mom. 12)

Hans Petersson (vpk) anför:

Det finns utöver de statsskuldspolitiska bedömningarna en rad andra skäl för att inte sälja ut statliga företag. Enligt vänsterpartiet kommunisternas mening bör alla samhällsägda företag och institutioner (ex. löntagarfonder) användas som instrument i den ekonomiska politiken och till förmån för en socialistisk utveckling och demokratisering av arbetsliv och näringsliv.

4. Anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS) (mom. 20)

Gunnar Björk och Ivar Franzén (båda c) anför:

Vi anser utskottets uttalande beträffande möjligheterna för Sverige att ansluta sig till EMS är värdefullt. Med detta klargörande och utskottets ställningstagande i övrigt mot en närmare anknytning till EMS har vi inte något att erinra.

5. Förvaltningen av postverkets likvida medel (mom. 32)

1988/89:FiU20

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Filip Fridolfsson (m) och Lars De Geer (fp) anför:

Vi anser att propositionen är mycket oklart skriven på denna punkt. I hemställan begärs ett godkännande av ändrade riktlinjer för förvaltningen av postverkets likvida medel. Men ändringsförslaget är så formulerat att det ger intryck av ett generellt bemyndigande till regeringen. Vi noterar därför med tillfredsställelse att utskottet gjort vissa preciseringar av på vilket sätt den vidgade placeringsrätt som föreslås i propositionen skall användas. Det förutsätts att förslaget endast avser en vidgning av placeringsrätten i syfte att anpassa de tidigare av riksdagen godkända riktlinjerna för postverkets placeringar till de förändringar som successivt sker på penningmarknaden. Detta betyder alltså att förslaget inte i något annat avseende innebär en förskjutning av gränsen gentemot bankverksamhet, t.ex. vad gäller rätt att ge kredit på postgirokonton eller att ge ränta på medel inestående på dessa konton. Under dessa förutsättningar är vi beredda att ställa oss bakom utskottets förslag på denna punkt.

Innehåll

Sammanfattning	1
Inledning	3
Motionsyrkandena	5
Propositionen	12
Partimotionerna om den ekonomiska politiken	15
Utskottet	23
Den ekonomiska politiken	23
Internationell bakgrund	23
Utvecklingen i Sverige	26
Den förda ekonomiska politiken	28
Oppositionspartiernas alternativ	29
Övriga ekonomisk-politiska frågor	36
God miljö och regional balans som mål för den ekonomiska politiken	36
Avveckling av löntagarfonderna samt inrättande av samhällsfonder och närfonder m.m.	37
Vinstandelssystem	38
Frisläpp av investeringsfonder	39
Förnyelsefonder	39
Ekonomisk demokrati	40
Förslag för främjande av högteknologi	40
Finansiering av socialförsäkringssystemet	41
Peningpolitiken	41
Statsskuldspolitiken	41
Engångsförstärkningar av budgeten	43
Finansiering av järnvägsinvesteringar	44
Kreditpolitiken	45
Inriktning av kreditpolitiken	45
Avskaffande av bilkreditförordningen	46
Valutapolitiken	46
Valutaregleringen	46
Utredning om och utvärdering av valutaregleringens avskaffande	49
Valutapolitisk beredskapslag	49
Facklig vetorätt vid utländska företagsköp	49
Anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS)	49
Uttalande om Sveriges riksbank och svensk myntenhet	50
Sammanfattning av utskottets förslag till allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken	50
Budgetpolitiken	51
Budgetutvecklingen 1982/83-1989/90	51
De olika budgetalternativen m.m.	52
Moderata samlingspartiet	52
Beräknat tillkommande utgiftsbehov	53

Räntor på statsskulden	54
Folkpartiet	54
Centern	54
Vänsterpartiet kommunisterna	56
Miljöpartiet de gröna	57
Förnyelse av den offentliga sektorn	59
Treåriga budgetramar	59
Utgiftsram för lönekostnadsökningar	59
Lönenivån i anslagsberäkningarna	62
Sammanfattning av utskottets förslag till riktlinjer för budgetpolitiken	62
Statliga garantier	63
Den fortsatta avvecklingen av tjänstebrevsrätten ..	63
Avvecklingen av de särskilda anslagen till Extra utgifter	63
Förvaltningen av postverkets likvida medel	63
Hemställan	64
Reservationer	68
1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) (m)	68
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) (fp)	75
3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) (c)	80
4. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) (vpk)	83
5. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1) (mp)	87
6. Den ekonomiska politiken och miljön (mom. 2) (fp, c)	90
7. Den ekonomiska politiken och miljön (mom. 2, motiveringen) (mp)	90
8. Den ekonomiska politiken och målet regional balans (mom. 3) (c, mp)	91
9. Löntagarfonder (mom. 4) (m, fp, c)	92
10. Löntagarfonder (mom. 4) (vpk)	93
11. Löntagarfonder (mom. 4) (mp)	94
12. Vinstandelssystem (mom. 5) (m, fp, c)	95
13. Generellt frisläpp av investeringsfonder (mom. 6) (m, fp)	96
14. Förnyelsefonder (mom. 7) (vpk)	97
15. Ekonomisk demokrati (mom. 8) (vpk, mp)	97
16. Ekonomisk demokrati (mom. 8, motiveringen) (m, fp, c)	98
17. Förslag för främjande av högteknologi (mom. 9) (m, fp, c)	99
18. Finansiering av socialförsäkringssystemet (mom. 10) (m, fp, c) ..	99
19. Statsskuldspolitiken (mom. 11) (m, fp)	100
20. Engångsförstärkningar av budgeten (mom. 12) (fp, c)	101
21. Inriktning av kreditpolitiken (mom. 14) (m, fp)	101

22. Avskaffande av bilkreditförordningen (mom. 15) (m, fp)	102
23. Valutaregleringen (mom. 16) (m, fp)	102
24. Valutaregleringen (mom. 16) (c)	103
25. Valutaregleringen (mom. 16) (vpk, mp)	104
26. Utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande (mom. 17) (c)	104
27. Utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande (mom. 17) (mp)	105
28. Utredning om och utvärdering av konsekvenser av valutaregleringens avskaffande (mom. 17, motiveringen) (vpk)	106
29. En valutapolitisk beredskapslag (mom. 18) (mp)	106
30. En valutapolitisk beredskapslag (mom. 18, motiveringen) (vpk) ..	107
31. Facklig vetorätt vid utländska företagsköp (mom. 19) (vpk, mp) ..	107
32. Facklig vetorätt vid utländska företagsköp (mom. 19, motiveringen) (m, fp)	107
33. Anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS) (mom. 20) (m, fp)	108
34. Anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS) (mom. 20) (vpk, mp)	109
35. Uttalande om Sveriges riksbank och svensk myntenhet (mom. 21) (vpk, mp)	109
36. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 22) (m) ...	110
37. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 22) (fp) ..	113
38. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 22) (c) ...	116
39. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 22) (vpk)	118
40. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 22) (mp)	120
41. Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto (mom. 23) (m)	122
42. Räntor på statsskulden (mom. 24) (m)	122
43. Utgiftsram för lönekostnadsökningar (mom. 27) (m)	123
44. Utgiftsram för lönekostnadsökningar (mom. 27) (fp)	125
45. Utgiftsram för lönekostnadsökningar (mom. 27) (c, mp)	127
46. Utgiftsram för lönekostnadsökningar (mom. 27) (vpk)	128

Särskilda yttranden

130

1. Den ekonomiska politiken, miljön och regional balans (mom. 2 och 3) (vpk)	130
2. Förslag för främjande av högteknologi (mom. 9) (vpk)	131
3. Engångsförstärkningar av budgeten (mom. 12) (vpk)	131
4. Anknytning till det europeiska monetära samarbetet (EMS) (mom. 20) (c)	131
5. Förvaltningen av postverkets likvida medel (mom. 32) (m, fp)	132

Tabeller

Tabell 1 Internationella förutsättningar	24
Tabell 2 Försörjningsbalans och nyckeltal	26
Tabell 3 Finansiering av statens lånebehov, 1986–1988	42
Tabell 4 Budgetsaldo för budgetåren 1982/83 och 1987/88–1989/90 ..	51

